

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Στιγμιότυπα από την Απελευθέρωση της Νάουσας

Ο πλάτανος
του Αριστοτέλη

—●—
Τα ιονάφκια

—●—
Οι δουλειές του
καλαμποκιού

«Τα Τρία Πηγάδια»

Η τεχνική της θέρμανσης.- Ζιζανιοκτόνα και πε-
ριβάλλον.- Το συμπόσιο της Νάουσας.- Ο ΕΟΣ Να-
ούσης.- Ο Πυρσός στη ΔΙΖΟΝ

Δημοσία Κεντρική Επιτροπή Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἔτους 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ·ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων)ντίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΤΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Έτος Ζ Τόμος Γ Τεύχος 25

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσεύς Ντινόπουλος, Ελένη Μητσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσώλης, Γεωπόνος 21.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

«Τα Τρία Πηγάδια»

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 — τηλ. 260.140 & 226.924
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά — Κοινωνικά

ΧΙΟΝΙΔΗ Γ. Στιγμιότυπα από την απελευθέρωση της Νάουσας (1912)	136
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ Ν. Μητροφάνης Κριτοπούλου	138
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ Θ. Ο Πλάτανος του Αριστοτέλη	140
ΠΥΡΙΝΟΥ Π. Ισνάφι των μπατατζήδων στη Νάουσα	141
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ Σ. Οι δουλειές του καλαμποκιού	142
ΣΠΑΡΤΣΗ Ν. Τα Ισνάφια: οι μιλιάρδοι	144
ΞΗΡΟΥΡΗ Ι. Τα ναρκωτικά	148
ΜΠΑΪΤΣΗ Τ. Νιάουστα: μια πόλη από ευεργέτες	154

Επιστημονικά — Ιατρικά

ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΥ Τ. Η τεχνική της θέρμανσης	146
ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Σ. & ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Ν. Τα επακόλουθα της παχυσαρκίας	152

Λογοτεχνικά

ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΚΟΥΛΑ Ποιήματα	153
ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ Π. Το συμπόσιο της Νάουσας	164

Δεντροκομικά — Γεωργικά

ΚΩΤΟΥΛΑ ΣΥΚΑ ΕΛΕΝΗ Ζιζανιοκτόνα & περιβάλλον	156
ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ ΟΛΓΑ Ιεροτελεστία της Άνοιξης	159
ΡΟΥΜΠΟΥ ΑΘΑΝ. Ο μαρasmus της Αχλαδιάς	169
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ. Δεντροκομικά θέματα	180

Δραστηριότητες συλλόγων — Διάφορα

ΜΠΑΪΤΣΗ Δ. Ο ΕΟΣ Νάουσας στα πρώτα του βήματα	161
ΒΑΣΑΜΙΔΗ ΕΜ. «Ο Πυρσός» στη ΔΙΖΟΝ	168
Βιβλιοπαρουσίαση	172
Αλληλογραφία	174

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Εύχεται
στους συνεργάτες
και τους αναγνώστες της

ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ 1984

Αγαπητέ φίλε

Με το σημερινό τεύχος ολοκληρώνεται ο τρίτος τόμος της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ». Γι' αυτό το παρουσιάζουμε με ιδιαίτερη συγκίνηση και χαρά.

Στις σελίδες του περιοδικού μας δημοσιεύονται άρθρα σχετικά με την νεώτερη Ιστορία της Νάουσας και την προσφορά των κατοίκων της προς την πατρίδα την περίοδο εκείνη.

Αγαπητέ φίλε

Στο περιοδικό μας φιλοξενούνται ειδικά ενημερωτικά άρθρα γύρω από την υγεία του ανθρώπου και την μόλυνση του περιβάλλοντος, θέματα «καυτά» που δεν χάνουν καμιά φορά την επικαιρότητα. Επίσης φιλοξενούνται ειδικά άρθρα λαογραφικού περιεχομένου που μας «ζωντανεύουν» την ζωή και την γλώσσα των ανθρώπων των περασμένων γενεών.

Αγαπητέ φίλε

Στις στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» δημοσιεύονται ειδικά κείμενα που έχουν σχέση με τις δραστηριότητες των τοπικών συλλόγων. Επίσης για τον κεντροκαλλιεργητές αναγνώστες όπως πάντοτε άρθρα επίκαιρα δεντροκομικού περιεχομένου.

Αυτά για σήμερα. Θα είμαστε και πάλι κοντά σας ύστερα από τρεις μήνες. Ως τότε καλό χειμώνα.

Γειά σας
Ο Ντιν

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 500
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ. 1.000
Εξωτερικού δολάρια	20

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Προλεγόμενα

ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ (1912)

Είναι γνωστό ότι η τουρκοκρατούμενη Νάουσα ελευθερώθηκε από τον έλληνο στρατό τον Οκτώβριο του 1912.

Στόν πηλοδρομικό σταθμό της πόλεως έφθασαν τις μεταμεσημερινές ώρες της Τετάρτης, 17ης Οκτωβρίου 1912, οι διάφορες μονάδες της IV μεραρχίας, ακολουθώντας τον άμαξιτό δρόμο, που άρχιζε από την απελευθερωμένη πιά (16.10.1912) Βέροια και διευθυνόνταν προς τη Νάουσα. Η ολοκλήρωση της άρχξεώς τους συμπληρώθηκε το βράδυ της ίδιας ημέρας, άποτε έγινε και η διανυκτέρευσή τους στόν σιδηροδρομικό σταθμό.

Τις επόμενες ώρες πέρασαν άπο κοντά τα στρατεύματα και της II μεραρχίας και μάλιστα μεπερδευτήκαν οι μονάδες των δύο μεραρχιών, άπως γράφει ο ύστερα στρατηγός Γ. Θ. Φεσσόπουλος στην εξιστόρηση των γεγονότων.

Η κατάσταση στη Νάουσα τις προηγούμενες ημέρες

Στό βιβλίο της «Διαρκούς 'Αντιπροσωπείας» της Κοινότητας της Νάουσας βρήκα την έξξης αξιόλογη πληροφορία, καταχωρισμένη στό πρακτικά (σελ. 65) της συνεδριάσεως της 14.10.1912:

«Ο (...) άγγγγειλε τή συνελεύσει, ότι ο Μητροπολίτης επρόκειτο νά έλθη άλλ' ένεκα άπροόπτων περιστατικών άνεβλήθη ή άριξίς αούτου.

«Ότι έν Βεροία ένεκα της άνα-

πτυχθείσης τουρκοκρατίας ο Μητροπολίτης μετά του Καϊμαζάμη, κατελθόντες εις τόν σταθμόν, ένεκαρδίωσαν τούς φεύγοντας και έπεισαν αούτους νά επιστρέψωσι.

Τό αυτό δέ και ένταύθα έγένητο

Του ΓΙΩΡ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ Δικηγόρου Βεροίας

χθές και ότι πρέπει νά περιμένωμεν τά γεγονότα μετά ψυχραιμίας...».

Ναουσαίοι στη Βέρουσα 5η του την άφιξη Ελληνικού Στρατού. Τί γράφει ο Θ. Πάγκαλος.

Άλλά οι Ναουσαίοι ήσαν άνήσχοι και μόλις πληροφορήθηκαν ότι ο έλληνο σρατός κατέλαβε τη γευτοική τους πόλη Βέροια, δέν μπορούσαν πιά νά συγκρατηθούν και νά τιθασεύσιν τόν γνωστό άδυσφορητισμό τους και τά μοναδικά πατριωτικά συναισθήματά τους.

Φόρτωσαν λοιπόν πολλά ζώα μέ διάφορα τρόφιμα και έφθασαν στη Βέροια.

Άξίζει όμως νά δώσωμε την περιγραφή του γεγονότος, άπως τή διέσωσε ο (ύστερα στρατηγός και δικτάτορας) Θεόδωρος Πάγκαλος, στό βιβλίο του «'Απομνημονεύματα» (τόμ. 1ος, Άθήνα 1950, σελ. 240):

«Έκτός των άνωτέρω ήά έκθέσω

και τό έξξης χαρακτηριστικόν γεγονός, τό όποϊον εμαι βέβαιος θά ένθυμούνται οι λοχαγοί Κλάδος και Κοκκίδης, επιτελείς της VI μεραρχίας, ώς και οι επίζώντες αξιωματικοί και άπλίται αυτής: 'Η VI μεραρχία έστάθμευσε τότε βορείως της Βεροίας, άποτε την έσπέραν ειδοποιήθημεν εκ των προφυλακών ότι έφθασαν εκεί, σύν γυναίξί, ομάδες Έλλήνων κατοίκων της Ναούσης, ακολουθούμενοι άπο πλείστο φορηγά κτήνη, φέροντα τρόφιμα και ότι ζητούν νά ιδούν τόν Μέγαρχον. Έπειτα εις τά προφυλακιάς, άπον επιτραπή εκ Ναουσιωτών έξήτει νά ιδη τόν Πασσάν (ήννόσιν τόν άρχηγόν) διά νά τόν παρακαλέσουν νά στείλη και εις Νάουσαν στρατόν κ.λ.π. Τά φορηγά κτήνη έφερον τρόφιμα και πολλά έκατοντάδας άρτων, τούς όποιους παρεσκεύασαν οι κλίβανοι και οι γυναίκες της Ναούσης διά τούς στρατιώτας μας. Έπί πλέον, περιτά δέκα (10) φορτία μέ βυτία οίνου. Θεωρώ περιττόν νά περιγράψω όποιος ήτο ο ένθουσιασμός των όμογενών μας εκείνων, οϊτινες, μέ τά δουλείαν τόσων αίωνων, έβλεπον εις Μακεδονίαν τόν έλευθερωτή στρατόν μας. Οι κάτοικοι της Ναούσης, άλλωστε, διεκρίθησαν πάντοτε διά τά ύπέροχα πατριωτικά τους αισθήματα. 'Η άνωτέρω Έπιτραπή μου έδήλωσεν ότι εκάμιζε και δύο βυτία οίνου, πολύ παλαιού και έξαιρετικής ποιότητας διά τόν άρχηγόν. Τούς ειπον ότι είναι άργά διά νά ιδούν τόν άρχηγόν, παρέλα-

δεν τὰ δύο βυτία και τὰ μετεκόμινα εις τὸ Στρατιγγεῖον, ἴκον μετὰ τῶν λοιπῶν συναδέλφων (Κλάδου και Κοκκίδη) ἐδοκιμάσαμεν τὸν οἶνον τοῦ Πασσᾶ και εὗρομεν ὄντως ὅτι αὐτὸς θὰ ἦτο τὸ νέκταρ, πού προσέφερον ἡ Ἡβη και ὁ Γανυμήδης εις τοὺς Θεοὺς τοῦ ἐκεῖ πλησίον εὕρισκομένου Ὀλύμπου. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸ παρίφημον αὐτὸ κρασί τῆς Ναούσης ἦτο μέλαν και ἐρυθρόν (ἀνά Ἐν βυτίον). Φαίνεται ὁμοίως ὅτι ἦτο πολὺ ἰσχυρόν και τὸ ἀποτελεσμα ἦτο οἱ δοκιμάσαντες νὰ καταλήξουν εις ἔντονον εὐθυμίαν. Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι προσήγγισα πολὺ πρὸς τὴν μέθην. Ὅταν προσήλθε μετ' ὀλίγον διὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεων ὁ Ἐπιτελάρχης Χατζανέστης ἀντελήρθη ἀμέσως περὶ τίνος πράζεται και ἐφυγε κατηγανακτισμένος, φωνάζων: «Τι κατάστασις, ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου μεθυμένοι!»...

Οἱ πληροφορίες του Σ. Κτεναθέα

Ἄλλωστε, και ὁ Στράτος Κτεναθέας γράφει («Ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος, μακεδονικὴ ἐκστρατεία. Ἀθήναι, ἀ.ε.ε.ε.») ὅτι σελ. 81):

«Εἰς τὴν Νάουσαν οἱ Ἕλληνες ἰδιωκτῆται μεγάλων ἐργοστασιῶν ἀπέκρουσαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὰ ἄλκιφα και τὰ σιτηρὰ διὰ νὰ τὰ διαθέσουν εις τὸν στρατὸν μας».

Προσθέτει ἀκόμα (σελ. 83) ὅτι:

«Προηγουμένως τὸ ὄγδον σύνταγμα εἶχεν ἐνεργήσει ἀποστολὴν πρὸς προμήθειαν ἄρτου εις τὴν Νάουσαν ἐπὶ τὸν λογιᾶν Βασίλ. Τζαμαβέλλαν. Ἡ δύναμις αὐτῆ, ὀδηγηθεῖσα εις τὴν Νάουσαν ἀπὸ τὸν πρόκριτον Βασίλ. Κόκκινον, εἴυχε τῶν ἐνθουσιωδεδεστέρων ἐκδηλώσεων.

Οἱ κάτοικοι παρ' ὀλίγον νὰ πιασθοῦν ποῖος νὰ τοὺς πρωτοφύλοξηγήσῃ. Ψαμί κατὰ ποσότητας εὐρέθη ἀμέσως και αἱ περιποιήσεις ἐκράτησαν συγκεκινημένους τοὺς ἄνδρας».

Ὁ Σπύρος Μελάς στη Νάουσα. Ενδιαφέρουσα περιγραφή

Ὁ γνωστὸς λογοτέχνης και ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Μελάς ὑπερέτησε ὡς ἐφεδρὸς ὑπαξιωματικὸς στοὺς πολέμους 1912 — 1913 και ἔγραψε σχετικὸ βιβλίον, με τίτλο «Οἱ πόλεμοι 1912 — 1913...». Ἀθήνα 1958.

Ὁλόκληρο τὸ ΙΗ' κεφάλαιον (σελ. 140 — 153) τούτου ἀφιερώνει στὴν «Ἀποστολὴν στὴ Νάουσαν» και περιγράφει (μετ' τὴ γνωστὴ γλαφυρότητα και «δυνατὴ» πέννα του) τὴν ἐπίσκεψή του στὸν τότε δήμαρχο τῆς Νάουσας «Χατζῆ Μαλούση» ἢ «Χατζηγιάννη», στὸν ὁποῖο ἐφθασε μετ' ὀδηγὸ ἕνα Τούρκον μπαξεβάνη, προκειμένου νὰ ζητήσῃ νὰ τοῦ δώσει 4 — 5 καθάλοιφες τῆς ἐμπιστοσύνης του, πού νὰ ξέρουν καλά τὸν δρόμον γιὰ τὸ χωριὸ «Σενδέλ».

Ἀξίζει ὅμως τὸν κόπον νὰ διαβάσῃ ὁ ἀναγνώστης (Ναουσαῖος ἢ ἄχι ὀλόκληρο τὸ κείμενον αὐτό, γιατί ἔχει πολυσήμαντη ἀξία, μὰ και ἀποδίδει ἄριστα τίς τότε συνθήκες.

Ὁ Σπύρος Μελάς περιγράφει τὴν πόλιν τῆς Νάουσας και τὸ σπῆτι τοῦ δημάρχου τῆς, ὅπως και τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιμένισιν και τὸν χαρακτῆρα του.

Γράφει (σελ. 148), λοιπόν, γιὰ τοῦτον:

«Ἦταν ἕνας μελαχροινὸς σαμαντῆρης, τύπος καλοθεμένου ἀνατολίτη, μετ' ἄσπανά μάτια, γεμάτα πα-

νηριά - τὸ μοναδικὸ αὐτὸ ἔστω τοῦ ραγιά - μετ' μαῦρα, πικνὰ μαλλιά, πού κορνιζάριζαν μετὰπο στενὸ ἀπὸ τὸ φρεσὶ πού φοροῦσε - μύτη κυρτῆ και χεῖλη παχιά, πού στέγαζε, μετ' τὰ κέρατα κατὰ πάνω, τὸ μισοφρέγαρο φροντισμένου μοιστακιου. Τὸ ἴψος του προσταχτικὸ, κάτω ἀπὸ μιὰ ἐπιφανειακὴ γλίτκα, ὁ λόγος του θετικὸς, μεστὸς ἀπὸ πεῖρα και ἡ μεγάλη ἐπαφύλαξη, κάτω ἀπὸ τὴν προσωπίδα τῆς εὐκόλης οἰκειότητος, δειχνανε ἄνθρωπον μετ' ἐπιθυμίαν, φτιαγμένον γιὰ ἐπιχειρήσεις και δημόσια ζωὴ. Ἄμα τοῦ εἶπα τὸ σκοπὸ τῆς νυκτερινῆς ἀποστολῆς μου, πῆρε ἀμέσως τὴν ὑπόθεσιν γιὰ δική του:

— «Ὅσπον νὰ πάρεις ἕνα καρφέ, ἕνα τσίπουρον κι' ἕνα τσιγαράκι, θὰ ἐτοιμαστῶ νὰ πάμε νὰ τελειώσουμε τὴ δουλειά».

Κατόπιν (σελ. 149 — 150) χρησιμοποιεῖ, ὅσα τοῦ εἶπε ὁ δήμαρχος, γιὰ τὸ πάθημα τοῦ Τούρκου τηλεγραφετῆ τῆς Νάουσας και τὴ φυγὴ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν τὸ βράδυ τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1912, τὰ ὁποῖα, ὅμως, γνωρίζαμε και ἀπὸ ἄλλο βιβλίον.

Και τελειώνει (σελ. 151 — 152) μετ' ἐξῆς ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες:

«Ὁ Χατζῆ - Μαλούσης μοῦ ἱσθόρησε ἀκόμα τὴν πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν τοῦ Κωνσταντίνου στὴ Νάουσα, πού εἶχε φτάσει μετ' αὐτοκίνητο κι' ἀπόγειμα, ὅταν ἡ τέταρτη Μεραρχία βιάζετο πρὸς τὸ σταθμὸν:

— Στὸ σταθμὸν θὰ ξενιχθῆσε κι' αὐτὸς ἀπῶνε... Ἀπὸ δῶ ἐφυγε τὰ μεσάνυχτα - μοῦ πρόσπεσε. Βιάζεται βλέπεις νὰ τὰ πεῖ ἕνα χερᾶκι ἀκόμα μετ' ὀνπασά!...

Εἶχε πὰ ξημερώσει, ὅταν βγήκα-

Μητροφάνης Κριτόπουλος (1589-1639)

Ο Μητροφάνης Κριτόπουλος υπήρξε λόγιος κληρικός που έφτασε ως το περιλαμπρο αξίωμα του Πατριάρχη 'Αλεξανδρείας και αναδείχτηκε σε μεγάλο πνευματικό άνταστημα.

Γεννήθηκε στη Βέροια της Μακεδονίας το 1588 και ήταν γιός του προύχοντα Θεοδώρου. Τα εγκύκλια μαθήματά του διδάχτηκε στην πατρίδα του και τον Άθω. Την δράση, τις ανησυχίες και τις προοπτικές του Μητροφάνη, παρουσιάζει σαφέστερα και παραστατικά ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου κ. Ι. 'Αναστασίου, στο ενδιαφέρον μέρος του βιβλίου του που κυκλοφόρησε ή 'Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών «Μητροφάνης Κριτόπουλος, πατριάρχης 'Αλεξανδρείας, από την Βέροια» Τίτλος του βιβλίου είναι: «Πνευματικοί άνδρες της Μακεδονίας κατά την τουρκοκρατίαν». Ο κ. 'Αναστασίου παρακολουθεί την δράση του στα εκκλησιαστικά και θνικά θέματα από τη στιγμή που γεννήθηκε μέχρι το θάνατό του.

Το 1613 έφτασε στο "Άγιον Όρος, την κοιτίδα αυτή των ήγετων του έσωσαν την θρησκεία και τον Ελληνισμό κατά την τουρκοκρατία. Έδώ είχε την καλή τύχη να γνωμίσει τον πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης Κύριλλο Λούκαρη που ίχε καταρύγει σε μια από τις έξομίες του από το οικουμενικό πατριαρχείο. Χειροτονήθηκε έδώ διάκκος. Συνδέθηκε με τον Λούκαρη ό σοίος τον εκτίμησε πολύ και τον ήρε άργότερα μαζί του στην 'Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και κατολέμησαν τους 'Ιησουίτες...

Ο Λούκαρης έστειλε τον Μητρο-

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ
1589 - 1639

φάνη στο φίλο του αρχιεπίσκοπο του Καντέμπουρι Άμποτ με σκοπό να σπουδάσει και στην πραγματικότητα μαζί με τους άλλους νέους της ερθεοδοξίας που θά στέλνονταν

Του συνεργάτη μας Λογοτέχνη ΝΙΚΟΥ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

στην Άγγλία για τον ίδιο σκοπό, «ότι είναι επιτίδιοι στην ύπηρεσία του Έθαγγελίου». Παραθέτουμε ένα απόσπασμα από ένα γράμμα του Άμποτ που αναφέρει για τις Ικανότητες του νεαρού Βεροιώτη: «Έφρίτευσα τον ευγενή τούτον ελληνικής σχολής δλατόν - έντός τερπλοτάτου κήπου ένθα έν μέσω ήμων θέλει άνθοβολήσει, έν της 'Οξωνίας πανεπιστημίου - έν τή ύπάρχει αξιολογωτάτη βιβλιοθήκη και δεκαεπτά λίβεια... »Και πραγματικά ό Μητροφάνης άνθοβόλησε. Φαίνεται πρώτα - πρώτα από την «ΦΙΛΟΘΗΚΗ» ένα είδος λειψάματος, που εί-

(Ο Θεός είναι Αγάπη)

ΒΙΒΛΟΣ

χε καταρτήσει ό ίδιος για να γράφουν οι φίλοι του τις γνώμεις τους γι' αυτόν, που είναι γεμάτη ώραία σχόλια για τον Μητροφάνη. Πέντε χρόνια στην Άγγλία αποκτά ό σορός Βεροιώτης άνεπανάληπτη εμπειρία και πολλές γνώσεις.

Ύστερα από δύο περιόδους στις χώρες του μεταρρυθμιστικού κινήματος, Άγγλία, Γερμανία, Έλβετία. Στις χώρες αυτές γνωρίστηκε και εκτιμήθηκε από πολλούς διαπρεπείς Έθρωπαίους και μελέτησε επί τόπου τα εκκλησιαστικά πράγματα της Έυρώπης. Μορφώθηκε πλατεία και αγάπησε τα κλασικά Γράμματα. Έτσι άνοιγουν για τον Μητροφάνη οι πόρτες των καλύτερων πανεπιστημίων της έποχής και του προσφέρουνε τη φιλική τους καρδιά και τα πλούσιά τους αισθήματα οι σοφώτεροι από τους καθηγητές. Σχηματέχει σε θεολογικές συζητήσεις, εκπροσωπεί τον Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρη σε σεμινάρια και σε άλλες εκδηλώσεις προκαλώντας τον θαυμασμό και την αγάπη για το πρόσωπό του, ένω ένισχύει τις σχέσεις των ορθοδόξων, με τους διαμαρτυρούμενους.

Μέχρι το 1630 δίδαξε στην ελληνική σχολή της Βενετίας ως καθηγητής.

Από δω φεύγει στην Κωνσταντινούπολη και το 1633 φτάνει στην 'Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου όπου χειροτονείται μητροπολίτης «Μέμφισ» και Αιγύπτου». έχει τελικά άγκυροβόλησε φέροντας τη γραπτή κι' ά-

Συνέχεια από την σελίδα 137

με γιά νά γυρέψουμε ὀδηγούς. Καί μέ ἀνησυχούσε τώρα ἡ σκέψη, πῶς δέν ἤμουνα πολὺ ἐν τάξει μέ τοὺς ἀνώτεροὺς μου. Ἀλλὰ τί νά γίνει; Αὐτὸς ποὺ δίνει μιὰ διαταγή τὰ φαντάζεται ὅλα εὐκόλα, ὅποιος παίρνει τὴ διαταγή τὰ βρῖσκει δύσκολα καί τὸ δίκιο εἶναι πάντα μέ τὸ δεύτερο, ποῦχει νά κάμει μ' ἓνα σωρὸ ἐμπόδια.

Τὰ περισσότερα παράθυρα εἶχαν ἀνοίξει κι' οἱ νοικοκυράδες, ἀναμαλλιασμένες, πρόβαλλαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ γιά ν' ἀπλώσουν ἔξω καί ν' ἀερίσουν τὰ σκεπάσματά τους. Δάσος ἀπὸ ἑλληνικὲς σημαίες, πράχειρα ραμμένες ἀπὸ γαλάζια πανιά ὅλων τῶν εὐδῶν, κρέμονταν δεξιά κι' ἀριστερά στὰ ξύλινα μπαλκονάκια, στο-

λισμένα καί μέ πλήθος γνάστρες ριθινοπωρινῶν λουλουδιῶν. Λίγα μα γασάκια, τώρα μόλις ἀνοίγαν κι' οἱ ἀραιοὶ πρωῖνοι διαβάτες χαιροτοῦσαν μέ σέβας τὸ συνοδὸ μου. Φτάσαμε στὴ μικρὴ τετράγωνη πλατεία, ὅπου τὸ δημαρχεῖο καί τὸ τηλεγραφεῖο. Ἐκεῖ, ὁ τσαούσης, τὸ τελευταῖο λείψανο τῆς τούρκικης ἔξουσίας, καθισμένος μπροστὰ στὴν πόρτα, κάπνιζε τὸ τσιγάρο του συλλογισμένος. εἶχε ἀπαφασίσει, ὅπως μοῦ εἶπε, ὅταν τὸν πλησιάσαμε, νά μὴν ἀφήσει τὴ Νάουσα, ὅπου εἶχε ὑπηρετήσει τόσα χρόνια καί εἶχε τόσο καλοὺς φίλους:

— Γιατί νά φύγω; Ποῦ νά πάω; Ἄν ὁ Βασιλιάς ὁ Γιώργης μί θέλ' νά φιλῶ τὰ σύγματα στὸ ντελέγραφο καί μέ πλερών' ποῦ θέ νά-

δρω καλύτερα;

Μοῦδωσε χαμογελώντας νά κάμω τσιγάρο. Καί σκεφτόμουνα μέ γριζή, ὅτι ἂν συναντήσουν μ' αὐτὸ τὸν ἀνθρώπο λίγο πῶ ἔξω θά ἤμουν ὑποχρεωμένος νά τοῦ στείλω μιὰ σφαῖρα στὸ κρανίο μέ κλειστοσκοπιο ἀπὸ τετρακοσίων ἢ πεντακοσίων μέτρων.

Ἐντωμεταξὺ καί τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο (Ἐπιτελεῖο) τὸ μεσημέρι τῆς 18.10.1912 εἶχε γράψει (σιδηροδρομικῶς), ἀπὸ τὴ Βέροια, στὸν σιδηροδρομικὴ τῆς Νάουσας, ὅπου παρέμεινε μέχρι τὴν 8.30 πρωὶ τῆς ἐπόμενης ἡμέρας, ὅποτε ἔφυγε γιά τὴ Σκύδρα.

Ἔτσι, λοιπὸν, ἐλευθερώθηκε καί ἡ γενναία καί ἱστορικὴ πόλη τῆς Νάουσας...

γραφη σοφία ποὺ εἶχε μεταφέρει ἀπὸ τὴν Εὐρώπη μαζί μέ τὴ πλούσια βιβλιοθήκη του, ποὺ προκάλεσε τὸν θαυμασμὸ τῶν συγχρόνων του.

Τὸ 1636 διαδέχεται στὸ θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν Γεωργίου Σπαρταλιώτη.

Ἦταν μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἡ ρομφαία τοῦ Ἰσλάμ δέν εἶχε ἀφήσει παρὰ μόνο ὀκτὼ χιλιάδες περίπου ὀρθόδοξους, φτωχοὺς καί ἀγράμματους.

Ἡ πατριαρχία του ἦταν πολὺ σύντομη γιατί ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια πέθανε στὴν Βλαχία τὸ 1639 σὲ ἡλικία 50 χρόνων, ἔχοντας μέσα του τὸν πόθο τῆς σπουδῆς καί τῆς μελέτης.

Ἐγραψε μνημεῖοι μελετήματα καί τιμήθηκε γιά τὴν σοφία του.

Ἀπὸ τὰ συγγράματά του ἀναφέρουμε τὰ παρακάτω:

1) Ὁμολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς καί ἀποστολικῆς

2) Ἐκθεσὶ σύντομος περὶ μετανοίας καί ἑξομολογήσεως

3) Μετάφρασις τῆς Κοινῆς Διαθήκης στὸ ἀπλοελληνικὸ

4) Γραμματικὴ ἀπλοελληνικὴ

5) Περὶ τῆς προσηφῆς τοῦ γράμματος Δ καί Θ ὡς δυ νάλτι καί ζήτα ἀλλὰ δέλτα καί θήτα χρῆ ταῦτα προσηφῆσθαι.

6) ὁδοιπορικὸν μέ ἐντυπώσεις ἀπὸ ταξίδια του στὴν Εὐρώπη...

Πολὺ ἐνδιαφέρουσες γιά τὸ σύγχρονο ἑλληνισμὸ οἱ διαπιστώσεις ποὺ ἔκανε στὸ διβλίο του ποὺ ἀναφέρονται στὴ μικρὴ νεοελληνικὴ γραμματικὴ του ποὺ γράφηκε τὸ 1626 καί μᾶς λένε ὅτι στίς ἀρχές τοῦ 17ου αἰῶνα, ἡ Πέλλα εἶχε ἀκόμα τριακόσια περίπου σπίτια καί ὅτι δέν ἦταν ἄγνωστη γιατί ἀνακαλύφθηκαν ἀπὸ λαμπροὺς ἀρχαιολόγους, τὸν Μακαρόνα, τὸν Πέτσα καί τὸν Ἀνδρόνικο πᾶ περίφημα σ' ὅλο σ' ὅλο τὸν κόσμο κειμήλια καί μωσαϊκὰ ποὺ σώζονταν στὴν ἐποχὴ κείνη λείψανα τοῦ τείχους τῆς Πέλλας μέ μωσαϊκὰ καί κίονες...

Ὁ Μητροφάνης ἦταν ὑπερήφανος γιά τὴν γενεά του γῆ κι ἔ-

νῶ ἔφτασε στὸ ἀνώτατο ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, μέ πολλὴ μετριοφροσύνη ὑπέγραφε στὰ γράμματά του «Μητροφάνης, ἱερομόναχος, ὁ Κριτόπουλος, ὁ ἐκ Βεροίας τῆς Μακεδονίας». Ὁ Δῆμος Βεροίας γιά νά τιμήσει τὴ μνήμη τοῦ σοφοῦ καί μεγάλου τέκνου του ἀφιέρωσε τὸ 1971 ἐπὶ Βεροιώτικες γιορτὲς Βικελεῖα» στὸ πρόσωπό του καί στὸ ἔργο τοῦ Μητροφάνη Κριτόπουλου.

Βιβλιογραφία

1) Γ. Αναστασίου: Πνευματικοὶ Ἄγγελοι τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν Μητροφάνης Κριτόπουλος, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὴν Βέροιαν. Ἐκδοσὴ Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονίκης.

2) Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαίδεια Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Τ. 10ος Σελ. 248. Χάρη Πάτση Αθήνα

3) Μεγάλῃ Ἐλληνικῃ Ἐγκυκλοπαίδεια Πάνου Τραντόκη, Ἐκδοτικὸς Ὀργανισμὸς Φοῖνιξ, τόμος ΖΙ σελ. 152.

4) Ἱστορίαι τῆς Βεροίας. Ἀν. Χριστοδούλου. Βέροια.

5) Διάφορα περιοδικὰ, εφημερίδες, διαλέξεις...

Μητροφάνης Κριτόπουλος

Ο πλάτανος του Αριστοτέλη

Πήγα πολλές φορές στο Νυμφαίο της Μιέζας, εκεί που μέχρι σήμερα φαίνονται τ' αγνύρια από το πέρασμα του Αριστοτέλη και του Μεγαλέξανδρου και κάθε φορά είχα την αίσθηση της πρώτης επίσκεψης. Ηρεμία, γαλήνη, αγκαλιάση, έκταση. Επίγειος παράδεισος. Τριγύρω ήμεροι, κατάφυτοι από μηλιές, ροδακινιές κι αμπέλια λόφοι και ισάμιατα. Ρεματιές δασωμένες βαθύσκοιες από καρυδιές, φιλουριές και πλατάνια, που ιχνογραφούν την κόλπη της Αγάπιτσας, που τα νερά της ξεπηδούν απ' τα ριζά του φεγγαριού, κάτω απ' την ασώλετη ματιά της μαρμαρωμένης Μπάμπους, μέσα από τα σπλάχνα της κακοτράχαλης Παλιονιάουστας.

Η θέα του φεγγαριού είναι ένα από τα στοιχεία που συνθέτουν τη μαγεία του Νυμφαίου, καθώς είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά σημεία του περιγύρου που αποτελούν τον ορίζοντα που το περιβάλλει και δένεται μαζί του οργανικά, θα μπορούσαμε να πούμε, ώστε μαζί να αποτελούν ένα χώρο, που, όπως νομίζω, πιο ταιριαστός για τα λατρεία της Αρτέμιδας δεν θα μπορούσε να βρεθεί. Αλλά για την Αρτέμιδα, για τη Μπάμπου με τα γίδια και για το όνομα του Φεγγαριού ίσως να μιλήσουμε άλλη φορά, τώρα ας γυρίσουμε στο θέμα μας που είναι ο πλάτανος του Αριστοτέλη.

Το καλοκαίρι που μας πέρασε βρεθήκαμε με μια φιλική συντροφιά για μια ακόμη φορά στο Νυμφαίο της Μιέζας. Θεωικά ησυχία που την χρωμάτιζαν τα κελαιδήματα των κοπυριών μας έκανε να νιώθουμε απ' την πρώτη κιόλας στιγμή σαν μύστες. Η δλίστηση οργιαστική. Πήγαμε στις πηγές, είπαμε το χρυσόαλλινο νερό με τις χούφτες μας κι έπειτα καθήσαμε στη σκιά του πλάτανου που ορθώνεται κοντά τους.

Χαίρεται η ψυχή σου να βλέπεις και ν' ακούς πως αναβλύζουν μέσα απ' τα σπλάχνα της μίνας γης οι πηγές των Νυμφών, κι ώρες - ώρες θα φερθείς πως μέσα από τις δροσερές σπηλιές των πύρινων θράγων θα προβάλλουν οι ίδιες οι θεές των πηγών λυσίκοιες οι Νύμφες.

Και τότε έγινε κάτι που έμοιαζε με αποκάλυψη

Τι πέλωριος πλάτανος ήταν αυτός που μας σκέπαζε με τη σκιά του! Τι ριζες και τι κορμός ήταν

Του ΘΩΜΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ

αυτά που είχε! Οι ριζες χοντρές σαν κορμοί μεγάλων δέντρων και ο κορμός κορμός του ολόκληρου σπηλιά με πόρτες και παράθυρα για μια ολόκληρη συντροφιά. Πώς δεν με είχε προβληματίσει η ηλικία του πιο πριν; Σίγουρα με ξεγέλουσε το ύψος του. Δεν είναι ιδιαίτερα ψηλός, ποιός ξέρει πόσες φορές να κεραυνοβολήθηκε και τα κλαδιά του είναι τόσο φρονιτωπά και ζωντανά. Το δροσερό νερό των πηγών των Νυμφών τον δροσίζει αδιάκοπα, ώστε σου δίνει την ψευδαίσθηση ότι είναι νέος.

Πόσα χρόνια άραγε χρειάστηκαν για να γίνει ένας τέτοιος πλάτανος; Τίχα θα πέρταμε έξω αν τον θεωρούσαμε δυόμισι χιλιάδες χρόνων;

Δεν μπορεί αλήθεια να υπολογιστεί από κάποιους ειδικούς με ακρίβεια, έστω σχετική, η ηλικία του;

Αν πραγματικά ο πλάτανος αυτός είναι δυόμισι ή και παραπάνω χιλιάδων χρόνων, τότε θα μπορούσε να ονομασθεί πλάτανος του Αριστοτέλη και του Μεγαλέξανδρου, αφού θα υπήρχε στον ίδιο τύπο και στα χρόνια που κατοικούσαν σ' αυτόν και οι δυο μεγάλοι άντρες που προαναφέρα, ο δάσκαλος και ο μαθητής.

Πόσα αλήθεια δέντρα υπάρχουν

στον κόσμο ολόκληρο και στη χώρα μας ιδιαίτερα, που να μπορούν να δεθούν με τόσο σπουδαίες μορφές της ιστορίας; Σίγουρα μετρημένα στα δάχτυλα.

Στον ελληνικό χώρο ξακουστός είναι ο πλάτανος του πατέρα της Ιατρικής, του Ιπποκράτη, στην Κω, που πρέπει να είναι πιο γέρος απ' το δικό μας. Οποσδήποτε ξεπερνάει τα δυόμισι χιλιάδες χρόνια. Γνωστή είναι και η Ελιά, τον Πλάτωνα στην Αθήνα που πριν από μερικά χρόνια είχε πέσει θύμα τροχαίου ατυχήματος. Άγνωστη είναι η τύχη του Πλάτανου του Πλάτωνα.

Οι αρχαίοι Έλληνες, όπως γράφει ο περιηγητής Πανσανίας, αγαπούσαν τη σκιά των πλατάνων και φύτευαν πλατάνια στα άλση, στα γυμναστήρια και στους κήπους.

Στην αρχαία Ελλάδα ήταν διάσημη η πλάτανος Μενελαΐς που την είχε φύτεψει ο Μενέλαος στα χρόνια της εκστρατείας στην Τροία. Για τους αρχαίους ο πλάτανος ήταν γένους θηλικού, η πλάτανος.

Ο Θεόφραστος, ο μαθητής και διάδοχος του Αριστοτέλη στο Λύκειο, μνημονεύει έναν πλάτανο που είχε φύτεψει ο Αγαμέμνονας στους Δελφούς που λέγεται ότι ζει μέχρι σήμερα. Αν πραγματικά ζει ο πλάτανος αυτός - σε επισκέψεις μου στους Δελφούς δεν άκουσα τίποτε σχετικά - τότε θα έχει ηλικία πάνω από τρεις χιλιάδες χρόνια.

Μέσα στην ιστορία λοιπόν των αιωνόβιων δέντρων, των πολύτιμων αυτών μνημείων που δένουν περισσότερο από κάθε άλλο μνημείο το παρελθόν με το παρόν, πρέπει να πάρει τη θέση που του αξίζει και ο πλάτανος του Νυμφαίου της Μιέζας, ο πλάτανος του Αριστοτέλη και του Μεγαλέξανδρου, και μαζί με τ' άλλα αδέρφια του, τα παιδιά του και τους απογόνους τους να χαι

Συνέχεια στη σελίδα 147

Η ίδρυση του Ισναφιού των Μπαταντζίδων στη Νάουσα κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας

Εισαγωγή

Αφορμή για την εργασία αυτή έδωσε ένα εκκλησιαστικό γράμμα που αναφέρεται στο Ισνάφι των μπαταντζίδων της Νάουσας και είναι καταχωρημένο σε κώδικα της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας.

Οι Ναουσαίοι κάτω από τις δύσκολες συνθήκες της τουρκικής σκλαβιάς εκμεταλλεύτηκαν κάθε αδυναμία του δυνάστη και κάθε ευνοϊκή ευκαιρία που τους παρουσιάστηκε, κι' έτσι κλιόρθωσαν να δημιουργήσουν ξεχωριστή πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή και να ξεπεράσουν τις μεγάλες δυσκολίες του τουρκικού ζυγού και να επιζήσουν μέσα στις δύσκολες συνθήκες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι διάφοροι επαγγελματίες² Ναουσαίοι, βιοτέχνες, γεωργοί, κτηνοτρόφοι, έμποροι, σαμαράδες, καρβουνάριαδες, μυλωνάδες, φαραδες, θεριστάδες, αλωνιστάδες, αραμπατζίδες, μπαταντζίδες κ.α. εκώθησαν σε συντεχνίες με αντικειμενικό σκοπό να διεκδικήσουν τα ατομικά τους συμφέροντα και να προαγάγουν αυτά και να προφυλαχτούν από την αρπακτική μανία των Τούρκων, αλλά και να προσφέρουν στο συνάνθρωπό τους, αμόθρητο και ομοεθνή, και γενικά στην κοινή εθνική υπόθεση.

Αυτοί οι ίδιοι την ώρα που εργάζονταν στα εργαστήριά τους γινού τους τον είχαν στην Εκκλησία, στο Έθνος, στην Πατρίδα, στην εκπαίδευση του τόπου τους και στην κοινωνική πρόνοια.

Στηρηγμένοι στις αρχές της αδελφότητας και τα διδάγματα του

Χριστού τόνωσαν τις ηθικές αρχές και εξευγένισαν τα ήθη των μελών τους, ενέπνευσαν σ' αυτά το αίσθημα της αγάπης και της αλληλεγγύης και ανέπτυξαν αδελφικούς δεσμούς μεταξύ τους.

Επειδή ακόμη γνώριζαν καλά το μεγάλο ρόλο της Εκκλησίας και της παιδείας, δάθεσαν πλουσιοπά-

Παύλου Πυρινού καθηγητή

ροχα όλους τους πόρους τους για να ενισχύσουν και να εξυψώσουν αυτά και μέσω αυτών να καλλιεργήσουν την εθνική και επαναστατική συνείδηση των Ναουσαίων.

Επειδή δεν έχει εξερευνηθεί σ' όλη την έκτασή του το θέμα της προσφοράς των συντεχνιών (ισναφιών) της Νάουσας, θεώρησα σκόπιμο να δημοσιεύσω ένα ιδρυτικό του ισναφιού των Μπαταντζίδων της Νάουσας με σκοπό ένας πιο ειδικός από μένα να ασχοληθεί με το θέμα αυτό.

Το ιδρυτικό εκκλησιαστικό γράμμα που αφορά το ισνάφι των Μπαταντζίδων

«Ο Βεροίας και Ναούσης Θεόκλητος³ Βεβαιοί Διά του παρόντος εκκλησιαστικού τε και αὐλικού γράμματος δήλον καθίσταται, ότι παρσπάντες σήμερον πρὸς τὴν ἑμὴν ταπεινότητα οἱ ὑποφαινόμενοι τὸ συνάφιον παταντζίδων, ὡμολόγησαν αὐαιρέτω γνώμη και ευχαρίστη διάθεσει, ὅτι γνώμη κοινῇ αφοῦ συνέθεσαν πρὸς ἀλλήλους συναφικὰς τὰς συμφωνίας κατὰ τὸ ἀ-

νά χείρας των ιδιαίτερον ἔγγραφον εἰς διατήρησιν συναφίον, ὑπόσχονται νὰ τὰς διατηρήσωσιν ἄνευ παραμικρᾶς μετατροπῆς τῶν ἐν τῷ ἰδίῳ διαλαμβανομένων συμφωνιών, ἀποφασίσαντες προσπειτούτοις νὰ ἐκτελῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Τιμίου και ζωοποιοῦ Σταυροῦ κατ' ἔτος και ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν, πληρώνοντες τὰ εἰθισμένα τῆς Ιεράς λειτουργίας εἰς τὸν εὐρεθέντα ἀρχιερέα, διὰ νὰ μνημονεύωνται τὰ ὀνόματα τοῦ συναφίου ζώντων τε και τεθνῶτωνεἰς διηλεκτὴ διατήρησιν τοῦ συναφίου των δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν αὐλικὸν γράμμα τῇ ἡμετέρῃ ἐπιθεδαίωσει, τῇ αὐτῶν ἐθελουσίῳ ὑπογραφῆς καταστροφέν και ἐν τῷ Ιερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως, και ἐδόθη εἰς χείρας αὐτῶν πρὸς διατήρησιν τῆς αὐαιρέτω αὐτῶν ἀποφάσεως συναφικῶς, και ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης μεταξὺ τους διχονοίας

1855 Σεπτεμβρίου 17
Νάουσα

- Νικόλαος ἀναστασίου δεβαιώνω
 αναστάσιος γεωργάκη »
 γρηγόριος γεωργίου »
 Κωνσταντίνος Ιωάννου »
 γρηγόριος Ιωάννου δεβαιώνω
 Χρῆστος Κωνσταντίνου Τόντζης »
 Χρῆστος γεωργίου Σεραφίμ »
 ἀνδρέας βασιλείου »
 Πίπας Ρίζου »
 δημήτριος Ράνκα »
 Ζαφίρης Κωνσταντίνου »

Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω εκκλησιαστικὸ γράμμα, 12 Να-
 Συνέχεια στη σελίδα 167

Οι δουλειές του καλαμπουκιού...

Το καλαμπόκι αποτελεί σήμερα μια βασική ζωτροφή για την εκτροφή της οικόστης κηνοτροφίας. Χρησιμοποιείται ακόμα για την παρασκευή αραβουσιτέλαιου και λεπτού αλευριού (άνθους) που έχουν μεγάλη θρεπτική αξία για τα παιδιά.

Οι διάφοροι επιστήμονες γενετιστές καθώς και τα Ινστιτούτα καλλυτέρευσης φυτών έχουν κάνει του κόπιου τις διασταυρώσεις για να επιτύχουν τόσο γρήγορη ωρίμανση όσο και μεγάλη στρεμματική απόδοση. Είναι τα λεγόμενα υβρίδια που δοηθούν πολύ στην ανάπτυξη της κηνοτροφίας αλλά και γενικότερα της αγροτικής οικονομίας.

Πράγματι οι αποδόσεις καλαμπουκιού σήμερα είναι πολύ μεγάλες αλλά η ποιότητα είναι πολύ χαμηλή και αυτό μπορούμε να το διαπιστώσουμε τρώγοντας μια φρέσκη ρόκα ψητή που είναι το λιγότερο σκέτη ανοστή.

Εμείς όμως θ' αναφερθούμε στο παλιό καλαμπόκι το νότιο εκείνο το χρυσοκόκκινο νόστιμο και μωσχοθήλητο προϊόν της Ελληνικής γης το καλαμπόκι όπως το λέει ο λαός στην πρώτη καταγωγή της λέξης από το αρβανίτικο καλαμ = καλάμι και μπουκι = ψωμί (ψωμί από καλάμι).

Το καλαμπόκι αποτέλεσε βασικό είδος διατροφής του φτωχού λαού μας και το αλεύρι του για πολλές γενιές χρησιμοποιήθηκε για την παρασκευή του γλυκού ψωμιού και ενός πλήθους διάφορων νόστιμων και θρεπτικών τροφών.

Η καλλιέργεια του καλαμπουκιού δεν ήταν δαπανηρή και έφτανε το χωράφι να είναι γερό και να το δοηθήσουν λίγα οι χρειζόμενες βροχές. Ο σπαρμός γινόταν με το κλα-

σικό αλέτρι που έφερε το ζευγάρι από τον Κοκκίνη και τον Παρδάλη τα δυο θώδια. Έστερα από το θέρο του σταριού ή του κριθαριού στα χωράφια αυτά που λέγονται: καλαμιές σπερνόταν το καλαμπόκι: για να αυξηθεί έτσι η παραγωγή του κάθε φτωχού ζευγαριού. Πιο συστηματικά όμως σπερνόταν σε ειδικά προ-

Του Στ. Σβαρνόπουλου

ετοιμασμένα χωράφια τα λάματα και η απόδοση ήταν πολύ μεγάλη.

Σαν φύτευαν καλά και γινόταν μια - δυο πιθαμές μπόι έπρεπε να τσαπιστεί για πρώτη φορά να γίνει το κατονικό τραίωμα και να ξεδοτανιστούν τα διάφορα ζιζάνια και αγκυρόχορτα. Αργότερα γίνονταν και άλλα τσαπισματα και όταν χρειάζονταν και ποτίσματα αν είχε κοντά στο χωράφι νερό.

Το δούλημα της τσάπας έκαναν οι γυναίκες αργατίνες και τα παιδιά με γέλια και τραγούδια. Ήταν σχετικά εύκολη δουλειά αλλά απαραίτητη.

Στις άκρες του χωραφιού έσπαρναν φουνιόσπορο και έπαρναν εργότερα το απαραίτητο υλικό για τις φούντες (σκούπες) του σπιτιού. Έβαζαν ακόμα και μιά αράδα μπουστανικά ή ντομάτες και κρομμύδια και είχαν έτσι προστάγι: για τους εργάτες του χωραφιού.

Ο καιρός σιγά - σιγά περνούσε και το ωρίμασμα του καρπού προχωρούσε. Οι ρόκες έδεναν γάλα και τότε ψήνονταν κονιά στα κάρβουνα ξεφλουδιζιένες ή με τα φύλλα και ήταν μια παρά πολύ νόστιμη και περιζήτητη λιχουδιά. Αν μάλιστα γινόταν σε συνδυασμό με ψημένα στη χέβαλη κυδώνια τότε ήταν πραγ-

ματική πανδοισία. Εκείνες οι ρόκες ήταν δώσε και μένα μπάριπα και όχι: τα σημερινά κακά αντίγραφα και υποκατάστατα.

Σιγά - σιγά το φύλλωμα και οι ρόκες της καλαμποκιές άρχιζαν να ξανθαίνουν και να χάνουν το ζωηρό τους πράσινο χρώμα. Αυτό ήταν δείγμα ωρίμανσης και αφού γινόταν η συλλογή του φύλλου (της καλαμποκιές) που αποτελούσε άριστη ζωτροφή κόβονταν οι καλαμποκιές με το δρεπάνι και οι ώριμες ρόκες πια μαζεύονταν για να μεταφερθούν με το βοϊδάμαξο στην αυλή του σπιτιού και να γίνουν μικροί σωροί (κόπες).

Αφού ψήνονταν για λίγο διάστημα στον ήλιο και στον αγέρα έπρεπε πια να γίνει το ξεφλούδισμα και οι πλέχτρες. Το ξεφλούδισμα του καλαμπουκιού ήταν μια πολύ ευχάριστη και διασκεδαστική αγροτική δουλειά γιομάτη ποίηση και ρομαντισμό. Στην αυτή τη δουλειά έπαιρναν μέρος όλοι οι σπιτικοί από τον παππού και τη γιαγιά μέχρι τα αγόνια αλλά και οι φίλοι, οι συγγενείς, οι γειτονιές. Το ξεφλούδισμα ήταν ένα σωστό πανηγύρι κάτω από τον δροσερό και αστερόφυτο χιονοπωριάτικο νυχτερινό ουρανό. Σταυροπόδι όλοι: μικροί μεγάλοι, αγόρια και κορίτσια γύρω από την κάθε κόπα έπαρναν και ξεφλούδιζαν μια - μια τις ρόκες του καλαμποκιού. Τα χέρια δούλευαν ασταμάτητα και το ξεφλούδισμα προχωρούσε. Τις κοντές ρόκες τις καθάριζαν ολότελα από τα φύλλα και τις έκαναν εντελώς καλοδές, ήταν οι λεγόμενες κουτσιουμπές. Τις μεγάλες και τις κανονικές ρόκες δεν τις ξεφλούδιζαν εντελώς αλλά άφηγαν πίσω στο κοτσάκι λίγα φύλλα και μ' αυ-

τά τα επιδέξια χέρια της γιαγιάς ή του παππού έπλεγαν τις ρόκες τη μια δίπλα στην άλλη σε μεγάλη αρμυριά στη λεγόμενη πλέχτρα. (Οι κουτσινομπές (κολοβές) ρόκες αποξηραίνονταν στην αυλή ή στο κινόγ: του σπιτιού ενώ οι πλέχτρες σκαλώνονταν για τον ίδιο σκοπό μέσα στον κουτσιρό. Ο κουτσιρός ήταν ένα πρωτόγονο στεγνωτήριο φτιαγμένο με γερά κλαδιά και βέργες λυγαριάς ή δρέζια. Ήταν σαν ένα μεγάλο πλεγμένο καλάθι με σκεπή και πόρτα για να έχουμε ασφάλεια απ' τη βροχή κι' από τα ζώα.

Το ξεφλούδισμα του καλαμποκιού ήταν μια πολύ ευχάριστη γεωργική απασχόληση όπως είπαμε και γινόταν ακόμα πιο όμορφο σαν άρχιζαν οι μεγάλοι ν' αφηγούνται ατέλειωτα παραμύθια και ιστορίες πολύ τολμηρές που προκαλούσαν τα γέλια των καρτσιών και την απορία των μικρών κι' ανίδειων παιδιών. Δεν πειράζει, ας είναι, ας μαθαίνουν και τα παιδιά λίγο - λίγο τη ζωή έλεγαν οι τρανοί και συνέχιζαν τις μαχόσιες (νόστιμες) ιστορίες τους. Την κούραση και το ξενύχτι των ξεφλουδιστάδων την έπαιρναν και την γλύκαιναν τα κερνάσματα της πρώτης νύχτας της μεγάλης πατραρχικής φαμίλιας με ρόκες ψημένες, γλυκό κυδονάτο και πίτες λαχταριστές στη γάστρα. Η ώρα έφυγε μέσα στην νύχτα χωρίς να το καταλάβεις και το έργο απόσπανε. Απ' τη μια μεριά ο χρυσός καρπός κι' απ' την άλλη θουνό τα φύλλα τα ξεφλούδι. Μ' αυτά θα γεμίσουν μιντέρια και στρώματα, θα κάνουν προσανάμιατα και τα πολύ ψιλά λιανόφυλλα θα τα μαζέψουν οι μεγάλοι για το στρίψιμο του καπνού τους σε τσιγάρα. Ακόμα και τα μαλλιά του καλαμποκιού τα μαζέψαν οι γριές για να κάνουν μ' αυτά λιάστια και γκατρικά για να νεφρά κι' άλλες αρρώστιες. Αχρείαστα γάναι!

Μια άλλη φάση απ' τις δουλειές

του καλαμποκιού ήταν το ξεσπόρισμα. Αφού στέγνωσαν καλά οι ρόκες με τα χέρια ή με τη δοθήθεια της ανάστροφης ενός δρεπανιού γινόταν το ξεσπόρισμα του καλαμποκιού που απλώνονταν πάνω σε στρωσίδια για να στεγνώσει ακόμα πιο πολύ να γίνει μπαρούτι που λένε να σακκαστεί και να γίνει έτοιμα για άλεσμα στο μύλο. Αργότερα δέβαια θρήκαν οι ξεσποριστικές μηχανές κι' έτσι απόλαξαν τον κόσμο από τον κόπο και την άχαση και μούδιαση δουλειά. Τα κατσάνια απ' τις ρόκες τα μαζέψαν με φροντίδα γιατί ήταν μια πρώτη τάξεως καύσιμη ύλη και προσανάμιατα ακόμα δε χρησιμοποιούνταν και για δουλειά στα μπουκάλια όπως οι φελλοί.

Το καλαμπούκι στεγνώσει για καλά. Το άλεσμα είναι έτοιμο για το μύλο. Εκεί σαν έρθει η πράδα του θα πεις στο μωλονά αυτό το σακκι να το κάνεις γαριμά για τα ζωντανά κι' αυτό ψιλό αλεύρι για τους ανθρώπους. Εκείνος θα πάρει το δικό του το κζάι ή ζάι (πράγματο του ρήματος εξάγω, εξαγωγή) κι' εσύ το μυρωτάτο και ζεστό καλαμποκάλευρο. Θα γεμίσει το σπιτι και τ' εμπάρια πλούτο και τι δεν μπορεί να κάνει η καλή νοικοκυρά με καλαμποκίσιο αλεύρι. Χίλια - δυο καλούδια. Να τα πούμε όλα θα πάμε σε μάκρος.

Μέσα στα μεγάλα θαθεία ταψιά, τα νουχιά, έφκιαχναν τα νιθατά που ήταν εκέτο παντεσπάνι όταν το έτρωγες ζεστό - ζεστό με ελιές και κρομμύδια και κανένα κομμάτι μπάτσιο και μπρούσκο κρασί. Τα μικρά πάλι κερδέλια του ψωμιού που τάκουδαν με τη σουπιέρα για φόρμα για τ' αλειόταν με ψιλό κουργούτι κι' έφκιαχναν μια κόρα σαν κάστανο ψημένο και μαλακιά σαν το θαμιάκι. Οι μαρκανιάρες απλωμένες στο μεγάλο το σινί (λεπτό ταψί) και δίπλα το πετιμέζι με μούστιο, κυδώνι, κολοκύθα, σόκα και μελίτζανάκι να γλύφεις τα δάχτυλά σου.

Το κατσαμάκι ανακατωτό ή θραστό περιχυμένο με λίπος χοιρινό αλλά μοσχοδόλητο και τρίμματα τυριού και οι χίτες δυο παραλλαγές της μοπιμπίας (πίτιας με καλαμποκίσιο αλεύρι) με τις μπατζάρες και τα νόστιμα λάπατα και τις πασπάλες με τραχανά, τυρί κι' αυγό. Αι! εκείνες οι νόστιμες κουργούτες και ο καλοκαθουρισμένος καλαμπουκίσιος χαλδός άλλο να λες κι' άλλο να τρώς.

Έτσι το καλαμπούκι ήταν δάση και τίθηγμα για τη διατροφή πρώτα της φαμίλιας κι' ύστερα των ζωντανών. Τα οικόσιτα γουρούνια τα πάχυναν με γαριμά καθώς και αορνίθια με καλαμπούκι ξερό για να κάνουν περισσότερα αυγά. Να μη ξεχάσουμε όμως και την φροντίδα των φυλάκιων των σπιτιών και των κοτσάδων των ταυλιών. Τα σκυλόψωμα ή γκουμούλια ήταν σφαιρικοί σαν μπάλιες φοιμά που τάτρωγαν με λαιμουργία τα σκυλιά κι' αποχτούσαν δύναμη κι' αξιότητα.

Και τι να πρωτοθυμηθεί κανένας απ' τα ατέλειωτα αγαθά του παλιού του γτόπου καλαμποκιού. Το θραπμένο ξερό καλαμπούκι με κλάτι που ήταν ο καλύτερος παστατέμπος ή το ψητό μικρόσπυρο άσπρο καλαμπούκι (το άραπικο) που γίνεταν παπαδούλες και τσατίρ - πατίρ τρελλή χαρά των παιδιών όπως πάνω - κάτω σήμερα το πόπ - κόρμ της μηχανής.

Τώρα το καλαμπούκι - και που να το βρεις - σπάνια το χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στη διατροφή τους. Οστόσο κάποιες άλλες εποχές ήταν είδος πρώτης ανάγκης και μια τροφή θρεπτική κι' ευκολοχώνευτη. Σε δύσκολες περιστάσεις και μέρες πείνας του Ελληνικού λαού μας έβγαλε παλληκάρια μιας γλύπτης απ' το θάνατο κι' ας το μοιραζόμυταν με το δελτίο...

Οι μιλισσάδοι

Πριν απ' τουν πόλιμου η Νιάουστα είχαν καμπόσους μιλισσάδεις όπους ου Νάκης ου Μπαντής οι Καλαϊτζίδοι κι άλοϊνοι. Ερχουνταν κι έρχουντει ακόμα, πολλοί απ' τη Χαλκιδική για τις φιλλουριές τις καστανιές τη ματιρίνα (θυμάρι) κι άλλα λουγίσιμα λουλούντγια.

Τότι τα μιλίσκια δούλιθαν σι κουφίνια πλιγμένα απού λιανές βέργεις ιτιάς κι έφκιαναν μουναχά τους τις κιρίθρεις μι τα κιλιά τους για να μάσουν του μέλι τους κι να τρανέψουν του γόνου τους.

Τα κουφίνια μι τις βέργεις τους καταλήγουν πανουθειό μαζουμένεις σ' ένα τσιόπουρου σα χειρούλι κι απού κάτου μιριά ήταν σαν πουδαρικά απού καρέκλα για να σθαίνουν οι μέλισσες. Τα κουφίνια απού μέσα ήταν αλιμένα μη λάσπη φκιασμένη απού χώμα κι κουπριά ταζέδικη απού αγιλάδεις. Αυτή η λάσπη αλοΐφουνταν κι απού πανουθιό κι όταν στέγγουνειν δε θρέχουνταν απ' τις βρουχιές. Για να ιδούν τα μιλίσκια οι μιλισσάδεις τα σήκουναν κι τ' αναπουδουγρνούσαν. Για να τα τρυγήσουν έκουφταν τις πήτεις μη του μαχαίρι.

Τώρα τα κουφίνια γένουντι σα μικρές καλύδες μη σανίντγια κι λαμαρίνα πανουθιό στου καπάκι, μι μνιά πουρτούδα απ' αμπρουστά που κλείνει μ' ένα σανίδι τη νύχτα όταν θέλουν να πάνουν τα μιλίσκια μακριά σι άλλουν τόπων. Σ' αυτές τις κυφέλες βάνουν κι τιχνητές κιρίθρεις για να μην απουσταίνουν οι μέλισσες να χτίσουν κινούργειες.

Τότι οι μιλισσάδοι δεν είχαν

Τοτι μι τωρα

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

νε μαχαρι καλό ειδικό, νε βούρτσα αξιπιτούτου για μιλίσκια, νε φουφού, νε καραβάνα, νε μηχανή για να βγάζουν του μέλι, νε φουσούνα για κάπνισμα, νε ειδικό καπέλου για να προφυλάγουντει απ' τα τσιμπήματα της μέλισσας.

Αντίς για καπέλου έδιναν ένα τσίπινου κι αντίς για καπνιστή-

Του Νίκου Σπάρτον

ρι έχιγαν κουπριές στεγνουμένεις στουν τοίχου του καλουκαίρι ή ίσκα απ' τα δέντρα για να ντιώχνουν τις μέλισσες.

Όταν ου κιρός είναι καλός οι μιλισσάδεις δεν θάνουν καπέλου κι γάντγια στα χέργια, γιατί θέλουν να τους τσιμπάει κι απού καμνιά μέλισσα για να τους πιρνούν τα ριματικά. Δεν τάχατι οι μιλισσάδεις δεν έχουν ριματικά. Τότι δεν είχαν ούτε ανοιχτήρι ένα σιδηρένιου ιργαλείου π' ανίγουν του καπάκι απ'την κυφέλι γιατί οι μέλισσες του κλείνουν μη πρόπουλι.

Δεν είχαν καν κι καν τέτγια ιργαλεία κι του μέλι τόβγαζαν απ' τις κιρίθρεις μη τα χέργια τις λιάνιζαν κι τις τραγγιζαν καλά καλά για να βγει του μέλι. Τis κιρίθρεις τις μαζώνουν σ' ένα καζάνι σκιπασμένου για να μη σιθαίνουν μέλισσες να κλέψουν του μέλι.

Οι μέλισσες έφκιαναν μουναχές τους κινούργειες κιρίθρεις. Κάθι κουφίни (κυφέλη) είναι ένας ταϊ-

φάς μη αρχηγόν τη βασίλισσα που είναι μιάνιτρη ουλίγου σι μπόι απού τους κιφίνεις, τις αρσενικές μέλισσες που μούγγι τρων κι δε δουλεύουν. Οι αργατίνεις ουλίγου μικρότεις απ' τους κιφίνεις μαζώνουν γύρι κιμέλι, χτίζουν τις κιρίθρεις για να γινήσει η βασίλισσα κι ταΐζουν του γόνου. Φυλάγουν κι του κουφίни απού τους ουχτριούς, βγαίνουν κα λαούζιδοι για να θρούν βουσκή κι φέρνουν χαμπερί στις άλλεις τις μέλισσες για νάρθουν να βουσκίσουν. Αυτοί οι κουλαούζιδοι απιτούν ίσαμι: δέκα δώδεια χιλίόμετρα μακριά.

Οι αργατίνεις απιτούν απού λουλούδι σι λουλούδι, κάμνουν απάνου απού ικατό βίζιτεις κάθι βουλά κι μαζώνουν τουν κρουνιαχτό απ' τα λουλούντγια στα που δάργια τους για να τουν φέρουν στα κιλιά να θρέψουν τα μικρά σκουλίκια τους που θα γένουν μέλισσες. Μαζώνουν ίσαμι ικατό χιλιάδες μικρά σπιργιά (γυρεοκόκκους) ή πάσα μνιά στις τριγεις απ' τα πουδάργια τους. μαζί μι του μέλι που πέρνουν απ' τα λουλούντγια.

Μι ταυτό του χάρισμα να μαζώνουν τουν κρουνιαχτό απ' τα λουλούντγια τρώμει κι μεις ουπουρικά λουγίσιμα. Κι άμα είναι κατάστατους κιρός κι δεν απιτούν οι μέλισσες δεν γένητει γου νιμουποίηση κι δεν έχει φρούτα.

Αυτά κι άλλα πλειότεια ξέρουν τώρα για τις μέλισσες. Οι νέεις βασίλισσες όταν θγουν απ'

του βασιλικό κιλί πούνει κι αυτό τρανύτηρου από τα άλλα κι για να τρανέφουν ταΐζουνται απ' τις αργατίνεις μη βασιλικόν πουλτόν, μαλώνουν αναμιταζύ τους κι απομινίσκει μινιά νέα. Στου ίντγιου κουφίνι θγαίνουν τρείς τέσσερεις. Η γιρότιρη που νίκησειν θγαίνει όξου κι απιτάει μαζί μι όλους τους κιρήνεις κι ζιυγαρώνηται μι έναν απ' τ' αυτούς που ψουφάει μιτά του ζιυγάρουμα. Γσταρνας η βασιλισσα πέρνει κινούργιου σπίτι. Τότι τη θάνουν σι νέου κουφίνι κι οι αργατίνεις φκιάνουν κινούργιεις κιρίθρεις για να γινήσει η βασιλισσα για τέσσερα πέντι χρόνια. Όταν γιράσει κι δε γινάει τη σκουτώνουν οι αργατίνεις κι ένα απ' τ' αυγά της του φκιάνουν βασιλικό κιλί!

Τότι πουλλοί ξυλουφουροί έβρισκαν στου θουνό κουφάλεις από δένδρα γιουμάτεις μη πίτεις από κιρίθρεις κι μέλισσαι. Κι για να μάσουν του μέλι κουκουλώνουνταν μι καμινιά λινάτσα κι άναφταν φουτχιά για να τις καπνίσουν να φύγουν για να πάρουν του μέλι.

Κι τώρα πάλι θρίσκουν σι κανά τζιάκι παληό ή καναν τοΐχουν ή σι καμινιά μούτλα από παληό σπίτι. Ου μιλισσάς πρέπει νάχει του νου του την άνοιξη κι όταν ιδεί πουλλές μέλισσαι νά θγαίνουν όξου απ' την κυφέλη να τις μάσει σι κινούργια.

Οι αργατίνεις σκουτώνουν κι τους κιφίνεις αμα μπιτίσει του ζιυγάριασμα μη τη βασιλισσα τη νέα για να μην τραν του μέλι χουρίς να δουλεύουν. Αμπουρούν να κλείσουν μι πρόπουλι ακόμα κι ένα μικρό πουντίκι αν σέβει στην κυφέλη.

Η πχιό χειρότιρη κρώτγια σι αδύνατου μιλισαι είναι ου σκάρους ένα σκουλίκι που τρώει κι χαλνάει τις κιρίθρεις, η μιλισσάψιρα, ου μιλισσόλυκους μινιά σφί

κα που ττημπάει κι άλλα.

Τώρα οι συστηματικοί μιλισσουκόμοι κυτάζουν καλά τα μιλιτκια τους τα ταΐζουν μη ζάχαρι κι προυφταίνουν τις αρρώσαις τους.

Τότι του μέλι της μέλισσαις πόλειγαν μπακαλίσκιου γιατί του πουλούσαν οι μπακαλίδοι. Οι μπακαλίδοι δεν πουλούσαν μέλι από σύκα ή από μούστουν απ' τα σταφύλια γιατί αυτό τόφκιαναν σι όλα τα σπίτγια.

Του μπακαλίσκιου του μέλι τ' αγόραζαν για να αλείφουν πανουθιό την πίττα τη λειψιά όταν τα θρέφα έβγαζαν γλυκειά. Για να βγει γλυκά χουρίς πυρητόν κι πουνίτγια τη μοίραζαν στους πιραστικούς σ' ένα σταυρουδρόμι.

Τότι τα πουλύ παληά χρόνια τα κιργιά στις ικκλησιές γένουνταν μούγγι από κιρί της μέλισσαις.

Τότι σαν που λιάνιζαν κι στράγγιζαν τις κιρίθρεις μη τα χέργια τις έλιουσαν σ' ένα μπαγαράτσι κι έφκιαναν κιρί που του πουλούσαν στους μπακαλίδοις κι στις ικκλησιές. Μι τ' αυτό του κιρί στα σπίτγια έφκιαναν κιργιά για την ικκλησιά ή για σαράντισμα καμιάς λιχόνας ή από κανα πιδί. Εφκιαναν κι λαμπάδεις για την ανάσταση ή κι για κανένα τάξιμου.

Κιρί χρειάζουνταν για να φκιάσουν μι λάδι στη ζιάρι μέσα σ' ένα σίδλι κιαλειφή που άλειφαν τα χέργια τους οι αγρότεις για να μαλακώσουν. Κιρί θάνουν κι στις σκισματαριές όταν αμπουλιάζουν μι τσιδί ακόμα κι τώρα μιρικό.

Μι κιρί κέρουσαν οι τσαγκάριδοις του σπάγγου για να αχλισταίει στου πιτσι όταν έραφταν μη του χέρι τα γιμινιά.

Τώρα γινηκειν της μόδας ου βασιλικός πουλτός που τουν μαζώνουν απ' τα βασιλικά κιλιά

που φκιάνουν ιπιταυτού πλειότεια οι μιλισσάδεις. Δεν τάχα δίνειν κριχτάδα, ζιπνάδα, προυφύλαξη από όλες τις αρρώσαις κι τέτγια.

Τότι δεν είξιραν για βασιλικό πουλτόν, του μέλι τότρουγαν οι άρρουστοι κι τα μικρά πιντγιαά μι βούτυρου για να δυναμώσουν.

Για του μέλι τραγουδούσαν τα μικρά πιντγιαά στη Νιάουστα όταν ίγλιπαν λιούλιακαν:

Έλα έλα λιούλιακα να σι δώσου μέλι:

Μέλι κι καρύδι, πέτσα από γου μάρι:

που λαγόν πουδάρι κι ένα πουρτουκάλι.

Κι για καναν σικλιτισμένουν που δεν πήγγησαν καλά οι δουλειές του ίλιγαν: «Εκατσιν ή μπάμπου του μέλι». Κι όταν ουμιλούν για πράγματα που είναι ουλίγα λέν: «Αν ήταν μπόλικου του μέλι σι γιούφτοι θα τότρουγαν μη τα χουλιάργια».

Κι για κανέναν γλυκουμίλητουν λεν: «Του στόμα του μέλι στάζει».

Μινιά μέρα εικαίν' τα χρόνια ντγιο αδέρφκια αδαρφός κι αδαρφή έκλειψαν τα κλειντγιαά απ' την παληά (τότι η νύφη δεν είχειν κλειντγιαά) κι άνοιξαν του ντουλάπι να κλέφουν γλυκό μιλιτζιανάτου πούταν μούγγι για τους ξένους. Τα μικρά τα πιντγιαά άγλυφσαν του ντέντζιρι που γένουνταν του γλυκό κι άλλου τίπουτας. Οπως άρπαξαν αντιγιαστικα από μινιά μιλιτζιάνα την έγαψαν μάνι μάνι για να τη φάν. Του κουρίτσι δεν είδιν μινιά μέλισσα πούταν πανουθειό στη μιλιτζιάνα κι την σάμπησειν στη γλώσσα. Για να μη προυδουθειί δε φώναζειν αμά σι ουλίγη ώρα την πρίστηκειν η γλώσσα, γιόμουσειν του στόμα της γλώσσα κι δεν αμπουρούσειν να ουμιλήσει. Ετσι προυδούθηκειν στη νάνα π' αχίρησειν τις τσιρίδεις.

Η τεχνική της θέρμανσης

Γενικά

Η θερμότητα είναι μια μορφή ενέργειας χρήσιμη στον άνθρωπο όχι μόνο για την εξυπηρέτηση και διευκόλυνσή του, αλλά και ζωτικής σημασίας για την ύπαρξή του. Αυτή την ζωτική αναγκαιότητα τη συνέδεσε από πολύ νωρίς με την ύπαρξη του ανθρώπου και μέχρι σήμερα δεν έχει μειωθεί καθόλου η σημασία και η χρησιμότητά της, παρά την ανακάλυψη άλλων μορφών ενέργειας πιο εύχρηστων και πιο αποδοτικών (ηλεκτρική, ηλιακή, χημική, πυρηνική κ.λ.π.). Ο άνθρωπος οργανισμός, ανεξάρτητα απ' τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος στο οποίο βρίσκεται πρέπει να διατηρεί την εσωτερική του θερμοκρασία πάντοτε σταθερή - γύρω στους 37°C - πράγμα όμως που σε εξαιρετικά αντίξενες συνθήκες - πολύ ψυχρές ή πολύ ζεστές - δεν μπορεί να εξασφαλίσει. Παράλληλη με την πλευρά αυτή της υγιεινής του ανθρώπου, είναι και η εξέλιξη της τεχνικής των συστημάτων θέρμανσης. Πλευρά που δυστυχώς ελάχιστα, αν όχι καθόλου, λαμβάνεται υπ' όψη. Ένα σύστημα θέρμανσης αποσκοπεί στην παραγωγή και απόδοση σ' ένα σπίτι, μιάς ποσότητας θερμότητας ικανής να εξασφαλίσει στο εσωτερικό του συνθήκες διαμονής ή εργασίας άνετες και υγιεινές.

Πόση ζέστη χάνεται από ένα σπίτι

Ανεξάρτητα από τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν, η θερμοκρασία στο εσωτερικό ενός σπιτιού πρέπει να διατηρείται σταθερή σε επιθυμητό επίπεδο. Επειδή σχεδόν

πάντοτε υπάρχει διαφορά θερμοκρασίας μεταξύ του περιβάλλοντος και του εσωτερικού της κατοικίας, υπάρχει συνεχής ανταλλαγή θερμότητας ανάμεσά τους. Έτσι το χειμώνα εμφανίζεται μια ροή θερμότητας από το ζεστό σπίτι προς τον ψυχρό εξωτερικό χώρο. Αντά τα ποσά θερμότητας που μέσα σε μια ώρα «φεύγουν» από το σπίτι είναι γνωστά στην τεχνική ορολογία σαν

Του Τ. Καπετανόπουλου Τεχνολόγου Μηχ. Μηχ)κού

«θερμικές απώλειες» ή «θερμικές ανάγκες» του σπιτιού. Η θερμότητα αυτή που χάνεται, είναι αυτονόητο ότι πρέπει να αναπληρώνεται από το σύστημα θέρμανσης που υπάρχει, ώστε να εξασφαλίζονται συνθήκες θερμικής άνεσης στο σπίτι. Οι θερμικές απώλειες αποτελούν μια χαρακτηριστική ιδιότητα του σπιτιού και ανάλογα με το μέγεθός τους θα υπολογισθεί και το σύστημα θέρμανσης που θα εγκατασταθεί. Τέλος, οι θερμικές απώλειες διακρίνονται στις απώλειες που οφείλονται στην θερμική αγωγιμότητα των εξωτερικών επιφανειών του σπιτιού, και στις απώλειες που προκαλούνται με τη μεταφορά του ψυχρού εξωτερικού αέρα μέσα στο σπίτι κατά τον αερισμό του. Το μέγεθός τους επηρεάζεται στον ένα ή στον άλλο βαθμό από: Τα οικοδομικά υλικά, τη χαμηλότερη θερμοκρασία της περιοχής, την εξωτερική μορφή του σπιτιού, την ηλιοφάνεια της περιοχής την ανεμάπτηση και σχετική υγρασία της περιοχής και τέλος από την χρήση και λει-

τουργική οργάνωση των εσωτερικών χώρων του σπιτιού.

Θερμική μόνωση. Η οικονομική φίλη μας.

Είναι φανερό από τα προηγουμένα ότι η ζέστη που χάνεται από ένα σπίτι, μπορεί να μειωθεί, αν κατασκευάσουμε εξωτερικά τοιχώματα στα οποία αντιστοιχούν μικρές τιμές του συντελεστή θερμοπερατότητας K. Με τα υλικά αυτά τοποθετείται μια επιπλέον στρώση στους τοίχους, δάπεδα και τις οροφές. Για τα παράθυρα χρησιμοποιούνται τα διπλά τζάμια. Η επιπρόσθετη τοποθέτηση κάποιου θερμομονωτικού υλικού στα εξωτερικά τοιχώματα μειώνει δραστικά τις απώλειες αγωγιμότητας του σπιτιού, μείωση που έχει άμεση αντανάκλαση στις δαπάνες μας για τη θέρμανση. Η μείωση αυτή και φυσικά η εξοικονόμηση σε καύσιμα και χρήματα μπορεί να φτάσει μέχρι και 60% ένα ποσοστό αρκετά υψηλό ικανό να εγγυάται τη γρήγορη απόσβεση της δαπάνης κατασκευής της θερμικής μόνωσης. Ταυτόχρονα όμως με την ενεργητική επίδραση της θερμικής μόνωσης στο πορτοφόλι μας, τα πλεονεκτήματά της δε σταματούν εδώ. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η θερμική μόνωση διατηρεί σε υψηλές τιμές τις θερμοκρασίες των εσωτερικών επιφανειών του σπιτιού, πράγμα που αποτελεί βασικό παράγοντα για την εξασφάλιση της θερμικής άνεσης. Επίσης αξίζει να σημειωθεί η προστασία που προσφέρει στα ίδια τα δομικά στοιχεία του σπιτιού, όπου τοποθετείται.

Τα συστήματα θέρμανσης

Τις θερμικές απώλειες που έχει

ένα σπίτι, για να τις αντιμετωπίσουμε, έτσι ώστε να επιτύχουμε την επιθυμητή μας θερμοκρασία σε κάθε ένα χώρο. εφαρμόζουμε το κατάλληλο για κάθε περίπτωση σύστημα θέρμανσης. Σαν σύστημα θέρμανσης εννοούμε κάποια μηχανολογική εγκατάσταση που παράγει θερμότητα και την αποδίδει στο κτίριο όπου είναι τοποθετημένη. Είναι πλατιά διαδεδομένο, ότι ένα σύστημα θέρμανσης χρειάζεται για να ζεσταίνει τους εσωτερικούς χώρους ενός σπιτιού στη διάρκεια του χειμώνα. Η αντίληψη αυτή, χωρίς φυσικά να είναι λαθεμένη, είναι τόσο γενική, ώστε δεν βοηθάει στη στοιχειοθέτηση ουσιαστικών και συγκεκριμένων απαιτήσεων απ' τα διάφορα συστήματα θέρμανσης και κατά συνέπεια ούτε στη σωστή αξιολόγηση και επιλογή τους. Με τη θέρμανση καθορίζονται η θερμοκρασία του εσωτερικού αέρα και η θερμοκρασία των εσωτερικών επιφανειών του χώρου, δηλαδή η αισθητή του θερμοκρασία. Επομένως, ένα σύστημα θέρμανσης, θερμαίνοντας ένα χώρο ρυθμίζει την αισθητή του θερμοκρασία σε τέτοιες τιμές, ώστε η θερμότητα που απομακρύνεται από το σώμα του ανθρώπου, κατά τις ψυχρές εποχές, να βρίσκεται σε ισορροπία με εκείνη που παράγεται σ' αυτό. Ο προο-

ρισμός αυτός του συστήματος θέρμανσης, πραγματοποιείται με την παραγωγή και απόδοση στο κτίριο τόσης ποσότητας θερμότητας, όσες είναι οι θερμικές του απώλειες. Για ευνόητους λόγους η ισχύς του συστήματος θέρμανσης καθορίζεται ίση με τις μέγιστες θερμικές απώλειες του σπιτιού. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως είναι απαραίτητο να εργάζεται συνέχεια με τη μέγιστη αποδοτικότητά τους. Οι θερμικές απώλειες μεταβάλλονται συνεχώς ανάλογα με τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες και το σύστημα θέρμανσης με διάφορες ρυθμίσεις και αυτοματισμούς προσαρμόζει - με μικρή ή μεγάλη επιτυχία - την απόδοσή του στην απαιτούμενη κάθε φορά ποσότητα θερμότητας.

Το κόστος των συστημάτων θέρμανσης

Θα ήταν κοινότυπο να λέγαμε ότι ο παράγοντας του κόστους, χωρίς να είναι ο μοναδικός, παίζει καθοριστικό και αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της απόφασης για την επιλογή του ενός ή του άλλου συστήματος θέρμανσης. Επομένως μια παρουσίαση των συστημάτων θέρμανσης, θα ήταν αναμφίβολα ελλιπής αν δεν περιελάμβανε και μια διερεύνηση του οικονομικού μέ-

ρους του Ζητήματος. Άλλωστε οι υπηρεσίες που προσφέρει το κάθε σύστημα δεν είναι πάντοτε οι ίδιες και αυτές οι διαφορές παίζουν πολλές φορές ουσιαστικό ρόλο για την επιλογή του ενός ή του άλλου συστήματος. Μια σωστή τέτοια απόφαση μπορεί να ληφθεί μόνο μετά από οικονομικοτεχνική μελέτη της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά. Προχωρώντας στην διερεύνηση του κόστους του κάθε συστήματος είναι απαραίτητο να γίνει διάκριση στην αρχική δαπάνη, δηλαδή στην δαπάνη εγκατάστασης και στην ετήσια δαπάνη λειτουργίας ίση με την δαπάνη καυσίμου, συντήρησης κ.λπ.

Τα συστήματα για τα οποία συνήθως διερευνάται το κόστος τους είναι:

- Θέρμανση με λεβητοστάσιο και χαλύβδινα θερμαντικά σώματα
- Θέρμανση με λεβητοστάσιο και σωλήνες δαπέδου
- Θέρμανση με δυναμικούς θερμοσυσσωρευτές
- Θέρμανση με ηλεκτρικά στοιχεία οροφής
- Θέρμανση με ηλεκτρικούς θερμοπομπούς άμεσης απόδοσης
- Θέρμανση με αντλία θερμότητας.

Συνέχεια από την σελ. 140
ρονται την αγάπη μας και την προσηλυτισία μας. Πρέπει και το πιο μικρό παιδί να ξέρει ότι κεμήλιο δεν είναι μόνο ένα ανθρώπινο κατασκεύασμα μικρής ή μεγάλης υλικής αξίας που κληρονομήσαμε απ' τους προγόνους μας αλλά και το φυσικό

Ο πλάτανος του Αριστοτέλη

περιβάλλον στο σύνολό του και ότι συχνά μερικά στοιχεία που το αποτελούν, μια πέτρα μια σπηλιά, ένα δέντρο είναι από τα πιο πολύτιμα κεμήλια που κληρονομήσαμε και

που έχουμε και μεις χρέος να τα κληρονομήσουμε αμέριστα στις μελλοντικές γενιές, αν δεν θέλουμε να πάρουμε επάνω μας το στίγμα και την κατάρα της άσωτης γενιάς που στατάλησε την πολύτιμη κληρονομιά της και άφησε φτωχούς και δυστυχισμένους τους απογόνους της.

Τά ναρκωτικά καί ποιοί στρέφονται πρός αὐτά

Γ'

Ἐπειτα πάλι ἡ μεταφυσικὴ ἐρημιά καὶ ἀδιαφορία, ἡ ἔλλειψη ἰδανικῶν καὶ ἡ ἔντονη καὶ διάχυτη τάση περιφρόνησης πρὸς τὴν ἀτομικὴ ἀξία, ὁδηγοῦν τὸν χωρὶς φιλοσοφικὰς εἴζες σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ πρὸ πολὺ τὸν σύγχρονο τέλει ἀφρῶτο νέο στὸ μηδενισμὸ καὶ ἀπ' ἐκεῖ εὐκολότερα πρὸς τὰ ναρκωτικά, τὸ λευκὸ θάνατο. Σήμερον ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς νέων δὲν παραδέχεται πιά τὴν πατροπαράδοτη ἠθικὴ, δηλαδὴ τὸν κώδικα τῶν ἀναγνωρισμένων ἠθικῶν κανόνων καὶ τὸν πίνακα ἠθικῶν ἀξιών. Κι ὄχι μόνον παραμεροῖζει τοὺς κανόνες ἠθικῶν ἀξιών, παρὰ ἀπορρίπτει συλλήθδην τὴν ἠθικὴν. Δὲν καταπολεμοῦνται αὐτὲς καθ' ἑαυτὰς οἱ ἀξίες. Τίθεται σὲ ἀμφιβολία, ἂν πρέπει νὰ ὑπάρχουν κανόνες, οἱ ὁποῖοι νὰ ρυθμίζουν ἢ νὰ ἐπιβάλλουν πειθαρχία στὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων καὶ ἀξίες σταθερὰς πού νὰ ἐπιτρέπουν νὰ κρίνομε αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ. Μία βαθελικὴ κρίση ἐπικρατεῖ στὸ πεδίο τοῦ ἠθικοῦ προβλήματος τῶν ἀξιών καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, ἀρετῶν καὶ κανόνων πού διέπουν ἢ πρέπει νὰ διέπουν τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Τὸ τεχνολογικὸ πνεῦμα δὲν μπορεῖ νὰ προκαλέσει μόρφωση, παρὰ ὑψηλὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο. Γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀνάπτυξη καὶ τοὺς κανόνες τῶν ἀνθρωπιστικῶν σχέσεων τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας πρέπει νὰ ἐνδιαφεροθῆ ἀπόλυτα καὶ μόνον ὁ ἄνθρωπος μὲ μέσον τὴν ἀγωγή, αὐτὴν πού δὲν τὴν προσέχουμε καθόλου. Ἔτσι ἡ πάλια γενιὰ δὲν μπόρεσε νὰ στερεώσῃ τὸ νέο στὰ πόδια του. Κατὰ αὐτόνομο τρόπο, μὲ αὐτόνομη σκέψη καὶ κρίση, παρὰ τὸν ἄρησε μέ-

σα στὴν εὐμάθεια ἀπροσανατόλιστο καὶ ἀνίσχυρο νὰ ἀντισταθῆ στὶς παρορμήσεις τῆς εὐμάθειας καὶ στοὺς πειρασμοὺς τῆς ἀνεψης καὶ τῆς καλοπέρασης, χωρὶς ἀναπτυγμένη γερὴ θέληση, παρὰ ἀναπτυγμένη τὴν τάση τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῶν ὁρμῶν του, ὅπου ἐπίμονα ζητεῖ τὴν ἰκανοποίησίν του, σ' αὐτὴ πού δὲ βρῖσκεται ἄκρη καὶ τέλος. Ἀνικανοποίητος πού εἶναι ὁ σύγχρονος νέος, ἀ-

ΙΩΝ. ΞΗΡΟΥΤΥΡΗ ομότιμου καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας στὴν Α.Β.Σ. Θεοδύκης

ποδιοργανωμένος καὶ ἀνεργάτιστος ἐσωτερικὰ, ὑποταγμένος στὶς ὁρμὰς καὶ στὶς ὁρξείεις, ἀπειθήρχος στρέφεται πρὸς τὰ ναρκωτικά, πρὸς εἰς παραισθήσεις του, γιὰ ν' ἀποφύγει τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς μὴ ἀπεικάζοντας, ἢτι προχωρεῖ πρὸς τὸ σύντομο θάνατό του.

Τὰ καρδιάνια ἐπίσης τῶν τουριστῶν πού μᾶς ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο εἶναι καὶ αὐτὰ μιὰ αἰτία στροφῆς τῶν νέων πρὸς τὰ ναρκωτικά, γιὰτὶ ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς ὑπάρχοντες ἀρκετοὶ διακινητὲς τῶν ναρκωτικῶν, ἀλλὰ καὶ ναρκομανεῖς πού καὶ αὐτοὶ συντελοῦν στὴ διάδοσιν τῶν τῶν ναρκωτικῶν... Τὸ ξένο πνεῦμα μᾶς ἔχει κατακλύσει καὶ εἶναι καὶ αὐτὸ στὴ μορφή πού μᾶς ἔρχεται καὶ μὲ τὸν τρόπο κυρίως πού τὸ δεχομαστε ἀνεξέταστα, ἀνεξέλεκτα, ἀπερίσκεπτα, ἀταίριαστα, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς αἰτίες πού βοηθοῦν τοὺς νέους πρὸς τὸ παρασπράττημα. Ὅταν οἱ νέοι μένουν ἀκαθοδηγήτοι, τότε προσπαθοῦν νὰ ζήσουν τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων καὶ ὄχι τὴ δική τους, αὐτὴν πού ἀνταποκρίνεται στὴν ψυχικὴ

μας ὕψη καὶ παράδοση. Ὁ τύπος μᾶς ἔχει πλημμυρῆσει ἀπὸ ξενικὸ τρόπο ζωῆς, ἀπὸ ἓναν κίνδυνο μᾶλλον ἀφανῆ. Ὁ ξένος πολιτισμὸς μᾶς εἶναι ὅπως ὅποτε χρησίμος, ὄχι νὰ τὸν μιμηθοῦμε τυφλὰ καὶ στραβά, παρὰ νὰ μᾶς γίνῃ ὁ ὁδηγητὴς γιὰ νὰ γνωρίσουμε καλύτερα τὸν ἑαυτό μᾶς καὶ ὄχι γιὰ νὰ τὸν χάσομε, ὅποτε εὐκόλα τρεπάμοσπε πρὸς τὸ παρασπράττημα, ξεροζωνόμενοι ἀπὸ τὴν παράδοσίν μας κλπ.

Ἡ χαλάρωση πάλι τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμᾶς συναισθήματος εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ αἰτία πού διευκολύνει τὴ στροφῆ τῶν ἐφήβων καὶ τῶν νέων μᾶς πρὸς τὰ ναρκωτικά. Ὁ νέος ξεκόβει πιά σήμερον σχεδὸν δλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὶς θρησκευτικὰς παραδόσεις. Στὸ μνημονικὸ τοῦ νέου αὐτοῦ πού ἔχει μείνει ἀμυδρὰ, χωρὶς ζωὴ, χωρὶς αἷμα, εἶναι κάποιο ἄθροισμα μερικῶν προτάσεων πού εἶχε μάθει ἄλλοτε ἀπέξω. Οἱ προτάσεις αὐτὰς δὲν περιέχουν καμιὰ ζωντανὴ ἀλήθεια, πού νὰ μαρτυρᾷ κάποια ἀνώτερη πραγματικότητα. Ἔτσι δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς ἄλλες δυνάμεις καὶ ὄχι ὁ Θεὸς προβάλλουν ἔντονα στὸν ὁρίζοντα τοῦ νέου, πού σκεπάζουν, ὅτι ἄλλοτε εἶχε ἀπλῶς ἀποστηθίσει. Ὅτι ἄλλοτε συγκινοῦσε τὸ παιδί, γλύστρησε ἀπὸ τὰ δάχτυλά του σὰν τὴν ἄμμο, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. «Ἄς μὴ γελοῖαστῆ» λέγει ἓνας σοφὸς «ἄποιος δὲ ζεῖ τὸ Θεὸ ἀπὸ πίστη ζωντανή, γι αὐτὸν ἔχει γίνῃ περιττὸς». Τὸ βίωμά πῶς ὁ Θεὸς εἶναι περιττὸς εἶναι κοινὸ σήμερον γιὰ ὅλους τοὺς νέους εἴτε εἶναι χριστιανοὶ εἴτε ὄχι. Ὁ κόσμος ἀποχριστιανίζεται εἶπαν ἀ-

πως αποβιταμινώνεται ένα σώμα. Και γι' αυτή την κατάσταση την ευθύνη την έχουμε έμεις οι ώριμοι περισσότερο, παρά οι νέοι. Αυτοί ανακαλύπτουν την υποκρισία μας, χάνουν την εμπιστοσύνη τους από μας. Προχωρούν προς τον ώμο αυθορμητισμό σαν αντίδραση προς την υποκρισία μας. Δεν πιστεύουν, γιατί ανακάλυψαν, το χάος ανάμεσα στο λόγο μας και στην πράξη. Κι από αντίδραση στρέφεται μέρος αυτών, μαζί και με άλλα σηπταραμαρτυήντα, προς τα ναρκωτικά.

Μιά άλλη αίτια που ώθει τους νέους προς τα ναρκωτικά είναι η μαζοποίηση. Σήμερα ο άνθρωπος όλο και χάνει το πρόσωπό του και πιο πολύ ο νέος. Αυτό αισθάνεται τον έαυτό του άρκετά ακρωτηριασμένο, πιεζόμενο και πνιγόμενο κάτω από το βάρος της μάζας, κάτω από τις ανώνυμες βίες των θυγανώσεων κλπ. Ο σύγχρονος νέος παραπέφνεται ως άτομο από το μαζικό πνεύμα και χάνεται μέσα σ' αυτό το μαζικό ανώνυμο πλήθος, χωρίς δικό του πια πρόσωπο. Χάνεται, σκεπάζεται η αυτόνομη και αντικειμενική θέλησή του κάτω από το μαζικό πνεύμα. Άγελιοποιείται χάνοντας την πνευματικότητα, την αυτοπειθαρχία και τη φρόνηση κι ακόμη πιο πολύ την προσωπική εθική. Έτοιμος πια για πολλές αντικειμενικές ενέργειες και πράξεις ως τη στροφή προς τα ναρκωτικά.

Η διαφήμιση επίσης παίξει ένα ρόλο στη στροφή προς τα ναρκωτικά και προς άλλες αντικειμενικές ενέργειες των παιδιών και των εφήβων. Καθώς και η τηλεόραση πέρα από τις διαφημίσεις που μας παρουσιάζει, επιδρά με τα διάφορα σήριαλ, με τις εικόνες, τις σκηνές, έγκληματικών πράξεων που μας προβάλλει ή με ακατάλληλες για το κοινό και κυρίως για τους νέους παρουσιάσεις ναρκωμανών ή δημοφιλών που έχουν μάθει καλά το

μάθημά τους, ώστε να υποστηρίξουν και να δικαιολογούν τις παρεκκλίσεις τους με σοφιστική τέχνη. Κάτι τέτοιες ώδέξεις παρουσιάζεις άντιν' αποτρέπουν από το κακό προκαλούν τόσο την περιέργεια των εφήβων, ώστε χωρίς να έχουν ποτέ στο νου τους να δοκιμάσουν τα ναρκωτικά, διαγείρονται έτσι τώρα με τη λεγόμενη τάχατες διαφύση, ώστε να ώθούντα ισρός τη δοκιμή τους. Κι όταν το παιδί και ο έφηβος τα θάνουν στα στόμα τους από περιέργεια και τα δοκιμάσουν τότε πηγαινε να τους τα θγάνεις. "Όλα αυτά τα είδη των ναρκωτικών κι εκείνα που τα χαρακτηρίζουν ως τάχατες έμφρα, κλείνουν μέσα τους μια δαιμονική απολαυση και ευχαρίστηση, αλλά κάτω απ' αυτή την ήδονή και τα όραματα θρίσκειται ο θάνατος. Είπαν και είναι σωστό πως «ο κινηματογράφος» αλλά και η τηλεόραση μπορούν όλα να τα τραγουθήσουν, όλα να τα προαγάουν, αλλά και όλα να τα καταστρέψουν». Η επίδρασή τους είναι τόσο ευεργετική, όσο και καταστρεπτική, τόσο εύλογα, όσο και κατάρα, όταν απουσιάζει από τη λειτουργία τους ή ήθική και η κοινωνική ευθύνη από τους ανθρώπους που τις διαφεντεύουν. Μπορεί να συντελέσουν τόσο στην πρόοδο, όσο και την εξάρθρωση της ήθικής ύποστασης της κοινωνίας μας. Δυστυχώς δέ φαίνεται στον τόπο μας, στη χρήση και των δυο σπυδαίων αυτών έφευρέσεων να επικρατεί και να κυριαρχεί η ήθική και κοινωνική ευθύνη. Κυριαρχεί το έμπορικό καθολοκληριάν κυρίως πνεύμα. Το κοινό σέρνεται προς το κακόγουστο. "Έτσι που θά μπορούσε κανένας χωρίς δισταγμό να πεί, ότι η τηλεόρασή μας και ο κινηματογράφος μας είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας μας και ότι το κοινό μας έχει τις παρουσιάσεις, τα σήριαλ και τις παινίες που του αξίζουν, γι αυτό κι ακούσαμε από σημαίνοντα πρόσωπα της τηλεόρασης του τόπου μας, πως η παρουσίαση

από την τηλεόραση σκηνών φρόνων, έγκληματος, και πυρομοιών έπιβάλλεται, ώστε τα παιδιά και οι έφηβοι να μάθουν ότι η ζωή μας δεν είναι όμοια ή ρομαντική. "Όσοσο πονθενά στον κόσμο δεν συναντά κανένας, αυτή την αντίληψη, πονθενά στις κοινωνικές έπιστήμες δεν αναφαίρεται αυτή η δική μας σφρία της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας των υπεύθυνων του προγράμματος της τηλεόρασης μας. Και δεν μπορούσε να είναι αλλιώς, γιατί δεν υπήρχει νεόλληνας που να μην τα ξέρει όλα, τα πάντα.

Μιά βασική αίτια εξάπλωσης του λεικού θανάτου είναι το λαθρεμπόριο των ναρκωτικών. Αυτό κατά τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί σε μια μεγάλη εξαιρετικά κερδοφόρα διεθνή οικονομική επιχείρηση, σκορπώντας κυρίως στους νέους τη δυστυχία ως τον άρρασιμό τους. Το χαρακτηριστικό αυτού του χωρίς όρια κερδοφόρου επαγγέλματος είναι, πως όσο πιο πολύ προχωρούμε από τα μαλακά ζημιογόνα ναρκωτικά προς τα σκληρά, τόσο και πιο μεγάλα κέρδη αποκομίζουν οι διακινητές του θανάτου. Γι αυτό και το κακό αυτό οργανώνεται σε διεθνείς διαστάσεις. Οι κυβερνήσεις των Η.Π.Α., της Σοβιετικής Ένωσης και όλων των άλλων χωρών έλυβαν μέτρα ενάντια προς το λαθρεμπόριο των ναρκωτικών. "Όπως δέν κατάφεραν κάτι το σοβαρό. Έδώ και λίγα χρόνια όλες οι προηγμένες χώρες κατέληξαν πως το κακό μπορούσε να σταματήσει μόνον από την πηγή του. Έτσι προσπάθησαν να πείσουν τις χώρες που παράγουν τα ναρκωτικά, δηλαδή το λεικό θάνατο των νέων τόσο στο Δυτικό, όσο και στο Άνατολικό ήμισφαίριο, να σταματήσουν την παραγωγή ή τουλάχιστον να την υπαγάουν κάτω από τον έλεγχο για τις ανάγκες μόνον της φαρμακοβιομηχανίας. "Ο ίδιος ο

Όργανισμός των Ηνωμένων Έθνών του οποίου ειδικές επιτροπές μελέτησαν και μελετούν το θέμα — μέλος της Έπιτροπής και ο όμοι. καθηγητής της Φαρμακολογίας του Α.Π. Θεο)νίκης κ. Γεώργιος Λογαράς — θεωρεί κι αυτός ότι το πρώτο και αποτελεσματικό μέτρο του κακού είναι το σταμάτημα της παραγωγής των ναρκωτικών, δηλαδή της καλλιέργειας των ναρκωτικών φυτών κλπ. σε αυστηρά έλεγχομένη έκταση.

Ώστερα από τις προσπάθειες αυτές θα νόμιζε κανένας πώς το κακό περιορίσθηκε ή έφειλε να περιορισθεί. Αυτό τουλάχιστον υπαγορεύει ή κοινή λογική. Αδτή δυστυχώς αποικιάζει, όπως και ή κοινή και απλή ήθική. Δυστυχώς παρατηρείται και σε τούτο το παγκόσμιο φαινόμενο, που αφορά στην ύπαρξη, στην υπόσταση ή μη του ανθρώπου, ότι και στο φαινόμενο καταστροφής ή μείωση της παραγωγής των πυρηνικών όπλων, δηλαδή διάσταση θελήσεων μέσα ακόμη και στους κόλπους του Ο.Η.Ε., όπως και στο πρόβλημα «πυρηνικά όπλα». Είναι εκπληκτικό το φαινόμενο της ήθικης κρίσης που παρατηρείται στους κυβερνήτες των λαών και κυρίως στους κυβερνήτες των δύο υπερδυνάμεων, που έχουν τη δύναμη να επιβάλλουν και σ' αυτό το πουνδαίο για τους λαούς πρόβλημα τάξη, αλλά δε θάνουν, γιατί τα πάντα τα πολιτικοποιούν. Οι χώρες που ταράζουν τα ηητά των ναρκωτικών δεν αποδέχονται τις συμφωνίες π.χ. με τις Η.Π.Α. για αποζημίωση των καλλιερητών του λευκού θανάτου ή τις αποδέχονται, αλλά τις καταστρατηγούν ύστερα από χρονικό διάστημα όπως συνέβη με την Τουρκία και με άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, κλπ. (βλέπε γι' αυτό το θέμα Δ. Γκρίτα «Η Μάστιγα των Ναρκωτικών» 1977, σ. 65 κ.έ.)

Έτσι αρχίζει και πάλι το λαθρεμπόριο και άνογει ή μάθη άγορά των ναρκωτικών. Κι όχι μόνον οι Η.Π.Α. και ή Δυτική Εύρώπη, αλλά

και ή Σοβιετική Ρωσία διαμαρτυρήθηκε για το λαθρεμπόριο που διακινείται στα ρωσο-τουρκικά σύνορα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Οι Τούρκοι χρησιμοποιούν πιά το όπιο έναντι των δύο υπερδυνάμεων ως πολιτικό όπλο.

Έκείνο το οποίο βγαίνει από όλη αυτή τη θλιβερή κατάσταση είναι ότι ή απληστία του κέρδους είναι άκατανίκητη. Τίποτε σήμερα μέσα στο παγκόσμιο διομηχανικό μας κόσμο δεν είναι της ντροπής άρκει αυτό να φέρνει κέρδος, αλλά και κανένα άλλο δεν μαρτυρά τόσο την θλιβερή ήθική κρίση του κόσμου μας, όσο αυτή ή σύγχρονη αντίληψη και τάση μις έντονης παρακμής του πολιτισμού μας. Τα ναρκωτικά είναι ένα πρόβλημα του οποίου ή λύση προσκρούει στα οικονομικά συμφέροντα. Είναι ένα πρόβλημα ακόμη που δυστυχώς πολιτικοποιείται. Δυό καταπτώσεις που πάντα βρίσκονται και κινούνται επάνω από τη ζωή των νέων. Μόνο αν μπορούσε να χτισηθεί ή πηγή των ναρκωτικών, δηλαδή, αν απαγορευότο ή καλλιέργεια τους. Αδτή όμως ή μοναδική λύση απέτυχε.

Σήμερα θέβια αίες οι χώρες παίρνουν μέτρα κατά του λαθρεμπορίου. Παρόλα τα μέτρα των κυβερνήσεων όλων των χωρών το λαθρεμπόριο δεν έμποδίζεται. Άλλωστε ή φαρμακευτική βιομηχανία για την παρασκευή διαφόρων ψυχοτροπικών φαρμάκων είναι αναγκασμένη να προμηθεύεται πρώτη ύλη για Ιατρικούς σκοπούς. Έτσι μέσα στα πλαίσια, άνάμεσα στη νομιμότητα και στην παρανομία κινείται το λαθρεμπόριο των ναρκωτικών και στην πιο έπιτυχη — αν έπύοχει — απαγόρευσή του. Οι λαθρέμποροι όσοσο βρίσκουν τρόπους και μέσα ώστε να διακινούν και να πουλούν το λευκό θάνατο πανάκριβα. Παρά τα ανασταλτικά μέτρα όλων των χωρών, τους απαγορευτικούς νόμους, το λαθρεμπόριο εξαπλώνεται και οξάνονται οι ναρκωμανείς. Είναι ανάγκη να συνει-

δητοποιήσουμε νέοι και μή. πώς τα ναρκωτικά είναι ή πιο μεγάλη καταστροφή, ή πιο μεγάλη άρρώστια που φθείρει θεμελιακά ένα λαό.

Η συνειδητοποίηση δε γίνεται τόσο, όσο νομίζομε, με άμελέτητη και γεμιστή από άγνοια του προβλήματος, σαν αυτή που δυστυχώς πολλές φορές άντικρύζομε στην τηλεόρασή μας, που αντί να αποβαίνει θετικά ενεργεί τέλεια άρνητικά. Έκτός από τις άμελέτητες και άστοχες παρουσιάσεις, έχομε και τη ραδιοτηλεόραση το υδροόμου. Κάποια κοπέλα στέλνεται από την τηλεόρασή μας με τα σχετικά μηχανήματα με σκοπό δήθεν έρευνας!! να ρωτά τους διαβάτες, τάχατε το κοινί, για σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, σαν τα ναρκωτικά π.χ. ποιά γνώμη έχουν κλπ. Έτσι παρουσιάσθηκε το φαινόμενο κοπέλα από τη τηλεόραση να ρωτά στο δρόμο τα παιδιά, κοριτσόπουλα και άγόρια Γυμνασίου ή Λυκείου τί γνώμη έχουν για τα ναρκωτικά και τί έχουν άκούσει γι αυτά, τί ξέρουν γι αυτά; Και ή απάντηση του έρηθου μαθητή ήταν τούτη: «Ξέρω πώς για τα ναρκωτικά πταίει ή Άμερική και ότι στην Εύρώπη δεν διατρέχομε κανέναν κίνδυνο». Ψυσικά τί περίμενε κανένας ν' άκούσει από το παιδί, από το μαθητούδι, ότι άκουσε από το περιβάλλον του, πώς για όλα πταίνε οι Η.Π.Α. και μόνον και έμεις για τίποτε. Τέτοιες ένήμερώσεις!! δεν είναι σοβαρές, λές και είναι δολιοφθορές. Τέτοια θέματα σαν τα ναρκωτικά δε βγαίνουν και μάλιπτα με τον τρόπο που τα βγάνομε με άνόητες έρωτήσεις στο πεζοδρόμιο. Είναι άλλα τα θέματα, που ίσως να ταιριάζουν στην τηλεόραση του δρόμου. Δυστυχώς δεν μπορούμε να ξερηγόμε από το επιφανειακό, το άμελέτητο, το άπρογραμματιστο, το επιπόλαιο. Πλατσουρίζομε μέσα στην άγνοιά μας και καταπιανώμαστε με σοβαρά κοινω-

νικά προβλήματα μην υποπευδόντες καν την αμάθειά μας.

Στις 20.12.81 οργανώθηκε από την τηλεόραση μιιά συζήτηση γύρω από τὰ ναρκωτικά, τάχατες διαφωτιστικής μορφής. Συμμετείχαν και ύπουργοί κι ένας καθηγητής 'Ανοτάτης παιδείας. Δέν θά παρουσιάσω εδώ τή θλιβερή μορφή της, τήν περιέγραψα και τή σχολίασα στην εφημερίδα «Καθημερινή» (10-11 'Ιανουαριου, 1982) έκτενώς, 3οο μου έπέτρεψε ο χώρος μιās δλόκληρης σελίδας της. Θά αναφερθώ εδώ μόνο σέ μιιά παράγραφο του κεμένου. 'Ανάμεσα πτά άλλα ή εκπομπή παρουσίασε και έναν ύπιομανή, στραμμένο μέ τὰ νώτα πρός τους τηλεθεατές, αλλά ή φωνή του έντονη και έπιτηθευμένη και οι φράσεις του τοποθετημένες μέ νόημα μάλλον προσηρητικής προπαγάνδας, παρά άποφυγής του κακού. «Δέν πειράζει — έλεε, φτάνοντας πρός τó τέλος της προπαγανδιστικής έξομολόγησης — αν ό νέος δοκιμάσει τó ναρκωτικό (έννοούσε τó ήπιου) και πέντε και έξι φροές γιά ν' άποχτήσει τήν πείρα του». Τότε ό παρουσιαστής του έλεε «μιά δέν νομίζετε πώς έτσι πάμε πρός τόν έθισμό;». 'Ο άφηγητής άπιομανής άπάντησε «πώς αυτό δέν πειράζει, μπορεί νά τó κόψει αν θέλει δέ φτάνει άκόμη ως τή συνήθεια». Καταλαβαίνετε τώρα τί σημαίνει αυτό σάν παρότρυνση πρός τόν έφηβο κι εκείνος πού δέν είχε σκεφθεί ποτέ νά δοκιμάσει τήν πρξά θά ένθαρσινθεί και θά θάνει τó ποιγάρου μέ τó όσιο στό στόμα του. Τό έλεε σου λέει και ό άπιομανής στην τηλεόραση, κατά επίσημο τρόπο, πώς «πεντέξι φροές αν καπνίσεις ποιγάρου μέ όσιο, δέν παθαίνεις τίποτε, παρά άποκτάς τήν πείρα σου». Κράτησέ τον τώρα τόν έφηβο νά μη δοκιμάσει και λευτέρωσέ τον έπειτα από τó ήπιου. 'Ηταν θλιβερή ή παρουσίαση του άπιομανή έξηγητή, γιατί έκανε διδυσκαλία πώς νά γίνει κανένας άπιομανής. «Τό ήπιου, έλεε, δέν πειρά-

ζει τήν ύγεια, παρὰ κάνει τή ζωή ώραιο». Αυτό ήταν τó νόημα της έξομολόγησης του. Κι άκόμη, όταν ό παρουσιαστής μίλησε γιά τους έμπόρους του λευκού θανάτου, ό άπιομανής άπάντησε: «Τί θά πεί έμποροι του θανάτου. Είναι καλοί έμποροι σάν τους άλλους κι ήτταί. 'Απλώς ποιούανε και άγοράζουν, αν δέ θέλεις δέ στί ποιούανε, δέ σέ θιάζουν νά τó πάρεις...». 'Ετσι αντίκριζε ό ναρκωμανής τους λαθρεμπόρους της καταστραφής, σάν ευεργέτες του. Καλύτερη προτροπή πρός τὰ ναρκωτικά δέν μπορούσε νά γίνει. Προτροπή του πώς κανένας θά καταντήσει έρεϊπιο, ράκος και έτοιμοθάνατος.

'Η μέ τó παραπάνω νόημα φυσικά καταπολέμηση των ναρκωτικών είναι θλιβερά θλαπτική γιατί κατ' άσύνειδο τρόπο προκαλούσε στόν έφηβο νέο, τήν περιέργειά του νά δοκιμάσει τὰ ναρκωτικά, αντί νά τόν άποτρέπουμε. Τό ίδιο συμβαίνει και μέ ήρσιμινες διαλέξεις. Σάν προσηροότερο τρόπο άποτροπής νομίζω, ότι πρέπει ν' ακολουθήσουμε εκείνον πού μās τόνησε ό καθηγητής κ. Γ. Λογαράς (Καθημερινή 1.3.80) δηλαδή αυτόν πού ακολουθούν οι Σκανδιναβοί. 'Εκεί δέν κάνουν διαφώτιση τίπου, όμιλιών κλπ. παρὰ σέ μεγάλα πανώ άναγράφουν τόν αριθμό των θανάτων νέων από 18—21 γρόνον άπό τὰ ναρκωτικά και τὰ άναρτούν σέ επίκαιρα σημεία. Οι ήρσιμοί μιλούν εύγλωττα και οδαισιτικά. Κι άκόμη μās προσθέτει ο κ. Λογαράς, πώς στά σταυροδρόμια άναρτούν εικόνες ή έκμαγεία ναρκωμανών πού δείχνουν τó πώς καταντά ένας ναρκωμανής. 'Η μέθοδος ήπτή νομίζω πώς είναι ή προσηροότερη.

Δέν θά λησυνήσω ποτέ, όταν ήμουν ροιτητής, είχε γίνει στην 'Αθήνα μιιά έκθεση από τήν Πανεπιστημιακή 'Αφροδισιακή Κλινική,

πού έδειχνε μέ έκμαγεία παραστατικότητα τις έξελκώσεις του σώματος άτόμων πού έπασχαν από σύφιλη. 'Ηταν καταπληκτική ή επίδραση της έκθεσης επάνω μας, ώστε δεκάδες σελίδες ή δεκάδες διαλέξεις, αν άκούσαμε δέν θά είχαν τή δύναμη επίδρασης πού είχαν οι εικόνες, τὰ σκίτσα και κυρωώς τὰ έκμαγεία μέ τις έξελκώσεις. 'Ας κάνουμε δέ ό,τι άπορρά τή διαφώτιση αυτό πού κάνουν οι Σκανδιναβοί και οι 'Αγγλοι. 'Ετσι θά προλαβαίνουμε τó κακό. Κι άκόμη, άς κάνουμε πιδ άπτηρούς κόμους ενάντια των λαθρεμπόρων κι άς μη παρλείπουμε τους ναρκωμανείς νά τους άντικρούσουμε ως άσθενείς, πασχίζοντας νά τους θεραπεύσουμε, νά τους άποτοξινώσουμε, ιδρύοντας ειδικά νοσοκομεία μέ ειδικούς γιατρούς. Πάντως άπαιτείται προγραμματισμός γιά τήν καταπολέμηση αυτού του κακού πού διαβιθρόσκει και ήπονομεύει τὰ θεμέλια της ύπαρξής μας. 'Η ίδια ή κοινωνία, πέρα από τους άστενομικούς και λοιπούς φορείς τοίκράτους, όφείλει νά βοηθήσει γιά τήν ίδια της τήν ύπαρξη. 'Οφείλει νά άμυνθεί ενάντια στό κακό μέ όλες τις οργανώσεις της. Η καταπολέμηση των ναρκωτικών επιτίσσει στόν καθένα μας νιέξτελεϊ άπέναντι του κακού της ναρκωμανίας τó καθήκον του, δηλαδή νά μάχεται ενάντια στη διάδοσή της. Είναι μεγάλη ή εϊθίνη του κάθε άτόμου νά είναι ήμιακας της ύγείας του λαού, του κοινωνικού συνόλου. Δυστυχώς στόν τόπο μας τέτοιο είδος κοινωνικής συνείδησης όχι, μόνον δέν είναι άνοπτηγμένο παρ' άποδίδεται νά άνοπτηγθεί από μιιά περιουρήσση τήν κοινωνία μας άνευθυνότητα μορφής του γνωστού μας «'Οχ' άδελφέ μου» μιās ήθιχής κρίσης κοινωνικής συνείδησης. Κάτι πού πρέπει άπωσδήποτε νά τó συνειδητοποιήσουμε, γιατί ή ναρκωμανία σήμερα συγκαταλέγεται μεταξύ των πιδ μεγάλων προβλημάτων πού άπειλούν τή σύγχρονη κοινωνία μας.

Τα επακόλουθα της παχυσαρκίας

— Από τις κλασικές επιδημιολογικές μελέτες προκύπτει ότι οι παχύσαρκοι πεθαίνουν συχνότερα σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό από ασθένειες που κύρια αφορούν το καρδιαγγειακό, τους νεφρούς, τον σακχαρώδη διαβήτη και τις νόσους των χοληφόρων. Παρουσιάζουν επίσης συχνότερα τα συμπτώματα της εκφυλιστικής αρθροπάθειας. Επίσης παχύσαρκες γυναίκες μειονεκτούν στις ανεπιθύμητες εκδηλώσεις της εγκυμοσύνης. Όλοι δε μειονεκτούν στην χορήγηση γενικής αναισθησίας. Με νεώτατες έρευνες αποδείχθηκε ότι η σχέση παχυσαρκίας - στεφανιαίας νόσου είναι μικρότερης σημασίας όταν υπάρχουν και άλλοι επιβαρυντικοί παράγοντες όπως κάπνισμα, υπέρταση, υπερχοληστεριναίμια, ηλικία.

— Είναι γνωστό ότι το 90ο) των παχυσάρκων παρουσιάζουν ένα τουλάχιστο από τους παρακάτω επιβαρυντικούς παράγοντες.

- υπέρταση
- ελάττωση της ανοχής της γλυκόζης
- υπερχοληστεριναίμια
- υπερτριγλυκεριδαίμια
- υπερουριχαίμια

— Όσο αφορά τις αγγειοπροστατευτικές λιποπρωτεΐνες (HDL) πιστεύεται ότι η συγκέντρωσή τους στο αίμα είναι αντίστροφα ανάλογη με το σωματικό βάρος.

— Ειδικότερα με την σχέση στεφανιαίας νόσου - παχυσαρκίας δεν αποδείχθηκε σαφής αναλογία, παρόλα, μόνο και σε σχέση με την ηλικία.

Η παχυσαρκία εξ' άλλου συχνά συνδυάζεται με υπέρταση. Είναι γνωστόν ότι η υπερβολική λήψη τροφής συνδυάζεται με μεγάλη κατανάλωση αλατος. Απόδειξη ότι η ελάττωση του βάρους των παχυσάρκων ενηλίκων συνδυάζεται με ελάττωση της υφηττηριακής πίεσης.

— Πιο ειδικά για τα θρέψη η εγκατάλειψη του θηλασμού έχει παναποτελεσμα την λήψη ατροποποιητον γάλακτος αγελάδας από το οποίο λαμβάνουν τετραπλάσια ποσότητα αλατος. Κατά αυτό τον τρόπο τα παιδιά κερδίζουν μεγαλύτερο βάρος και παρουσιάζουν αυξημένο κίνδυνο υπέρτασης στο μέλλον.

— Για την πασιγνωστή σχέση

Των Στ. Γουσόπουλου και Νικ. Γουσόπουλου

παχυσαρκίας σακχαρώδους διαβήτη τονίζοντας τα εξής:

α) Ο ινσουλινοεξαρτώμενος διαβήτης δεν συμβαδίζει με αυξημένο σωματικό βάρος (νεανικού τύπου)

β) Αντίστροφα σε διαβητικούς ηλικίας άνω των 30 ετών η παχυσαρκία αναλογεί στο 80ο) των περιπτώσεων

γ) Η μέσω δίαιτας επιτυγχάνιμενη απώλεια βάρους ρυθμίζει τον σακχαρώδη διαβήτη ο οποίος απορρυθμίζεται με την επανάκτηση του βάρους.

δ) Με την αύξηση της ηλικίας απαιτείται μεγαλύτερη απώλεια βάρους για την ρύθμισή του

ε) Η άθροιση του λίπους στο ανώτερο τμήμα του σώματος (ανδροειδής τύπος παχυσαρκίας) έχει μεγαλύτερη σχέση με τον διαβήτη σε σύγκριση με τις περιπτώσεις παχυσαρκίας που το λίπος αθροίζεται εκλεκτικά στο κατώτερο τμήμα του σώματος.

Καφές και καρδιαγγειακό

Πρόσφατες έρευνες σε αγγλικά ιατρικά περιοδικά για τον καφέ μας πληροφορούν τα παρακάτω ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Βέβαια αναφέρουν οι ερευνητές, οι μεγάλες δόσεις καφέ ερεθίζουν το καρδιαγγειακό σύστημα προκαλώντας αλλαγές στον καρδιακό ρυθμό, όπως έκτακτες συστολές, ταχυκαρδίες κολπικού τύπου κ.ά., αλλά οι ερευνητές - συνεργάτες του περιοδικού MEDICAL LETTER υπογραμμίζουν στην πρόσφατη εργασία τους ότι:

Οι μέχρι τώρα εργασίες που έχουν δημοσιευθεί αποδείχνουν ότι η ελογική κατανάλωση του καφέ δεν αυξάνει την προδιάθεση για αρρώστειες του καρδιαγγειακού. Επίσης αποδείχθηκε ότι ο χωρίς καφεΐνη καφές (DECAFFEINATO) και το τσάι δεν είναι πλέον αδύα σε σχέση με άλλους τύπους καφέ ή

τσαγιού σε ασθενείς με ανεγνωρισμένη υπέρταση ή με εγκατεστημένες αρρώστειες του καρδιαγγειακού.

Καφές και γαστρεντερικό

— Όσο αφορά το γαστρεντερικό σύστημα οι ίδιοι ερευνητές συνεργάτες του περιοδικού υπογραμμίζουν ότι: Τα αποτελέσματα του καφέ επί του γαστρεντερικού δεν υπερβίλονται στην καφεΐνη μόνο διότι τόσο ο καφές με καφεΐνη όσο και χωρίς καφεΐνη καφές προκαλούν τα ίδια αποτελέσματα, συνεργώντας επί της γαστρικής εκκρίσεως (αύξηση της έκκρισης του υδροχλωρικού οξέος) και επί της αυξήσεως του τόνου του σφιγκτήρα του οισοφύγου.

Αρκεί

Χειμώνισσε πια.
 Αλλά σήμερα μια λιακάδα αναπάντεχη.
 Το ταβάνι σταμάτησε να στάζει.
 Μόνο μια διάχυτη μυρωδιά μούχλας
 αιωρείται στην αίθουσα.
 Τα παιδιά γράφουν,
 απορροφημένα απ' τις σκέψεις τους.
 Τα κοιτάζω.
 Ένας ήλιος θριαμβευτής όρμησε απ' τα παράθυρα.
 Χρύσισε το χνοιόδι στ' αγορίστικα μάγουλα.
 Τα μαλλιά του Θανάση έδειξαν πιο ξανθά.
 Ένας πυρρός αγνός στεφάνωσε
 τις μαύρες σκάλες του Γιώργου.
 Ο Χρήστος σήκωσε για μια στιγμή τα μάτια του,
 ξαφνισμένος απ' το δυνατό φως,
 και ξανάσκυψε στην κόλλα του.
 Τα κορίτσια, λυτρωμένα ήδη απ' το άγγιγμα της
 υγρασίας,
 πέταξαν τα πανωφόρια
 τέντωσαν τα λυγερά -ασχημάτιστα ακόμη -κορμιά
 τους.
 Η Λία στερέωσε τα γυαλιά της
 με μια κίνηση σαν τη δική μου.
 Η Μαρία στερέωσε το χτενάκι της
 παίρνοντας μια συνήθεια δική μου.
 Η Άννα με κοίταξε και σταύρωσε τα πόδια της,
 όπως εγώ.
 Την άλλη ώρα θα τους μιλάω.
 Θα διαλύομαι σε σαρανταδύο ζευγάρια μάτια,
 που θα με απορροφούν και θα με απομοιώνουν.
 Έτσι θα με πάρουν μαζί τους.
 Και θα με θρουν στα πρώτα τους όνειρα,
 στις πρώτες ανησυχίες, στα ερωτηματικά τους,
 στο νόημα κάποιων λέξεων
 που τώρα τις ψηλαφούν γράμμα-γράμμα
 ρουφούν τη μυρωδιά τους
 κι η φτωγή τους κάμαρα λαμπαδιάζει.
 Δυναμώνουν τα εφηβικά μπράτσα.
 Κι η καρδιά δυναμώνει κι αυτή.
 Κάτι είναι κι αυτό.
 Κάτι είναι.

Ορόσημο

Να μη σταματήσουμε· ας προχωρήσουμε κι άλλο
 Δεν μπορεί· κάπου θα βγάζει αυτό το μονοπάτι.
 Μην κοιτάς τη συστάδα των δέντρων κι αυτούς
 τους θάμνους
 που κλείνουν το δρόμο.
 Δεν μπορεί· κάπου θα βγάζει.
 Μη σκαλίζεις μόνο τ' αρχικά μας στο δέντρο.
 Χάραξε ημερομηνία και ώρα.
 Να τη θυμόμαστε αυτή τη μέρα.
 Χτες βράδυ ονειρεύτηκα:
 μια βάρκα με λευκό πανί·
 ανάσσινα το κυμάτισμά του
 και μια γαλήνη είχε απλωθεί στη θάλασσα και
 στον ύπνο μου.
 Λες νά'ναι το αύριο;
 Το σήμερα το μοιράσαμε κόκκινες φέτες καρπούζι·
 φτύνουμε τα κουκούτσια
 κι αιπταινόμαστε το χυμό γλυκό και κρύο
 να διατρέχει το στέρνο μας.
 Απόψε θα ξενυχτήσουν πάλι οι ψαράδες.
 Κι εγώ θα ζητιανεύω λίγη δροσιά από τ' άσπρα
 σεντόνια.
 Αύριο σαν κάθε μέρα
 στην ακρογιαλιά οι πέτρες θα εμποδίζουν τα παι-
 διά να τρέχουν
 Το κύμα ολοένα θα γλύφει τις πέτρες στρογγυλές
 Μ' αυτές τις πέτρες θα σμιλέψω το κορμί σου.
 Ν' αναδυθείς κάτι ανάμεσα
 σε ενάλιο Θεό και λεβέντη βαρκάρη
 σουσκώνοντάς σου τα μπράτσα
 ως αρμαθίες ελπίδες.

Κούλα Αδαλόγλου
 (Από το βιβλίο ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΣ,
 Θεσ)νίκη 1982)

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»: Μια πόλη από ευεργέτες

26. Η έξω Αγία Τριάδα

Ήταν παλιό Μοναστήρι το οποίο καταστράφηκε από τους Τούρκους το 1922. Τα θεμέλια της παλιάς εκκλησίας θόνηκαν το 1928 οι αδελφοί Δημήτριος και Γεώργιος Τσιούκας μαζί με το φίλο τους Δημήτριο Ξανθόδη. Την ξανάχτισαν στον ίδιο λόφο του Γκοτζιά Ταρλά και για το σκοπό αυτό θοήθησε και το προσωπικό των εργοστασίων του Λαναρά. Το μικρό αυτό ξωκκλήσι έμεινε μέχρι το 1960 οπότε μεταφέρθηκε λίγο πιο κάτω γιατί εμπόδιζε στο χώρο των κατασκευών. Το σημερινό, με τον καθαρά Βυζαντινό ρυθμό του φέρει την επιγραφή.

Η έξω Αγία Τριάδα

ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΤΟ 1961
ΔΩΡΕΑΙΣ
ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡ. ΛΑΝΑΡΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π' ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΣΥΝΔΡΟΜΑΙΣ
ΕΦΟΡΕΙΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ
ΣΧΟΛΕΙΩΝ Β' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΒΕΡΟΙΑΣ
ΕΙΣΦΟΡΑΙ ΕΥΛΑΒΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Από τους παλιούς ιδρυτές του, σήμερα ζει μόνο ο Γιώργης Τσιούκας ο οποίος έχει ξεπεράσει τον ένα αιώνα ζωής.

27. Τα Γαλάκεια

Είνα: το δεύτερο σε ηλικία σχολείο της Νάουσας μετά το Παρθενωγωγείο του 4ου. Το σημερινό κτίριο χτίστηκε το 1921 από τον ΓΡΗΓΟΡΙΟ ή ΓΑΛΑΚΗ ΛΟΓΓΟ, από τον οποίο πήρε και το όνομά του. Πριν όμως από αυτό υπήρχε το σχολείο του Χ' Κορυφούτα, σε καθαρά Ναουσαίικη αρχιτεκτονική, χτισμένο στη δυτική πλευρά του χώρου.

Τα Γαλάκεια

Του Τάκη Μπαίτσον

Τότε στη θέση του σημερινού σχολείου ήταν υπεραιώνόδια πλατάνια, κάτω από τον ίσκιό των οποίων χόρευαν οι Μπούλες τις Αποκριές ή

έπαιζαν τα παιδιά, κάτω απ' τα ήσυχα βλέματα των γερόντων.

Τ σημερινά «ΓΑΛΑΚΕΙΑ» είναι: ένα νεοκλασσικό κτίριο, πραγματικό στολίδι της πόλης. Πρέπει να σημειωθεί ότι το οικόπεδο ανήκε

την εκκλησία του Αγίου Θεοφάνη.

28. Ο Άγιος Θεοφάνης

Είναι μικρό παρεκκλήσι στην πρόσοψη του σχολείου «ΓΑΛΑΚΕΙΑ» και φέρει το όνομα του πολιούχου Αγίου μας. Είναι ρυθμού Βασιλικής με καμπυλωτή οροφή. Η εκκλησία ήταν χτισμένη από πολύ παλιά, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, μάλιστα είχε και υπόγειο, που σώζεται μέχρι σήμερα δυστυχώς κλειστό, και το χρησιμοποιούσε σαν κρυφώνα ή και κρυφό σχολειό. Ο Γαλάκης Λόγγος καθώς και έλη η συνοικία βοήθησαν για την ανακαίνισή του. Τη σημερινή του μορφή την πήρε τα τελευταία 20 χρόνια.

Ο Άγιος Θεοφάνης

29. Η Παναγιά

Είναι η μεγαλύτερη σε εμβυδόν εκκλησία της Νάουσας. Ρυθμός Βασιλικής, με αρκετά σκαλισματα στο τέμπλο και την οροφή. Δυστυχώς έχουν λαδομπογιασθή πρόσφατα σε απομίμηση ξύλου και έχασαν την παλιά αρχοντιά που τα έδινε το μεράκι του τεχνίτη. Κάτω από το πάτωμα, που παλιά ήταν με μαρμαρίνες πλάκες, είναι υπόγειο και στους τοίχους είναι τοποθετημένα μεγάλα επιθήρια με σκοπό να δοθούν στην ηχητική. Μέσα σ' αυτή την εκκλησία φυλάγεται και η κάρα του πολιούχου της Νάουσας Οσίου Θεοφάνη.

Στην εκκλησία που μετά την καταστροφή του 1822 χτίστηκε από συνδρομές των Ναουσαίων και των Οσλανιτών υπάρχει η επιγραφή

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ
ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ
ΕΤΟΣ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ 1833.

Μια πλάκα στην εξωτερική δεξιά πλευρά γράφει.

En 1833 Φεβρουαρίου 9.

Η παλιά καμπάνα που ήταν φτι-

Η Παναγία

αγμένη από σίδηρα του ενάερου σιδηρόδρομου του Βερμίου έδωσε τη θέση της στο σημερινό κτίσμα που φέρει:

ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΝ ΕΤΕΙ 1975
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΧΡΗΣΤΟΥ Λ. ΓΥΦΤΑΚΗ
ΕΤΟΣ 18

Στους κήπους του περιβάλλου που ανήκουν στην εκκλησία και με τη βοήθεια του Δήμου έχουν γίνει ωραία παρκακια, ήταν χτισμένα τα κελιά της εκκλησίας (μικρά ισόγεια σπιτάκια) τα οποία στις αρχές του αιώνα μας και μέχρι το 1940 δίδονταν με μικρόνομι σε φτωχές οικογένειες βλάχικης καταγωγής στην πλειοψηφία τους.

Ζιζανιοκτόνα και περιβάλλον

Από τους αρχαιότετους ακόμη χρόνους ο άνθρωπος χρησιμοποιούσε διάφορους τρόπους για να καταστρέψει τα ζιζάνια που ενοχλούσαν τα παρτά του. Σήμερα, η χρήση των ζιζανιοκτόνων, λόγω των μεγάλων πλεονεκτημάτων και της πρακτικότητας που παρουσιάζει, έχει πια γενικευθεί και μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί το μοναδικό σχεδόν τρόπο για την απαλλοίωση των καλλιεργειών μας από τα ανεπιθύμητα ζιζάνια.

Παρ' όλο ότι τα ζιζανιοκτόνα σε σύγκριση με τα άλλα γεωργικά φάρμακα, φαίνεται να έχουν τις μικρότερες πιθανότητες να επηρεάσουν τοξικά τα γεωργικά προϊόντα να μαδάσουν τα υπόγεια νερά, τα ποτάμια κ.λπ., παρ' όλα αυτά, όπως όλα τα φάρμακα έχουν κι αυτά τα ενοχλητικά τους και μπορεί καιιά φορά να μας δημιουργήσουν προβλήματα, ιδίως όταν δεν τα χρησιμοποιούμε σωστά ή όταν αγνοούμε ορισμένες βασικές αρχές που αν πρέπει, ποτέ να ξεχνάμε.

Αν γνωρίζουμε την τύχη και τη συμπεριφορά του ζιζανιοκτόνου από τη στιγμή που θα το χρησιμοποιήσουμε και μετά, αυτό θα μας σπρώξει να αποφύγουμε τέτοια προβλήματα ή κινδύνους, παράλληλα όμως θα μας διαλύσει και μερικούς σδικαιολόγητους φόβους ή προκαταλήψεις για τη μόλυνση του περιβάλλοντος που μπορεί να προκύψει από τη χρήση του ζιζανιοκτόνου υγρού.

Για να θεωρηθεί ένα πρόγραμμα ζιζανιοκτονίας ότι είναι πετυχημένο θα πρέπει να καλύπτει τρεις βασικούς στόχους: πρώτο, να έχει όσο το δυνατό μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην καλλιέργεια που ο χρησιμοποιούμε, δεύτερο, να μην κάνει ζημία σε γειτονικές καλλιέρ-

γειες και, τρίτο, να μην επιβαρύνει πολύ το κόστος της παραγωγής. Ακόμη, επειδή τα τελευταία χρόνια το πρόβλημα της μόλυνσης του περιβάλλοντος έχει απασχολήσει σοβαρότατα ολόκληρο τον κόσμο, θα πρέπει να αναφέρεται και στον τρόπο που θα χρησιμοποιηθεί το ζιζανιοκτόνο ώστε να διασφαλίζεται η ελάχιστη δυνατή διασπορά του στο περιβάλλον.

Γενικά, τα κυριώτερα προβλήματα που μπορεί να μας δημιουργήσει η χρήση ή μάλλον η' αλόγιστη χρήση των ζιζανιοκτόνων είναι: η ανεπιθύμητη παρουσία υπολειμμάτων τους στις τροφές του ανθρώπου

Της Ελένης Κωτούλα — Συκά Ινστιτούτο Προστασίας Φυτών' Θεσσαλονίκης

και των ζώων, η διείσδυσή τους στα υπόγεια νερά, τα ποτάμια τις λίμνες κ.λπ. η παραμονή τους στο έδαφος για πολύ χρόνο ή η διάχυσή τους στην ατμόσφαιρα, η φυτοτοξικότητα που μπορεί να προκαλέσουν σε γειτονικές καλλιέργειες, η δημιουργία ανεπιθύμητων ζιζανίων κ.λπ.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τα φαινόμενα αυτά θα πρέπει να εξετάσουμε με ποιο τρόπο διασπορεύονται τα ζιζανιοκτόνα πρώτον μέσα στην ατμόσφαιρα, δεύτερον μέσα στην διάσφαιρα, δηλαδή στο σύστημα έδαφος — φυτό — άνθρωπος ή ζώα, φυτικά προϊόντα κ.λπ. και τρίτον μέσα στην υδρόσφαιρα δηλαδή τα κανάλια τις λίμνες τους ποταμούς τις θάλασσες κ.λπ. Ας αρχίσουμε λοιπόν από την ατμόσφαιρα.

Η εφαρμογή των ζιζανιοκτόνων γίνεται όπως είναι γνωστό είτε με

το αεροπλάνο είτε με ψεκαστήρες χειροκίνητους ή μηχανοκίνητους. Κατά τη διαδρομή που κάνει το ζιζανιοκτόνο από το σημείο ψεκασμού μέχρι να φθάσει στον προορισμό του, ένα μικρό μέρος του διαχέεται στην ατμόσφαιρα παρυσυρόμενο από τον αέρα. Η μετακίνηση ή διάχυση του ποσοστού αυτού εξαρτάται από ένα πλήθος παραγόντων όπως είναι: το μέγεθος των σταγονιδίων του ψεκαστικού υγρού, το είδος του ζιζανιοκτόνου, τα διάφορα πρόσθετα που περιέχει, το είδος των ψεκαστικών μηχανημάτων, την πίεση του ψεκασμού, το ύψος των μπεχ από την επιφάνεια του ψεκασμού και φυσικά από την ένταση των ανέμων. Είναι δηλαδή ενόητο ότι όσο τα σταγονίδια του ψεκασμού είναι μεγαλύτερα τόσο η ποσότητα του υγρού που παρασύρεται από τον αέρα είναι μικρότερη. Ακόμη, τα σκευάσματα που είναι διαλυμένα σε νερό παρασύρονται ευκολότερα από τα ελαιόσκευάσματα. Οι απώλειες που γίνονται από το αεροπλάνο είναι μεγαλύτερες από εκείνες που θα γίνουν από ένα ψεκαστήρα εδάφους και γενικότερα όσο το ύψος των μπεχ απομακρύνεται από την ψεκαζόμενη επιφάνεια τόσο περισσότερο υγρό διασκορπίζεται στην ατμόσφαιρα. Το ίδιο συμβαίνει όσο η πίεση του ψεκασμού αυξάνει και φυσικά όσο η ένταση του αέρα κατά την ώρα του ψεκασμού αυξάνει κι αυτή.

Για να περιορίσουν τις διαφυγές αυτές οι κατασκευαστές δάζουν στα σκευάσματά τους διάφορα πρόσθετα με τα οποία ελέγχεται μέχρι ένα σημείο η απώλεια.

Από όσα όμως έχουν λεχθεί πιο πάνω, φαίνεται ότι και στην περίπτωση ακόμη που παρ' όλο ότι απαραίτητα προφυλακτικά μέτρα,

πάλι: ένα ποσοστό ψευδασιτικού υγρού θα διακλύσει προς την ατμόσφαιρα.

Οι διάφοροι ερευνητές μάλιστα υπολόγισαν ότι το ποσοστό αυτό, κάτω από τις πιο ευνοϊκές συνθήκες ψευδασιμίου φθάνει στο 1,4% περίπου. Αυτό σημαίνει ότι στα 100 κιλά ψευδασιτικού υγρού 1,5 περίπου κιλά θα διοχετευθεί προς την ατμόσφαιρα.

Το πράγμα όπως γίνεται: κίεως αντιληπτό παίρνει ιδιαίτερη σημασία όταν χρησιμοποιούμε ορμονικά ζιζανιοκτόνα όπως το 2,4D, το ROUNDUP κ.α. τα οποία έχουν την ιδιότητα να προκαλούν παραμορφώσεις όταν έρθουν σε επαφή με καλλιεργούμενα ευαίσθητα φυτά.

Όταν μάλιστα τα φυτά αυτά έχουν πλησιάζει στην ωρίμανση τότε η ζημιά γίνεται ακόμη μεγαλύτερη.

Κλασικά παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων είναι το πολύ συνηθισμένο φαινόμενο που παρατηρείται στα φύλλα κυρίως της ντομάτας και του αμπελιού όταν πέσουν επάνω τους σταγονίδια ψευδασιμίου με 2,4D που χρησιμοποιούν για την καταστροφή των ζιζανίων σε γειτονικά σταροχώραφα.

Εκτός όμως από τον τρόπο διασποράς που περιγράψαμε πιο πάνω, υπάρχει και ένας άλλος που αφορά μόνο στα πτητικά ζιζανιοκτόνα, σ' εκείνα δηλαδή που έχουν την τάση να εξατμίζονται: εύκολα. Τέτοια ζιζανιοκτόνα έχουν την ιδιότητα να αναδίδουν ατμούς στην ατμόσφαιρα οι οποίοι και με τον ελάχιστο ακόμη αέρα μπορεί να μεταφερθούν σε μικρές ή μεγάλες αποστάσεις. Την ιδιότητα αυτή δεν την έχουν μόνο υγρά ζιζανιοκτόνα αλλά και ορσιμένα με μορφή κοκκώδη όπως το TILLAM 10 G κ.λ.π.

Τα καρβαμιδικά και θειοκαρβαμιδικά όπως και μερικά φαινοξυοξεία είναι από τα πιο πτητικά ζιζανιοκτόνα. Για να αποφεύγονται:

οι ζημιές από την χρήση τέτοιων ζιζανιοκτόνων η εφαρμογή τους πρέπει να συνοδεύεται από ενσωμάτωση.

Πέρα από τους δυο αυτούς τρόπους διαφυγής των ζιζανιοκτόνων στην ατμόσφαιρα που περιγράψαμε πιο πάνω υπάρχουν και μερικοί άλλοι: μικρότερης όμως πρακτικής σημασίας.

Ας δούμε όμως τώρα πως διοχετεύονται και ποιά πορεία ακολουθούν τα ζιζανιοκτόνα μέσα στη βιόσφαιρα, δηλαδή όπως είπαμε στο σύστημα έδαφος - φυτό, άνθρωπος ή ζώα κ.λ.π.

Τα ζιζανιοκτόνα που θα πέσουν με οποιονδήποτε τρόπο πάνω στο σύστημα έδαφος - φυτό θα ακολουθήσουν την εξής πορεία. Ένα μέρος τους θα εξατμισθεί και επομένως θα διαχυθεί στην ατμόσφαιρα, ένα άλλο μέρος θα διασπασθεί σε μικρότερες ενώσεις και τέλος ένα άλλο μέρος θα απορροφηθεί από το έδαφος και το φυτό.

Για το μέρος του ζιζανιοκτόνου που θα περάσει στην ατμόσφαιρα δεν θα μιλήσουμε άλλο, γιατί με το θέμα αυτό έχουμε ασχοληθεί πιο πριν.

Εδώ μόνο θα προσθέσουμε ότι η ποσότητα του ζιζανιοκτόνου που εισέρχεται στην ατμόσφαιρα διασπάται σιγά σιγά με την βοήθεια του ηλιακού φωτός σε απλούστερες ενώσεις που οι περισσότερες αποσπώνονται στα ψηλότερα στρώματα της ατμόσφαιρας.

Διάσπαση του ζιζανιοκτόνου δεν γίνεται μόνο στην ατμόσφαιρα, γίνεται και μέσα στο φυτό όπως επίσης και μέσα στο έδαφος. Η διάσπαση του φαρμάκου μέσα στο φυτό μπορεί να δώσει προϊόντα περισσότερο ή λιγότερο ή το ίδιο τοξικά με το αρχικό ζιζανιοκτόνο. Σε πολλά όμως φυτά η διάσπαση αυτή καταλήγει σε προϊόντα τελείως αδρανή και επομένως ακίνδυνα. Ανάλογα λοιπόν με την ικανότητα που έχουν τα διάφορα φυτά να δια-

πούν ένα ζιζανιοκτόνο μέχρι τέλει:ας ατοξικότητας ή όχι, διακρίνονται: σε ανθεκτικά, σε λιγότερο ανθεκτικά και σε ευαίσθητα στο εν λόγω ζιζανιοκτόνο.

Το ποσοστό τέλος του ζιζανιοκτόνου που θα απορροφηθεί από το φυτό και δε θα διασπασθεί όπως είδαμε προηγουμένως ή θα καταλήξει στο έδαφος στην περίπτωση που θα ενσωματωθούν σ' αυτό τα υπολείμματα της καλλιεργείας ή θα συσσωρευθεί μαζί με τα φυτικά προϊόντα που θα πάνε για κατανώση. Η τελευταία αυτή πιθανότητα φαίνεται πως είναι μάλλον σπάνια, αποκτά όμως κάποια ιδιαίτερη σημασία για ορισμένα λαχανοκομικά φυτά στην περίπτωση που το διάστημα που μεσολοβεί μεταξύ της εφαρμογής του ζιζανιοκτόνου και της συγκομιδής είναι σχετικά μικρό.

Εάν εξετάσουμε τώρα την πορεία ενός ζιζανιοκτόνου που θα πέσει στο έδαφος θα δούμε ότι και εδώ ένα μέρος του ζιζανιοκτόνου αυτού θα εξατμισθεί στην ατμόσφαιρα ενώ ένα άλλο μέρος θα διασπασθεί, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο φυτό. Παράγοντες που υποδοθούν ή επιταχύνουν αυτή τη διάσπαση των ζιζανιοκτόνων στο έδαφος είναι: μεταξύ των πιο σπουδαιών το νερό, και η εδαφική υγρασία, το ηλιακό φως, οι μικροοργανισμοί του εδάφους δηλαδή ο μικροβικός πληθυσμός, η θερμοκρασία, η περιεκτικότητά του σε οργανική ουσία, όπως επίσης και οι διάφορες καλλιεργητικές εργασίες που γίνονται στο έδαφος.

Έχει παρατηρηθεί ότι οι καλλιεργητικές φροντίδες και η μέθοδος εφαρμογής των ζιζανιοκτόνων επηρεάζουν σημαντικά τη διάρκεια παραμονής στο έδαφος των ζιζανιοκτόνων: τριφλουραλίνη, προμετρένη, γιφαιωμίνη κ.α. Το γεγονός αυτό έχει τη μεγάλη πρακτική σημασία ότι οι καλλιεργητικές εργασίες και το πότισμα παρέχουν ένα

ισχυρό μέσο στα χέρια του παραγωγού για να περιορίσει σημαντικά την ανεπιθύμητη υπολειμματική δράση των ζιζανιοκτόνων, όπου τούτο είναι απαραίτητο.

Πέρα όμως από την εξάτμιση και τη διάσπαση που συμβαίνουν στα ζιζανιοκτόνα μέσα στο έδαφος, μια άλλη ποσότητα από αυτά μετακινείται από την αρχική θέση εφαρμογής τους. Η μετακίνηση αυτή είτε είναι κατακόρυφη δηλαδή το ζιζανιοκτόνο διηθείται προς τα κατώτερα στρώματα του εδάφους ή είναι πλευρική δηλαδή ακολουθεί την κλίση του εδάφους ή παρασύρεται με την επιφανειακή απορροή των νερών της όροχής ή της άρδευσης. Η κατακόρυφη μετακίνηση του ζιζανιοκτόνου μέσα στο έδαφος θα μπορούσε θέσθαι να επιφέρει μόλυνση των υπογείων υδάτων. Η κίνηση αυτή επηρεάζεται: ελαστικά από την ποσότητα του νερού, εξαρτάται όμως κυρίως από το είδος του εδάφους και από την περιεκτικότητά του σε οργανική ουσία. Από έρευνες πάντως που έχουν γίνει σε όλο τον κόσμο φαίνεται: ότι με τις κατάλληλες καλλιεργητικές εργασίες και με κανονική όροχόπτωση οι πιθανότητες να μολυνθούν τα υπόγεια νερά από τέτοιες κατακόρυφες μετακινήσεις ή διηθήσεις ζιζανιοκτόνων είναι πολύ μικρές. Αντίθετα αυτό μπορεί να συμβεί πολύ πιο εύκολα στην περίπτωση των πλευρικών μετακινήσεων των ζιζανιοκτόνων.

Για να κλείσουμε τέλος αυτό το κεφάλαιο θα πρέπει να πούμε ακόμη ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ένα μικρό μέρος των ζιζανιοκτόνων που δρυσκοντα: στο έδαφος μπορεί να απορροφηθεί από το ριζικό σύστημα των φυτών, είδαμε όμως πιο πριν ότι το ζιζανιοκτόνο που έχει βρεθεί με οποιοδήποτε τρόπο μέσα στο φυτό ή θα διασπασθεί ή θα καταλήξει: πάλι στο έδαφος, με την ενσωμάτωσή του σ' αυτό ή τέλος θα συγκομιστεί και θα πάει στην κατανάλωση.

Ας δούμε τώρα με λίγα ακόμα λόγια τον τρόπο με τον οποίο τα ζιζανιοκτόνα καταλήγουν στην υδροσφαίρα δηλαδή όπως είπαμε στα αρδευτικά κανάλια, ποτάμια, λίμνες, θάλασσες κ.λ.π. Ήδη έχουμε μιλήσει για τη μετακίνηση των ζιζανιοκτόνων που παρασύρονται από την απορροή των επιφανειακών υδάτων. Άλλη πηγή μόλυνσης είναι: τα λύματα των βιομηχανιών που παράγουν ζιζανιοκτόνα, διάφορα τυχαία περιστατικά ή ατυχήματα που μπορεί να συμβούν π.χ. κατά τη διάρκεια συσκευασίας ή της μεταφοράς των προϊόντων, η άμεση εφαρμογή ζιζανιοκτόνων για την καταπολέμηση π.χ. υδροχαρών ζιζανίων κ.α.

Τα ζιζανιοκτόνα που με οποιοδήποτε από τους πιο πάνω τρόπους εισέρχονται στους υδάτινους όγκους, ή θα εξατμισθούν προς την ατμόσφαιρα ή θα περμαίνουν στο νερό σαν διαλύματα ή αιωρήματα ή θα αποθηκευτούν σαν ίζημα στο δυθό.

Όπως είπαμε και στην αρχή του άρθρου μας, όταν γυρορίζουμε την τύχη και τη συμπεριφορά του ζιζανιοκτόνου που πρόκειται να χρησιμοποιήσουμε θα μπορούσαμε να επιπληρηθούμε από όλα τα πλεονεκτήματα που μας παρέχουν τα φάρμακα αυτά και να αποφύγουμε τυχόν προβλήματα που συνεπάγεται η κακή χρήση τους. Ανακαιφαλαιώνοντας λοιπόν τα όσα είπαμε μέχρι εδώ μπορούμε να δηλώσουμε μερικά χρήσιμα και πρακτικά συμπεράσματα, που καλό είναι να θυμόμαστε κάθε φορά που έχουμε να κάνουμε εφαρμογή ζιζανιοκτόνων.

Πρώτος λοιπόν, αλλά και απλούστατος κανόνας είναι: ότι ποτέ δεν πρέπει να ψεκάζουμε με ζιζανιοκτόνα όταν φυσάει αέρας. Η παράτρηση αυτή γίνεται επιταγή όταν το ζιζανιοκτόνο είναι ορμιονικό. Για τον ίδιο λόγο τα μπεκ πρέπει να κρατούνται κοντά στην επιφάνεια που ψεκάζουμε όχι ψηλότερα από

μισό μέτρο το πολύ και η πίεση ψεκασμού δεν πρέπει να ξεπερνάει τη 1,5 έως 2 ατμόσφαιρες. Όταν το ζιζανιοκτόνο που θα χρησιμοποιήσουμε είναι πτητικό θα πρέπει να ακολουθήσει: εναστοιχάτω.

Αν και η οξεία τοξικότητα των ζιζανιοκτόνων στον άνθρωπο και τα ζώα είναι συνήθως μικρότερη από την τοξικότητα άλλων φαρμάκων όπως π.χ. των εντομοκτόνων, εν τούτοις δεν πρέπει με κανένα τρόπο να ψεκάζονται χωράφια στα οποία υπάρχουν φυτικά προϊόντα έτοιμα για κατανάλωση.

Να υποφεύγεται η χρήση των ιδίων ζιζανιοκτόνων επί πολλά χρόνια στο ίδιο χωράφι γιατί έτσι μπορεί να δημιουργήσουμε καινούργια ανθεκτικά ζιζάνια και διεξόντωτα.

Η χρήση των ζιζανιοκτόνων να γίνεται με περίσκεψη και μόνο εκεί που υπάρχει πραγματική ανάγκη για να προστατέψουμε τις καλλιέργειές μας και όχι: οπουδήποτε αλλού απλώς και μόνο για να εξοντώσουμε τα αγριόχορτα τα οποία δεν πρέπει πάντα να βλέπουμε σαν εχθρούς.

Να μην εγκαταλήψουμε τελείως την ιδέα της καταστροφής των ζιζανίων με καλλιεργητικά μέσα, τουλάχιστον εκεί όπου η δουλειά αυτή δεν είναι πολύ κοπιαστική. Ο συνδυασμός χημικών και καλλιεργητικών μεθόδων είναι και οικονομικότερος αλλά και: δεν μολύνουμε υπερβολικά και χωρίς λόγο το περιβάλλον.

Η κατεργασία του εδάφους που θα το εκθέσει περισσότερο στο ηλιακό φως, οι άρδευσεις και ο εμπλουτισμός του σε οργανική ουσία κοπριά, συντελούν σε μεγάλο βαθμό στην ταχύτερη διάσπαση του ζιζανιοκτόνου που δρυσκοντα: στο έδαφος. Η ταχτική μπορεί να αποδειχθεί πολύτιμη σε πολλές περιπτώσεις όπως π.χ. σε περίπτωση αναγκαστικής επανασποράς κ.α.

Δεν πρέπει ποτέ να πλέονται, ή Συνέχεια στην σελίδα 160

Η ιεροτελεστία της άνοιξης ή η αλλαγή

Στο χωριό που μεγάλωσα είχαμε ένα σπίτι με αυλή που δυστυχώς ήταν στρωμένη με τσιμέντο. Η μάμα μου όμως επειδή αγαπούσε πολύ τα λουλούδια την είχε γεμάτη μ' αυτά που τις περισσότερες φορές ήταν φυτεμένα σε τενεκέδες από τυρί ή από λάδι. Θυμάμαι λοιπόν που κάθε άνοιξη η αυλή γεμίζε με χώματα, καινούργιους τενεκέδες και καινούργια λουλούδια και όλα έμοιζαν με την προετοιμασία μιας γιορτής, τη γιορτή «της αλλαγής της γλάστρας».

Όπως όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί έτσι και τα φυτά για να ζήσουν και να αναπτυχθούν έχουν ανάγκη από διάφορα θρεπτικά συστατικά που τα παίρνουν με τις ρίζες τους από το χώμα. Όταν τα φυτά αναπτύσσονται μέσα σε γλάστρες η ποσότητα του χώματος είναι περιορισμένη και τα θρεπτικά του συστατικά εξαντλούνται. Ακόμη, μεγαλώνοντας το φυτό έχει ανάγκη από περισσότερα θρεπτικά συστατικά και κατά συνέπεια από περισσότερο χώμα. Γι' αυτό και κατά τακτά χρονικά διαστήματα, που εξαρτώνται από το είδος του φυτού, πρέπει ν' αλλάζουμε τις γλάστρες και το χώμα του.

Γενικά πρέπει ν' αλλάζουμε τη γλάστρα όταν οι ρίζες του φυτού στρώσουν την εσωτερική της επιφάνεια, το φυτό δεν μεγαλώνει και τα καινούργια του φύλλα είναι μικρά. Το βασικό υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε στη διαδικασία αυτή είναι: τα δοχεία ή γλάστρες και το χώμα.

Η καινούργια γλάστρα που θα διαλέξουμε θα πρέπει να είναι λίγο μεγαλύτερη (2 - 3 δάχτυλα) από εκείνη που θέλουμε ν' αλλάξουμε. Σήμερα στην αγορά υπάρχουν γλάστρες από διάφορα υλικά που διαφέρουν από τα οποία είναι το πλαστικό και ο πηλός. Ίσως νά-

της γλάστρας

χετε ακούσει από συζητήσεις φίλων σας ότι τα πλαστικά δοχεία δεν είναι τόσο καλά όσο τα πήλινα και ότι τα φυτά καταστρέφονται στις πλαστικές γλάστρες. Εν μέρει είναι αλήθεια αυτό. Γιατί το πλαστικό είναι υλικό χωρίς πόρους κι έτσι από τη μια μεριά δεν επιτρέπει την σωστή αναπνοή των φυτών και από την άλλη κατακρατάει

της Όλγας Ιακωβίδου Γεωπόνου

για μεγάλο χρονικό διάστημα το νερό στο χώμα με αποτέλεσμα πολλές φορές να τα δίνουμε περισσότερο απ' όσο χρειάζονται κι έτσι να καταστρέφεται το ριζικό τους σύστημα.

Παρ' όλα αυτά όμως, μπορείτε να χρησιμοποιείτε πλαστικές γλάστρες χωρίς πρόβλημα αν το μίγμα του χώματος είναι ελαφρύ κι αν σκαλίζουμε με προσοχή την επιφάνεια του χώματος, προσέχοντας να μην πειράξουμε τις ρίζες του.

Όσο αφορά το χώμα που θα χρησιμοποιήσουμε για να γεμίσουμε τα δοχεία θα πρέπει να είναι, τις περισσότερες φορές, μίγμα διαφόρων υλικών. Τα κυριώτερα υλικά είναι η άμμος, ο περλίτης, η τύρφη, η κοπριά, και το φυλλόχωμα.

Η άμμος προσδίδει στα μίγματα χωριάτων καλή στράγγιση και υδατοπερατότητα. Πρέπει να είναι ποταμίσια και χοντρή. Για να καταλάβετε αν είναι κατάλληλη για τα φυτά σας ρίξτε λίγες σταγόνες λεμονιού κι αν αφρίζει σημαίνει ότι δεν πρέπει να την χρησιμοποιήσετε. Η άμμος μπορεί ν' αντικαταθεί από τον περλίτη που είναι τεχνικό υλικό, βρίσκεται στο εμπό-

ριο κι έχει την επιπλέον ιδιότητα να δημιουργεί χαλαρό έδαφος.

Η τύρφη είναι υλικό που προστίθεται στα μίγματα εδάφους και λόγω της ιδιότητάς της να συγκρατεί το νερό τροφοδοτεί τα φυτά α' αυτό, για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ακόμη προσδίδει στο έδαφος χαλαρή υφή. Είναι καλό να προστίθεται στα μίγματα εδάφους στα οποία θ' αναπτυχθούν φυτά εσωτερικών χώρων, όπως ο φίκος, ο κόβος, τα φυλλόδενδρα, η αράλια, η μαράντα κ.λπ.

Η κοπριά είναι ένα υλικό που όλοι μας το ξέρουμε. Όταν την χρησιμοποιούμε θα πρέπει να προσέξουμε ένα βασικό σημείο: το αν είναι καλά χωνεμένη ή όχι. Για να μην καταστρέψουμε τα φυτά μας η κοπριά πρέπει να είναι πολύ καλά χωνεμένη.

Τέλος, στην κατηγορία των φυλλόχωμων ανήκουν το κυστανόχωμα, το κοκκιρόχωμα, το ερεϊκόχωμα και γενικά όλα τα χώματα που προέρχονται από την αποσύνθεση των φυτικών υπολειμμάτων (φύλλα, κλαδιά κ.τ.λ.) στο έδαφος και τα χρησιμοποιούμε σε διάφορα μίγματα χωριάτων.

Οι απαιτήσεις των φυτών από τις ιδιότητες των εδαφικών μιγμάτων μέσα στα οποία θ' αναπτυχθούν είναι ποικίλες. Γι' αυτό καλό είναι να ξέρουμε τι θέλει το φυτό κι ανάλογα να το φροντίζουμε.

Έτσι λοιπόν το φυλλόδενδρο, ο κόβος, ο φίκος που είναι φυτά που καλλιεργούμε για το φύλλωμά τους και προέρχονται από τις τροπικές και υποτροπικές χώρες θ' αναπτυχθούν πολύ ωραία σ' ένα μίγμα που θ' αποτελείται από περλίτη ή άμμο, φυλλόχωμα, τύρφη και κοπριά σε αναλογίες 1: 1: 1:1.

Η γαρδένια, η αζαλέα, το ροδόδενδρο, η ορτανσία, η φτέρη κ.ά.,

που ζοδούνται: πολύ τον ασθέστη, θα σας δώσουν άριστα αποτελέσματα αν τα καλλιεργήσετε σε καστανόχωμα ή ερεκόχωμα.

Οι κάκτοι: και τα παχύφυτα που προέρχονται από τις ερημικές περιοχές χρειάζονται χώμα που δεν κρατάει το νερό. Έτσι, ένα μίγμα από χοντρή άμμο και καλό φυλλόχωμα σε ίση αναλογία θα σας δώσει κάκτους που θα τους ζηλεύουν άλλοι. Προσέξτε όμως να μην τους ποτίζετε πολύ γιατί η μόνιμη υγρασία τους σαπίζει.

Οι περισσότεροι: από μας αγαπάμε τις τριανταφυλλίες και θέλουμε να καμρώνουμε για τα όμορφα τριαντάφυλλά μας. Αυτό θα το πετύχουμε αν χρησιμοποιήσουμε ένα μίγμα που θ' αποτελείται από 3 μέρη κοκκινόχωμα ή άλλο χώμα κήπου, 1 μέρος κοπριά και 1 μέρος τσιπουρόχωμα. Το ίδιο μίγμα θα χρησιμοποιήσουμε και για τα χρυσάνθεμα.

Για τα γαρύφαλλα μην ξεχάσετε να προσθέσετε λίγο άμμο στο

μίγμα που θα φτιάξετε με κοπριά και κηπόχωμα, (αναλογία 1: 1: 3).

Τα μίγματα εδάφους που σας έδωσα παραπάνω είναι ενδεικτικά και τα περισσότερα απ' αυτά τα έχω χρησιμοποιήσει με άριστα αποτελέσματα.

Πώς όμως θα γίνει η μεταφύτευση; Και' αρχή θράχουμε καλά το χώμα του φυτού που θέλουμε να μεταφυτέψουμε. Έτσι θα ξεκολλήσει πιο εύκολα από το δοχείο και θα διατηρήσει μια μπάλια χώματος γύρω από τις ρίζες του που δεν πρέπει να καταστρέψουμε. Αν οι ρίζες έχουν σχηματίσει ένα στρώμα γύρω από την μπάλια χώματος τότε μ' ένα μαχαίρι τις κόβουμε σε βάθος 1 εκατοστό

Στον πάτο της νέας μεγαλύτερης γλάστρας βάζουμε ένα στρώμα από σπασμένα κεραμίδια ή από τούβλα ή από καπάκια μπουκαλιών ή από δώλους αλουμινοχαρτου ή από χαλίκια. Το στρώμα αυτό, που

δοηθεί την αποστράγγιση, θα πρέπει να καλύπτεται τουλάχιστον το 1/5 του δοχείου. Πάνω από αυτό βάζουμε λίγο χώμα έτσι ώστε να «καθίσει» το φυτό και στη συνέχεια τοποθετούμε το φυτό μαζί με τη μπάλια χώματος και γεμίζουμε το δοχείο μας με το κατάλληλο μίγμα εδάφους. Το ανώτερο επίπεδο του χώματος πρέπει να είναι τουλάχιστον 2 εκατοστά κάτω από το χείλος της γλάστρας για να δημιουργηθεί μια λεκάνη ποτίσματος. Τέλος, πιέζουμε με τα δάχτυλά μας το χώμα και ποτίζουμε το φυτό μας.

Το φυτό μετά την μεταφύτευση είναι πολύ ευαίσθητο. Γι' αυτό ραντίζετε τα φύλλα του με νερό μέγχο: να προσαρμοσθεί στο καινούργιο περιβάλλον, μην το εκθέτετε στον ήλιο και σε ρεύματα αέρα: να μην του στεραίνετε το σχετικό νερό.

Μην ξεχνάτε! Η άνοξη σε λίγο έρχεται. Τα λουλούδια σας ίσως χρειάζονται καινούργια γλάστρα για να μεγαλώσουν.

Ζιζανιοκτόνα

Συνέχεια από την σελ 158
ακόμη χειρότερα, να αδειάζονται ψεκασιήρες που περιέχουν ζιζανιοκτόνα μέσα σε αρδευτικά δίκτυα ή κανάλια ή ακόμη και σε θρύψες που τα νερά τους αποχετεύονται με αυλάκια.

Πρέπει τέλος να γίνει συνείδηση σε όλους μας ότι έχουμε υποχρέωση αλλά και συμφέρον να τιμιάσουμε με κάθε τρόπο και με όλες μας τις δυνάμεις στην επανόρθωση του μεγάλου κακού που εμείς οι άνθρωποι: εκάναμε στη φύση, αν δε θέλουμε οι συνέπειες του κακού αυτού να μας καταστρέψουν ακόμη περισσότερο από όσο μας κατέστρεψαν ήδη. Και δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι η επιτυχία κάθε συλλογικής προσπάθειας εξαρτάται από την προσπάθεια της κάθε μιας μονάδας που αποτελεί το σύνολο.

ΣΚΙΤΣΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΛΥΝΣΗ

1. Το «καλύτερο» αέριο...

2. ... Ο «πολιτισμός» μας

Ο Ε.Ο.Σ. Ναούσης στα πρώτα του βήματα

Όπως έλοι οι Έλληνες έτσι και οι παλιοί Ναουσαίοι έτρεφαν μια πολύ μεγάλη αγάπη για το βουνό τους, το αθάνατο Βέρμιο. Αυτό το βουνό που πάντα στάθηκε ο φίλος τους, το καταφύγιό τους, η ζωή τους. Το Βέρμιο είναι αυτός ο κληροθέτης που άφισε στη Ναουσα την περιφέρεια των κορφών του, το κελάϊδημα των πουλιών του, τα άγρια νόστιμα φρούτα του, τα δροσερά νερά του, τα άφθονα χόρτα του, τους αγονότιστους κλέφτες Νιζουστιανούς, που ο καίματις πόθος της Λευταριάς και ο αγχος του καρυφυλιού τους γράφτηκε για πάντα στην Ιστορία.

Αυτό το βουνό εκτός από τη ζωτική πηγή του, την ξυλεία που έδινε και ήταν ατέλειωτη, στάθηκε και ένα γιατίάκι ξεκούρασης για τους παλιούς, που κάτω απ' τον έσκιο των δένδρων του, το χτύπο της καρδιάς του εξωκκλησιού και δίπλα στο ισόβρι γινόταν ατέλειωτα γλέντια. Για το λόγο αυτό και για το φύλαγμα από τις κακές καιρικές συνθήκες οι Ναουσαίοι εκτός από τη διατήρηση των ερημικών εκκλησιών τους φρόντιζαν να χτίζον και ξενώνες. Αυτό το φαινόμενο συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Η σωστή όμως αξιοποίηση του ορεινού μας Τουρισμού και διασκέδασης αρχίζει για τον τόπο μας το 1932 χρονιά που ιδρύεται το τμήμα το Ε.Ο.Σ. Στο σπίτι του Φίλιππα Οικονόμου 7 άτομα κάνουν το πρώτο καταστατικό του Συνδέσμου που ανήκει στην Ομοσπονδία των Ελλήνων Ορειβατιών και δέπεται απ' τους κανονισμούς της. Σήμερα του Συνδέσμου ο Αετός με τη σκαπάνη. Ιδρυτικά στελέχη είναι και έχουν τις αντίστοιχες θέσεις στην πρώτη διοίκηση οι Φίλιππα Οικονόμου πρόεδρος Χριστίδης Βασίλειος Γ. Γραμματέας Κούλης Σταύρος Ταμίας

Χιονοδρομικοί αγώνες Βερμίου 1938

Στον Ολυμπο σε σκηνάκι 1935

Του Τάκη Μπαίτση

Πλιατσιούκας Γεώργιος Σύμβουλος
Σαμαράς Αναστάσιος
Λούσης Φίλιππος
Δούδος Αλκιβιάδης
Χριστίδης Κων/νος
και Χριστίδης Αντώνιος μέλη.

Με βάση το καταστατικό γίνονται κάθε χρόνο εκλογές. Πρόεδρος από το 1932 ως το 1940 εκλέγε-

ται συνεχώς ο Φ. Οικονόμου. Τα μέλη αριθμούν τα 100 περίπου.

Για να γραφή ένα νέο μέλος πρέπει να δώση τις ανάλογες εξετάσεις. Δηλαδή να ακολουθήση σε εκδρομές, να δείξη ενδιαφέρον και ανάλογη δραστηριότητα. Στις υποχρεώσεις των μελών είναι και η συνδρομή του στο περιοδικό «ΒΟΤ ΝΟ», αυτό που αναφέρει τη δραστηριότητα και τους ορειβατικούς προγραμματισμούς όλης της Χώρας.

Είνα: έκδοση μηνιαία και εκδίδε-
ται από την Ομοσπονδία. Πρέπει
να τονισθεί ότι η Νάουσα με αντα-
ποκριτή τον Αντώνη Παπαδόπουλο
έχει μια πολύ δυναμική θέση μέσα
στο Βουνό, όλη την προπολεμική
περίοδο.

— Αυτά τα χρόνια γίνονται α-
ναβάσεις μεμονωμένα και σε συνερ-
γασία με άλλα τμήματα σε όλη τη
χώρα και το εξωτερικό. Υπάρχει
μάάλιστα και διαγωνισμός με απονο-
μή επαίνου σ' όποιον έχει συμπλη-
ρώσει τις μεγαλύτερες πορείες. Α-
πό το τμήμα μας παίρνει το 2ο Βρα-
βείο ο Φίλιππος Οικονόμου για
τις αναβάσεις του 1937 και τιμά-
ται ο Αντώνης Παπαδόπουλος για
τις αναβάσεις του στον Όλυμπο.
Κάθε μήνα το «ΒΟΥΝΟ» ανακοι-
νώνει 4 περίπου εκδρομές, με αρ-
χιηγούς διάφορα μέλη, στις κορφές
του Βερμίου και στα χωριά καθώς
και ξωκλήσια του. Χώροι: Ξεκινή-
ματος η πλατεία Καμένα, το Τριώ-
δι Λάμια, το Ραλόγι και ο Γκου-
σιόγκλαεος. Το 1934 γίνεται εκ-
δρομή στη Μουσάλα της Βουλγα-
ρίας, το 1935 στο Μύτημα του Ο-
λύμπου με δυναμικτερεύσεις στα

Καταφύγιο Πέντε Πηγιάδια περίοδος 1933

Εκδρομή στη Βουλγαρία 1934

Στη Ζωοδόχο Πηγή 1937

στηγάκια. Τον Αύγουστο του ίδιου
χρόνου Νάουσαίοι ορειβάτες παρ-
νούν το φαράγγι της Σαμαριάς
στην Κρήτη.

Συγχρόνως αναπτύσσεται και ο
Χειμερινός Τουρισμός. Το ΣΚΙ εί-
ναι στα σπάργανα. Το 1936 γίνον-
ται οι πρώτοι χιονοδρομικοί αγώ-
νες Βερμίου. Μεγάλο ενδιαφέρον
για τον τομέα αυτό δείχνει ο Δή-
μαρχος Φιλώτας Κόκκινος ο οποί-
ος και καταφέρει με τις διασυν-
δέσεις του στην Αθήνα να κάνει το
Σέλι ένα μεγάλο χιονοδρομικό
κέντρο. Το 1937 ο ΕΟΣ διοργανώ-

νει στο Σέλι τους πρώτους χιονο-
δρομικούς αγώνες Πανελλήνιους
στους οποίους παίρνει μέρος και ο
διάδοχος Παύλος. Ήδη το βουνό
μας γίνεται γνωστό σε όλο τον κό-
σμο.

Ορειβάτες μας παίρνουν μέρος
κάθε χρόνο σε Πανελλήνιες συγκεν-
τρώσεις σε όλα τα βουνά της χώ-
ρας. Εκτός όμως των ορειβατικών
το τμήμα οργανώνει και ευχάρι-
στες εκδρομές όπως το 1937 στη
Ζωοδόχο Πηγή - Τσεκούρα Βε-
ροίας. Από τις εκδρομές αυτές δε
λείπουν η μουσική, ο χορός, τ' α-

Πανελλήνιοι χιονοδρομικοί αγώνες 1937 διακρίνονται από δεξιά Γιώργος Πλασιούκας, Χριστίδου, Αντώνης Παπαδόπουλος, Διάδοχος Παύλος, Φίλιππος Οικονόμου, Σταύρος Κούλης, Βασίλης Χριστίδης, υπασπιστές.

Θεμελίωση καταφυγίου Πέντε Πηγαδιών

στεία και κάθε διασκέδαση.

— Το 1938 η διοίκηση στρέφει το ενδιαφέρον της στη δημιουργία ενός ορεινού καταφυγίου. Το μέρος που επιλέγεται είναι τα Πέντε Πηγάδια. Στις 19.6.1938 μπαίνει ο θεμέλιος λίθος. Την εργολαβία αναλαμβάνει ο Θανάσης Παπαδόπουλος, ο οποίος δουλεύει με πολύ φιλότιμο και φροντίζει γ' ανταποκριθεί σε κάθε επιθυμία των μελών για τη βελτίωση. Με πλείς δωρεές Ναυσιών και άλλων Ελλήνων το καταφύγιο τελειώνει τον Αύγουστο του 1938. Είναι αρκετά σύγχρονο για τις μέρες του, δίπλα οίκημα των 140 τ.μ. με τζάκια, κουζίνες κ.τ.λ. Χωράει 100 άτομα. Η ξώπορτα που ζυγίζει 170 σκάδες καθώς και τα σιδερένια παράθυρα αναίδηκαν με ζώα, τα οποία

κάθε λίγο άλλαζαν λόγω του μεγάλου δάρου. Δυστυχώς όμως λόγω του Πολέμου του 1940 το καταφύγιο δε μπόρεσε να ζήσει. Οι Γερμανοί το κατέστρεψαν για να μη γίνει στέγη των Ανταρτών. Και στη συνέχεια οι χωρικοί των καταστραμμένων χωριών του Βερμίου έτρεξαν και ξήλωσαν ότι μπόρεσαν απ' αυτό για να στήσουν τα καλύβια τους πάνω στις σιάχτες που άφινε ο τύραννος, έπρεπε να ζήσουν. Σήμερα το καταφύγιο των Πέντε Πηγαδιών έχει μείνει ένας σωρός πέτρες και μια μακρυνή ανάμνηση.

Αυτή είναι με λίγα λόγια, με πολύ λίγα, η δραστηριότητα του ΕΟΣ ΝΑΟΥΣΗΣ πριν απ' το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ίσως αν εξι-

Στο φαράγγι της Σομαριάς Κρήτης 1935

στρούνταν αναλυτικά θα πρέπει να γεμίσουν βιβλία, τόσο μεγάλα όσες είναι και οι ψυχές των ιδρυτών του.

Το συμπόσιον της Νάουσας

—Από 30 Σεπτεμβρίου μέχρι 2 Οκτώβριου 1983 πραγματοποιήθηκε στη Νάουσα πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συμπόσιο. Θέμα είχε τη νομισματική εκπαιδευτική αποκέντρωση.

Οργανωτές ήταν ο «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ» Νάουσας και η «ΤΕΧΝΗ» Θεσσαλονίκης. Την προσπάθεια στήριξε οικονομικά ο Δήμος της Νάουσας. Το συμπόσιο είχε σκοπό να μελετηθεί αποκεντρωτικά σχήματα για τρεις βασικούς τομείς της Γενικής Εκπαίδευσης. Τα προγράμματα, τα βιβλία και τη διοικητική διάρθρωση. ☐

—Οι οργανωτές φρόντισαν να κληθούν όλες οι παιδαγωγικές έδρες των πανεπιστημίων της χώρας καθώς επίσης και συλλογικοί φορείς αρμόδιοι για θέματα εκπαίδευσης, τόσο από τα κέντρα της έρευνας, όσο και από το χώρο της διδακτικής πρακτικής.

Τις εισηγήσεις έκαναν οι Αλέξης Δημαράς, ιστορικός της εκπαίδευσης, Διευθυντής της Σχολής Μωραΐτη, Μαρία Ηλιού κοινωνιολόγος, ειδική επιστήμων στο πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αλέκος Μπάμπας, φυσικός, Μιχάλης Κασωτάκης, καθηγητής στο πανεπιστήμιο Κρήτης, Βάσω Τοκαλίδου, καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Οι συζητήσεις και οι ανταλλαγές απόψεων που πρόβλεπε το Συμπόσιο πάνω στα τρία ειδικά θέματα «Διοίκηση», «Προγράμματα», «Βιβλία», οδήγησαν στα παρακάτω συμπεράσματα:

Η συγκεντρωτική δομή του εκπαιδευτικού μας συστήματος με τα παρεπόμενα της δημιουργούν ως σήμερα πολλά προβλήματα — θεωρητικά και πρακτικά — που επιστημάνθησαν στις γενικές εισηγήσεις και κατά τις συζητήσεις που ακολούθησαν.

Το Συμπόσιο πιστεύει ότι διοίκηση, προγράμματα, βιβλία εί-

Επιμέλεια του Π. Παναγιωτίδου

ναι αδιαίρετα και ότι επομένως πρέπει να αντιμετωπίζονται ενιαία.

Πιστεύει ακόμη ότι, σε οποιοδήποτε επίπεδο λήψης και εφαρμογής αποφάσεων, καμία διαδικασία δεν πρέπει να ακολουθείται χωρίς την ουσιαστική συμμετοχή όλων των παραγόντων της (εκπαιδευτικών, μαθητών, γονέων, τοπικής αυτοδιοίκησης, ερευνητικών και επιστημονικών κέντρων, συνδικαλιστικών και κοινωνικών φορέων).

Σχετικά με τις αρμοδιότητες των διαφόρων οργάνων τα οποία θα συγκροτηθούν σύμφωνα με το παραπάνω πνεύμα, το Συμπόσιο πιστεύει ότι αυτές δεν περιορίζονται μόνο στην επίλυση πρακτικών προβλημάτων, αλλά εκτείνονται και στη συμμετοχή σε όλες τις διαδικασίες που προϋποθέτει η χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής, καθώς και στη διαμόρφωση των συγκεκριμένων λύσεων που θα υλοποιούν την εκπαιδευτική πολιτική.

Πιο συγκεκριμένα και ειδικά για το καθένα από τα τρία αυτά θέματα το Συμπόσιο κατέλη-

ξε στις εξής διαπιστώσεις και προτάσεις:

1. Για τη διοικητική διάρθρωση

1.1 Διαπιστώσεις: Η διοίκηση της Εκπαίδευσης είναι ως σήμερα ένας μηχανισμός μεταφοράς εντολών από τα ανώτερα προς τα κατώτερα κλιμάκια, με κύριο γνώρισμα την αφαιρεση της δυνατότητας επίλυσης των προβλημάτων από τα όργανα στο επίπεδο των οποίων εμφανίζονται τα προβλήματα, και ανάθεση της επιλογής λύσης τους στα ιεραρχικά ανώτερα κλιμάκια. Το κύριο αυτό γνώρισμα της διοικητικής διάρθρωσης της Γενικής Εκπαίδευσης ερμηνεύει τις επιμέρους διαπιστώσεις που ακολουθούν.

1.1.1 Χαρακτηριστικά της λειτουργίας του μηχανισμού είναι:

α) ο συγκεντρωτισμός στη λήψη των αποφάσεων, β) η υιοθεσία λύσεων που δεν λαμβάνουν υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες και γι' αυτό δεν προσφέρονται για προσαρμογή σε ειδικές κάθε φορά συνθήκες, γ) ο έλεγχος εφαρμογής με κυρώσεις, δ) η αδυναμία ουσιαστικής προώθησης λύσεων των προβλημάτων.

1.1.2 Χαρακτηριστικά των στελεχών του μηχανισμού είναι:

α) η υποταγή στους ανωτέρους και η αναπαραγωγή της αυταρχικής συμπεριφοράς προς τους κατωτέρους, β) η ευθυνοφοβία.

1.1.3 Χαρακτηριστικά του τύπου του πολίτη, που παράγει τελικά ο μηχανισμός, είναι: α) η

αδυναμία ανάληψης πρωτοβουλιών, β) η παραίτηση από το δικαίωμα της κριτικής, γ) η αποχή από τα κοινά, δ) ο φόβος μπροστά στην εξουσία.

1.2 Προτάσεις: Απάντηση στο διοικητικό πρόβλημα της εκπαίδευσης είναι η οικοδόμησις ενός αποκεντρωμένου συστήματος. Επιστημαίνεται η αναγκαιότητα δημιουργίας και λειτουργίας οργάνων σε επίπεδο σχολικής μονάδας, σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο νομού ή νομαρχιακού διαμερίσματος. Για την υλοποίησή αυτού του αιτήματος, που διατυπώνεται ομόφωνα, γίνονται δύο προτάσεις.

1.2.1 Η πρώτη πρόταση δέχεται ως βασική αρχή μιας αποκεντρωτικής αντίληψης ότι «τα προβλήματα επιλύονται στο επίπεδο και στο χώρο που εμφανίζονται. Ευρύτερα όργανα συμμετέχουν συμβουλευτικά, όταν τους ζητηθεί». Η αρχή αυτή μπορεί να κατοχυρώσει τα νέα χαρακτηριστικά μιας αποκεντρωμένης δομής, δηλαδή:

α) τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων στην επιλογή και εφαρμογή λύσεων, β) τη συνειδητοποίηση των ορίων των δυνατοτήτων κάθε οργάνου και την αποκατάσταση δυναμικής ισορροπίας ανάμεσα στα επάλληλα όργανα, γ) την ισότιμη, όχι ιεραρχημένη σχέση μεταξύ των οργάνων, δ) το άνοιγμα του μηχανισμού στις κοινωνικές αντιφάσεις και την ανάπτυξη συνθετικών διεργασιών στο κοινωνικό επίπεδο, ε) την ενίσχυση της κοινωνικής παρέμβασης και τον περιορισμό του κρατικού ελέγχου.

Η μετάβαση από το σημερινό συγκεντρωτικό σύστημα στο προτεινόμενο αποκεντρωμένο πρέπει να είναι μια δυναμική διαδικασία· τό πλέγμα αλληλεξαρτή-

σεων, που θα αποκαθίσταται σε κάθε φάση της, θα περιέχει στοιχεία του παλιού και του καινούριου. Επομένως είναι απαραίτητη η διερεύνηση μοντέλων αποκεντρωμένης λειτουργίας, που να υλοποιούν και συγχρόνως να προωθούν αυτή τη μετάβαση, χωρίς να παραβιάζεται η βασική αρχή της νέας δομής· οι ενδιαφερόμενοι υιοθετούν και προωθούν τις νέες σχέσεις στην πολλαπλότητα και την ποικιλία που επιβάλλει κάθε φορά η πραγματικότητα.

1.2.2. Η δεύτερη πρόταση δέχεται ότι βασική αρχή του μοντέλου της διοικητικής αποκέντρωσης είναι η ευρύτερη συμμετοχή του λαού στη λήψη των αποφάσεων που αναφέρονται σε προβλήματα εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα. Ακόμη δέχεται την ύπαρξη «κάποιας ιεραρχικής σχέσης» μεταξύ των διαφόρων οργάνων και μιας «κάποιας πυραμίδας», την οποία κρίνει επιβεβλημένη για τη λειτουργία των οργάνων που προτείνονται, αν και στο σημείο αυτό διατυπώνεται παράλληλα και η αποψη που δέχεται την ύπαρξη οργάνων με διαφορετικές αρμοδιότητες.

2. Για τα προγράμματα

2.1 Διαπιστώσεις: Ο απόλυτος συγκεντρωτισμός και η δυσκαμψία της καθιερωμένης μορφής των Αναλυτικών προγραμμάτων αποκλείουν πρωτοβουλίες και πειραματικές προσπάθειες που θεωρούνται στοιχεία απολύτως αναγκασίας και αναπόσπαστο οποιουδήποτε δημοκρατικού εκπαιδευτικού συστήματος.

2.2 Προτάσεις: Οι αρχές που ορίζονται από τα εξής: α) είναι απαραίτητο να εφαρμόζεται η μεθοδολογία του CURRICULUM, δηλαδή η διαμόρφωση Αναλυτι-

κών Προγραμμάτων με βασικά γνωρίσματα τους στόχους διδασκαλίας και μάθησης, τη διαδικασία ελέγχου επίτευξής τους και την πρόταση μεθοδολογικών επιλογών

β) γίνεται αποδεκτό ότι ο καθορισμός του γενικού σκοπού της Εκπαίδευσης καθώς και των επιμέρους βαθμίδων της ανήκει τελικά στην ευθύνη της Πολιτείας·

γ) υπογραμμίζει ότι η ανάγκη ύπαρξης ενός κοινού κορμού μαθημάτων δεν πρέπει να εμποδίζει διαφοροποιήσεις και παραλλαγές που θα ικανοποιούσαν επιμέρους απαιτήσεις, ιδιαιτερότητες και ανάγκες σε όλα τα επίπεδα (τάξη, σχολείο, περιφέρειες).

δ) είναι αυτονόητο ότι, σ' ένα τέτοιο σχήμα, ο εκπαιδευτικός έχει μεγάλα περιθώρια συλλογιστικής παιδευτικής πρωτοβουλίας.

Τα σημεία αυτά ορίζουν τις αρχές για τη μεταρρύθμιση των Σχολικών Προγραμμάτων. Επειδή όμως το Συμπόσιο δε δέχεται ότι οι οπωσδήποτε χρονοβόρες διαδικασίες που απαιτούνται για την ολοκληρωμένη εφαρμογή των παραπάνω αρχών μπορεί να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα, για τη βραχυπρόθεσμη εφαρμογή ορισμένων μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση, προτείνει:

α) Να αρχίσει αμέσως η διαδικασία εκπόνησης προγραμμάτων με βάση τις παραπάνω αρχές για όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης· αναγνωρίζει βέβαια ότι το Λύκειο σήμερα συνδέεται στενά με ένα συγκεκριμένο σύστημα επιλογής για τα Λ. Ε.Ι., το οποίο διαμορφώνει καθοριστικά την αντίστοιχη σχολική βαθμίδα. Ωστόσο, η απόδραση του Λυκείου από το σημερινό σύ-

στημα επιλογής για τα Α.Ε.Ι. είναι προϋπόθεση για τη γενίκευσή της αποκεντρωτικής διαδικασίας.

β) Το άμεσο πρώτο δήμα προς την κατεύθυνση, που περιγράφεται στις παραπάνω παραγράφους πρέπει και μπορεί να είναι η παροχή του δικαιώματος παραλλαγών στο σημερινό αναλυτικό πρόγραμμα, των οποίων το εύρος και το βάθος θα ποικίλει κατά επίπεδο εφαρμογής, αλλά θα καλύπτει οπωσδήποτε ολόκληρο το φάσμα τάξη - σχολείο - περιφέρεια.

Τονίζεται τέλος ότι ο πειραματισμός καθώς και ο αδιάκοπος έλεγχος με στόχο τη βελτίωση και διαρκή ανανέωση των σχολικών προγραμμάτων είναι αναπόσπαστο στοιχείο κάθε φάσης στη διαδικασία αυτή. Κι ακόμη: παράλληλα με την υιοθέτηση του αποκεντρωτικού μοντέλου εκπόνησης και εφαρμογής των προγραμμάτων απαιτείται η σταδιακή εξασφάλιση της συνεχούς ενημέρωσης των εκπαιδευτικών με παιδαγωγικά, μεθοδολογικά και επιστημονικής ειδικότητας θέματα, για να γίνει αποτελεσματική η συμμετοχή τους.

3. Για τα διδακτικά βιβλία

3.1 Διαπιστώσεις: Το σχολικό βιβλίο, λειτούργησε ως σήμερα ως όργανο κρατικού ελέγχου. Πέρα από αυτό, τα προβλήματα που δημιουργεί το ένα και μοναδικό βιβλίο στο επίπεδο της επικοινωνίας είναι, για λόγους θεωρητικούς αλλά και πρακτικούς, αξιεπέραστα.

Συμπληρωματικά υπενθυμίζεται η στάση των μαθητών απέναντι στο σχολικό βιβλίο, για να υπογραμμιστεί η κακή σχέση των μαθητών με τη γνώση που συνεπάγεται η αποστροφή τους

προς το σχολικό βιβλίο.

Διαπιστώνεται τέλος η ανάγκη άμεσης αλλαγής στο καθεστώς των σχολικών βιβλίων.

3.2 Προτάσεις: Μέσα σε μια αντικυταρχική εκπαιδευτική ιδεολογία, τελικός στόχος του σχολικού βιβλίου είναι να στηρίζει την ανάπτυξη της δυνατότητας στον κάθε μαθητή να κατακτά μόνος του τη γνώση. Ο μακροπρόθεσμος αυτός στόχος συνδέεται στην πράξη από μια σχολική αίθουσα - βιβλιοθήκη - σπουδαστήριο, από την οποία και υπηρετείται. Μέσα σ' αυτό το χώρο το διδακτικό εγχειρίδιο γίνεται πια περιττό, γιατί οι διαδικασίες μάθησης διαφοροποιούνται τελείως από τις σημερινές, ο δάσκαλος δεν είναι πια η αυθεντία αλλά ο συντονιστής της δουλειάς των παιδιών, που ανατρέχουν στις πηγές, για να αντλήσουν τις πληροφορίες που χρειάζονται κατά περίπτωση.

Προϋπόθεση για την επίτευξη του τελικού αυτού στόχου είναι η αποκέντρωση της διοικητικής διάρθρωσης της Εκπαίδευσης και η αντικατάστασή των σημερινών Αναλυτικών Προγραμμάτων από άλλα, «ανοιχτά» προγράμματα.

Ο άμεσος στόχος όμως, που μπορεί να επιτευχθεί μέσα στα παρόντα πλαίσια του πρακτικά δυνατού, για όσα βιβλία θα γραφούν αυτή τη χρονιά, είναι:

α) Τα βιβλία να γραφούν από ομάδα συγγραφέων, ειδικών επιστημόνων και εκπαιδευτικών, που θα υποδειχθούν αντίστοιχα από τα επιστημονικά σωματεία και τον οργανωμένο κλάδο.

β) Οι ομάδες αυτές να είναι αποκεντρωμένες, για να δοθεί η δυνατότητα να αξιοποιηθεί παραγωγικά και μέσα σε ένα πνεύμα αποκέντρωσης, και το επιστημονικό δυναμικό που εργάζεται και

ζει εκτός Αθηνών.

γ) Οι ομάδες των συγγραφέων θα παρουσιάζουν τη δουλειά τους τμηματικά για εφαρμογή, στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές της περιοχής, ώστε να μπορεί να γίνεται ο απαραίτητος πειραματισμός, η αξιολόγηση, η αναπροσαρμογή κλπ. Έτσι θα προκύπτουν περισσότερα από ένα διδακτικά βιβλία για το ίδιο μάθημα από τα οποία οι εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να διαλέγουν.

δ) Αυτό σημαίνει ότι οι ομάδες της συγγραφής λειτουργούν ταυτόχρονα και συνεχώς και ως αποκεντρωμένες ομάδες συνεχούς μενής έρευνας, για την παρακολούθηση και τη συνεχή αναπροσαρμογή του βιβλίου, που παίρνει μορφή εύκαμπτη και ευπροσάρμοστη.

ε) Οι ομάδες αυτές να μπορούν, στο βαθμό που το κρίνουν απαραίτητο, να μεθοδεύουν ερευνητικά και ενημερωτικά προγράμματα, τα οποία το Υ.Π.Ε.Π.Θ. θα πρέπει να στηρίζει.

Σημειώνεται ότι τα πορίσματα αυτά είναι προϊόν συλλογικής αναζήτησης και υποστηρίζονται ομόφωνα.

4. Ευχή

Οι Σύεδροι διατυπώνουν θερμά την ευχή να γίνει η Νάουσα τόπος πειραματικής εφαρμογής αποκεντρωτικών προτάσεων στο επίπεδο και στο μέτρο που θα αποφάσιζαν οι ενδιαφερόμενοι παράγοντες της Νάουσας. Οι ίδιοι οι Σύεδροι δηλώνουν ότι είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν με τα μέσα και τους τρόπους που ο καθένας διαθέτει για τη στήριξη και την επιτυχία της πρωτοβουλίας.

Νάουσα 2 Οκτωβρίου 1983

Η Οργανωτική Επιτροπή

Η ίδρυση του Ιοναφίου των Μπαταντζιδων

Συνέχεια από την σελίδα 141

οίοι (των οποίων τα ονόματα είναι γραμμένα κάτω π' αυτό), «αφού συνέδεσαν προς αλλήλους συναφικάς τας συμφωνίας κατά το ανά χείρας των ιδιαίτερον έγγραφοι» δημιούργησαν το Ιονάφι των μπαταντζιδων.

Το Ιονάφι αυτό ιδρύθηκε το 1855 και οι ιδιαίτερες συμφωνίες τους θεωρήθηκαν από το μητροπολίτη Βέροιας, Θεόκλητο «προς διατήρησιν της αυθαιρέτου αυτών αποφάσεως συναφικώς, και αποφυγήν πάσης ενδεχομένης μεταξού των διχονοίας».

Ακόμη το Ιονάφι των μπαταντζιδων αποφάσισε «να εκτελώσι κατά την ημέραν του Τιμίου και ζωοποίου Σταυρού κατ' έτος αρχιερατικήν λειτουργίαν... δια να μνημονεύοντα: τα ονόματα του συναφίου ζώντων τε και τεθνεώτων».

Το Ιονάφι των μπαταντζιδων της

Νάουσας πρέπει να γνώρισε μεγάλες δόξες και να ήταν από τα πιο σπουδαία Ιονάφια, γιατί εδώ ήταν ανεπτυγμένη η υφαντική και περιφήμια ήταν τα σαγιάκια (μάλλινα μεταξωτά και λινά υφάσματα), ιδιαίτερα τα προτόψια (χαβλιά)¹.

Το μπαταντζισμα γινόταν για να μαζέψει το σαγιάκι, ώστε, όταν ραφτεί και πλυθεί μετά, να μη μαζέψει, και για να μαλακώσει το ύφασμα.

Οπωσδήποτε η προσφορά τους θα ήταν μεγάλη. Συνεπώς αναπόκειται στον ειδικό ιστορικό να ασχοληθεί ευρύτερα με το θέμα αυτό και να παρουσιάσει ολοκληρωμένα σ' όλη την έκτασή τους, ότι αφορά τα Ιονάφια της Νάουσας.

Σημειώσεις

1. Ο κώδικας αυτός (ανέκδοτος)

έχει διαστάσεις 33X24 και φέρει τον τίτλο: «Κώδιξ της Μητροπόλεως Βεροίας, Ναούσης 1835 -1887». Περιέχει δεκαεπτά γραμμάρια, εκτιμήσεις προίκας, συμφωνητικά, θεωρήσεις λογαριασμών των εκκλησιών κ.α.

2. Βλ. Εκπολιτιστικό περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» αρ. τεύχ. 22, 23 και 24.

3. Ο Θεόκλητος ήταν μητροπολίτης Βέροιας από το 1848 έως 1863.

Περισσότερες πληροφορίες γι' αυτόν βλ.: Παύλου Πυρινού, «Η συμβολή της Μητροπόλεως Βέροιας στην Πατριεία κατά τον 19ο αιώνα. Θεσ/νίκη 1983, 6, 18.

4. Ευσταθίου Ι. Στουγιαννάκη, Ιστορία της Πόλεως Ναούσης, Θεσσαλονίκη 1976, 6, 56.

Τό συμπόσιον της Νάουσας

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

■ Από την πλευρά του Υπουργείου Παιδείας δεν υπήρξε επίσημη εκπροσώπηση. Τους συνέδρους χαιρέτισε ο Νομάρχης Ημαθίας κ. Ν. Πινακίδης, ο Δήμαρχος της Νάουσας κ. Δ. Βλάχος και ο εκπρόσωπος του Δήμου Θεσσαλονίκης κ. Μπαλλής.

■ Το βράδυ της πρώτης μέρας ο Δήμαρχος δεξιώθηκε τους συνέδρους. Σε μιά άλλη ευκαιρία οι Σύεδροι γνώρισαν το Ναου-

σαίικο γλέντι.

■ Οι διοργανωτές (πού πήσαν άριστα σ' όλες τις φάσεις του συμποσίου) φέρονται πρόθυμοι να καθιερώσουν την εκδήλωσή σαν το ετήσιο εκπαιδευτικό συμπόσιο της Νάουσας. Ευχόμαστε να βρουν την ανταπόκριση και το κουράγιο να το πετύχουν. Γιατί ήταν μια από τις λίγες εκδηλώσεις υψηλού επιπέδου που έγιναν στην πόλη μας και η μοναδική στο είδος της που έγινε στην

Ελλάδα.

■ Ο «εκπαιδευτικός όμιλος» είναι μια πρωτοβουλία ρομαντικών εκπαιδευτικών από όλα τα σχολεία και τις βαθμίδες εκπαίδευσης της περιοχής με δραστή, ρότιητες θεατρικές, μουσικές, προβολές ταινιών, εκθέσεις βιβλίου, προώθηση του προβληματισμού σε θέματα παιδείας κλπ. Τα μέλη του, νέσι στην πλειοψηφία, αγωνίζονται αθόρυβα αλλά δημιουργικά τρία χρόνια περίπου και πέτυχαν την αναγνώριση των παραγόντων της περιοχής.

στο είδος της που έγινε στην Βιβλιοθήκη Βέρ. X. X.

Ο «ΠΥΡΣΟΣ» ΣΤΗ DIZON

1ο βραβείο αυθεντικών παραδοσιακών στολών

Ιστορίες, παλιές...

Αναφέρουμε στη συμμετοχή του ΠΥΡΣΟΥ στο Φεστιβάλ της DIZON για το χατήρι του προέδρου του συλλόγου αποφοίτων «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος».

Και λέγω για το χατήρι του γιατί και η παράκλησή του έχει δάρος, ένα δάρος που αντισταθμίζει την προσφορά του, αλλά και γιατί η συμμετοχή του ΠΥΡΣΟΥ στο Φεστιβάλ της DIZON ήταν μια προσπάθεια για ξεκαθάρισμα παλιών λογαριασμών με το Φεστιβάλ, μια υπόθεση, περισσότερο εσωτερική.

Το ίδιο ισχύει και για μένα. Σαν αρχηγός της αποστολής δεν θα έκανα σε καμία περίπτωση αυτά που έκανα, αν ήταν να τα διαλαλήσομε. Μερικά πράγματα γίνονται για προσωπική ικανοποίηση από ανάγκη.

Με τα παραπάνω μη θεωρηθεί ότι η υπόθεση DIZON ήταν προσωπική υπόθεση και πιο πολύ μη θεωρηθεί πως η αποστολή της DIZON ήταν δικό μου έργο. Δούλεψαν πολλοί και δούλεψαν πολύ.

* * *

Οι λογαριασμοί μας με τη DIZON άνοιξαν το 1976.

Μετά μια πολύ μεγάλη εμφάνιση στην ANECY, που εντυπωσίασε το Γαλλικό Τύπο, πέσαμε στην αρένα της DIZON, σένα Φεστιβάλ εξοντωτικό, όπου στο τέλος έφτανε να λες: «Να μπορέσω να μείνω όρθιος και δεν πάνε στον Κόρακι τα βραβεία». Και είχες πανωγύμ: και τα μέλη της Κομτείας να σου λένε: «FATIGUES!» — Μπα, καθόλου!

Άπειροι και σχετικά απροετοίμαστοι: κάναμε λάθη, όχι πολλά,

που όμως μπορούσαμε να αποφύγομε. Ενώ λάθη τακτικής.

Όταν φτάσαμε στην ώρα της ανακήρυξης των νικητών (η μέτρησή αντίστροφη) πολλοί από μας δεν είχαμ ελπίδες για διάκριση του ΠΥΡΣΟΥ. Άλλοι αγωνιούσαν ν' ακούσουν το όνομα της Ελλάδος. Άλλοι που γνώριζαν τη διαδικασία εύχονταν να ακουστούμε τελευταίοι.

Πήραμε το τρίτο βραβείο και

Του Εμμ. Βαλαμίδα Γυμνασιάρχη

ήταν μια μεγάλη επιτυχία. Γυρίσαμε λοιπόν με το «COLLIER DE BRONZE», αλλά και με μια εμπειρία που μπορούσε να βοηθήσει για κάτι καλύτερο στο μέλλον.

Θα ξαναρθούμε... Αυτό είχαμε πει τότε όλοι.

Ο αγαπητός φίλος Οδυσσεύς Ντινόπουλος ήταν μέτοχος στην αγωνία του πρώτου αγώνα.

Και επίσης χαρακτηριστικό πως ο φίλος και συμπολίτης Κώστας Τσιώμης, όταν έμαθε την επιτυχία μας, μας έστειλε από τη Θεσσαλία, όπου διαμένει, διθυραμβικό γράμμα. Ήταν κι αυτός μαζί μας στον πρώτο αγώνα.

Για να ξαναπάει όμως ο «ΠΥΡΣΟΣ» έπρεπε να περάσουν έξι χρόνια και να προσκληθεί... Στη DIZON δεν πιας αν δεν σε θέλουν.

Η πρόσκλησή μας ήρθε. Το Υπουργείο ενέκρινε. Και ο «ΠΥΡΣΟΣ»;

* * *

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Πυρσού αποφάσισε τη συμμετοχή μας στο Φεστιβάλ της DIZON και καθόρισε μια προς μια τις ενέργειες στις οποίες έπρεπε να προδούν

συγκεκριμένα μέλη του, Στόχος η κατάλληλη προετοιμασία για μια ευπρόσμητη εκπροσώπηση της χώρας μας στη DIZON.

Μια απόφαση ήταν η ομάδα να είναι: αμιγής. Δεν θα είχαμε μαζί μας και εκδρομείς. Αυτή η απόφαση δυνάμωνε τη συνοχή της ομάδας.

Άλλη απόφαση ήταν να προσεχθεί το μοναδικό τμήμα του ΠΥΡΣΟΥ.

Ένας ζουρνάς και ένα γταούλι δεν αντιπροσωπεύει τη μουσική μας παράδοση και δεν καλύπτει τις απαιτήσεις του Φεστιβάλ.

Άλλη απόφαση αφορούσε τους χορούς. Αποφασίστηκε να καλύψου με το πρόγραμμά μας με χορούς τεσσάρων κατηγοριών.

1. Χοροί με ευδιάκριτες τις ρίξεις στην αρχαιότητα.
2. Γαμήλιοι χοροί.
3. Μιμητικοί χοροί.
4. Χοροί της Ελληνικής Λεβεντιάς.
5. Σύγχρονοι λαϊκοί χοροί.

Άλλη απόφαση αναφέρονταν στο Βεστιαίο. Έπρεπε να ξεχωρίσουμε ποιές στολές θα πάρουμε μαζί μας. Ποιών κατηγοριών. Να μη τις λείπει τίποτε. Για τις ελλείψεις αποφασίστηκε να καλυφθούν με κάθε θυσία.

Άλλη απόφαση αφορούσε τον καθορισμό των μελών που θα συγκροτούσαν τη χορευτική ομάδα και τον αριθμό των μελών του Δ. Σ. που γ.α διευκόλυνσή τους επιτράπηκε να πάρουν μέρος στην αποστολή και όποιες κυρίες ήθελαν καταβάλλοντας όμως, κατά πάγια τακτική του ΠΥΡΣΟΥ, τα έξοδά τους, που υπολογίστηκαν σε 11.000 δρχ. το άτομο. Βέβαια έγινε γνωστό στις κυρίες πως δεν έρχον

(Συνέχεια στη σελ. 174)

Ο μαρασμός της αχλαδιάς (Pear decline)

Η ασθένεια PEAR DECLINE, που στα ελληνικά θα μπορούσε να αποδοθεί με τον όρο «μαρασμός της αχλαδιάς», πιστεύω ότι οφείλεται σε σωματίδια που μοιάζουν με μυκοπλάσματα και τα οποία μεταδίδονται με το έντομο ψύλλα, PSYLLA PYRICOLLA (6). Σχετίζεται στενά με το υποκείμενο του δενδρυλλίου (1,2,7) γι' αυτό και η επιλογή του κατάλληλου υποκειμένου παίζει πρωταίριο ρόλο στην πρόληψή της. Σε περιοχές όπου εκδηλώνεται ο μαρασμός της αχλαδιάς θα πρέπει να επιλέγονται μόνον τα υποκείμενα εκείνα που είναι ανθεκτικά σ' αυτόν (5).

Ο μαρασμός της αχλαδιάς εκδηλώθηκε για πρώτη φορά στην Ιταλία στα τέλη της δεκαετίας του 1940 (8) και αργότερα παρουσιάστηκε στις Δυτικές περιοχές της Βορείου Αμερικής. Στη χώρα μας παρουσιάστηκε από το έτος 1979 και μετά, οπότε έγιναν φυτεύσεις της ποικιλίας Ουίλλιαμς και Χάιλαντ εμβολιασμένων κυρίως στο υποκείμενο κυδωνιάς ΒΑ 29. Τα συμπτώματα του μαρασμού που παρατηρούνται πιο έντονα στην ποικιλία Ουίλλιαμς είναι: η πολύ πτωχή και επιβραδυνόμενη αύξηση με μέση ετήσια ελάττωση 30—40 εκ., η απώλεια του πράσινου χρώματος των θλαστών που γίνονται κιτρινοκαστανοί, η πρόωγη είσοδος στην καρποφορία και η ξήρανση των δένδρων κατά κανόνα από το τρίτο έτος και μετά από την φύτευσή των. Λεπτομερής και ακριβής περιγραφή των συμπτωμάτων του μαρασμού της αχλαδιάς γίνεται από τον Καθηγητή της Φυτοπαθολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης κ. Ε. Ε. Ψαρρό, ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο «φθορά της αχλαδιάς» (11).

Μεταξύ των ειδικών στην Ελλά-

δα επικρατεί η άποψη ότι ο μαρασμός της αχλαδιάς για την ποικιλία Ουίλλιαμς οφείλεται στην έλλειψη συμφωνίας - συμφωνίας με τα χρησιμοποιούμενα υποκείμενα. Η άποψη αυτή ενισχύεται από το ότι μέχρι στιγμής δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη παθογόνων (πιθανόν μυκοπλάσματων) σε δενδρύλλια που δείχνουν έντονα τα συμπτώματα του μαρασμού και από το γεγονός ότι η ποικιλία Ουίλλιαμς δείχνει 1) πολύ μικρή συγγένεια με την κυδωνιά και 2) δεν συμφωνεί με όλες τις ποικιλίες ή κλώνους της αχλαδιάς όπως θα αναμένονταν αλλά με ποικιλίες ή κλώνους που έχουν επιλεγεί (5).

Για την πρόληψη του μαρασμού της αχλαδιάς χρησιμοποιήθηκαν διάφοροι τρόποι: οι οποίοι συνοψίζονται ως εξής: 1) Χρησιμοποίηση ενδόμεσου εμβολιασμού. Χρησιμοπο-

Υπό Αθαν. Κ. Ρούμπου Δρος γεωπόνου της Διευθύνσεως Γεωργίας Ημαθίας, Βέροια

είται κυρίως για την ποικιλία Ουίλλιαμς επί κυδωνιάς. Το ενδιάμεσο εμβόλιο αχλαδιάς γεφυρώνει την έλλειψη συμφωνίας μεταξύ της ποικιλίας Ουίλλιαμς και του υποκειμένου της κυδωνιάς. Στην Ιταλία και την Αμερική χρησιμοποιήθηκαν με επιτυχία ενδιάμεσα εμβόλια από τις ποικιλίες Β. Ρ. MORETTINI BUTYRA HAROY αντίστοιχα. Στο Νομό Ημαθίας από ωριμένους φυτωριόχους χρησιμοποιήθηκαν ενδιάμεσα εμβόλια ποικιλίας PASSE CRASSANE και μελετάται η συμπεριφορά των δενδρυλλίων στον αγρό. 2) Με αυτόρριζα δένδρα. Μοσχεύματα κληρού φύλου ή φυλλοφόρα μοσχεύματα της ποικιλίας

Ουίλλιαμς ριζοβολούν υπό την επίδραση ινδόλυλο - δουτυρικού οξέος (3,4,9). Αυτόρριζα δενδρύλλια της ποικιλίας Ουίλλιαμς είναι ανθεκτικά στον μαρασμό της αχλαδιάς (3) έχουν εξαιρετική παραγωγική και με την πάροδο του χρόνου αποκτούν μέτριο μέγεθος γεγονός που είναι επιθυμητό για πυκνές φυτεύσεις (5). 3) Χρησιμοποίηση ως υποκειμένου σποροφύτων από σπέρμα αχλαδιάς ποικιλίας Ουίλλιαμς (3). Τα σπορόφυτα αυτού του είδους είναι φυσικό να δείχνουν περισσότερο συγγένεια - συμφωνία με την ποικιλία Ουίλλιαμς σε σύγκριση με άλλες ποικιλίες ή κλώνους αχλαδιάς. 4) Επιλογή κατάλληλων υποκειμένων που δείχνουν καλή συγγένεια - συμφωνία με τις εμβολιαζόμενες ποικιλίες και αντοχή στον μαρασμό της αχλαδιάς. Οι WESTWOOD και LOMBARD (10) κατήρτισαν ένα πίνακα με τα κατάλληλότερα υποκείμενα για την αντιμετώπιση του μαρασμού της αχλαδιάς σε συνδυασμό με αντοχή στη φυτόφθορα, νηματοειδείς βλαπτικές κάψιμα, συνεντικότητα εδάφους, συμπυκνότητα με ποικιλίες και άλλα χαρακτηριστικά. Τα υποκείμενα αυτά είναι: Σπορόφυτα των ποικιλιών Ουίλλιαμς, NELIS PYRUS CALLERYANA, PYRUS BETULAEFOLIA, γαλλικά σπορόφυτα, ποικιλία OLD HOME (επιλεγείς κλώνος), ποικιλία Ουίλλιαμς (επιλεγείς κλώνος), κυδωνιά προέγγκας, κυδωνιά EM κλώνος Λ, κυδωνιά EMLA γλώνος C και υβρίδια των ποικιλιών OLD HOME X FARMING - DALE. Χαρακτηριστικό είναι ότι το υποκείμενο κυδωνιάς ΒΑ 29 που χρησιμοποιήθηκε και χρησιμοποιείται ευρύτατα στην περιοχή μας ως υποκείμενο αχλαδιάς δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των ανωτέρω υποκειμένων. (Συνέχεια στη σελ. 171)

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η παρθενοκαρπία της αχλαδιάς

Ουΐλιαμς (WILLIAMS)

Οι σπόροι των γνωστών οπωροφόρων δέντρων όπως και πολλών άλλων φυτών, σχηματίζονται εφόσον γονιμοποιηθεί το ωκύτταρο της ωοθήκης. Είναι αυτονόητο, οι καρποί που περιέχουν σπόρους (σπέρματα) προέρχονται από γονιμοποίηση (αυτογονιμοποίηση ή σταυρογονιμοποίηση). Και θα μιλάμε για αυτογονιμοποίηση, όταν το ωκύτταρο γονιμοποιείται από γυρεοκόκκους (γύρη χίτρηνη σκόνη) ανθέων της ίδιας ποικιλίας και για σταυρογονιμοποίηση όταν το ωκύτταρο γονιμοποιείται από γυρεοκόκκους ανθέων άλλης ποικιλίας, (οι γυρεοκόκκοι και τα ωκύτταρα των φυτών παίζουν τον ίδιο ρόλο που παίζουν αντίστοιχα τα σπέρματίζωάρια και τα ωάρια στο ανθρώπινο είδος).

Αυτογονιμοποιούμενα είδη είναι οι ροδακινιές, θυμαρινιές, δερυκοκινιές κλπ. Ελάχιστες ποικιλίες αποικλίζουν από τον κανόνα. Σταυρογονιμοποιούμενα είδη είναι οι μηλιές, αμυδιές, κερασιές κλπ. Εδώ η παρουσία του «επικονιστή» είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η γονιμοποίηση των ανθέων και φυσικά τη καρποφορία των δέντρων.

— Στη φύση συναντά κανείς επίσης καρπούς που προήλθαν χωρίς γονιμοποίηση του ωκυττάρου. Αυτοί οι καρποί λέγονται «παρθενοκαρπικοί». Οι καρποί αυτής της κατηγορίας φυσικά δεν έχουν σπόρους (σπέρματα). Αναφέρουμε μερικές περιπτώσεις. Τα αμφιφυλόξυρα πορτοκάλια, πολλές ποικιλίες σύκων, οι περισσότερες ποικιλίες λωτών και αρκετές ποικιλίες αμυδιών, όπου η καρπόδεση γί-

νεται παρθενοκαρπικώς χωρίς δηλαδή να γίνει επικονίαση.

Η Ουΐλιαμς είναι μια ποικιλία που έχει μεγάλη τάση να παράγει καρπούς χωρίς γονιμοποίηση. Η παρθενοκαρπική παραγωγή καρπών της Ουΐλιαμς μελετήθηκε επίθετα στις Η.Π.Α. Ο Αμερικανός W.H.

Του Οδυσσέα Ντινόπουλου Γεωπόνου

CHANDLER στο διέλις του «ΤΑ ΦΥΛΛΟΒΟΛΑ ΟΠΩΡΟΦΟΡΑ ΔΕΝΔΡΑ» (μετάφραση Αμ. Λαζάρου γεωπόνου και Γρ. Καραμιάνου γεωπόνου σελ. 479 - 480) γράφει: Τα εξής ενδιαφέροντα γύρω από το παραπάνω θέμα. Στη Καλλιφόρνια, στις μεν παραθαλάσσιες περιοχές, τα δέντρα της Ουΐλιαμς (BARTLET Αμερ.) έχουν ανάγκη από σταυροεπικονίαση και η παρουσία του επικονιστή είναι επιθεδωτή και απαραίτητη, στις δε περιοχές του εσωτερικού η επικονίαση και ποικιλία δεν είναι αναγκαία διότι

Ο ψευδάργυρος και ο ρόλος του

Τα τελευταία χρόνια επιστημονήθηκε ο ευεργετικός ρόλος του ψευδαργύρου στην ανάπτυξη του δέντρου. Η απαιτούμενη ποσότητα για τις ανάγκες των δέντρων είναι περίπου όση και του βορίου.

Από αναλύσεις που έγιναν διαπιστώθηκε ότι ένα στρέμμα οπωρώνων με μεγάλα και ζωηρά δέντρα καταναλώνει ετησίως περίπου 8 - 10 γραμμάρια ψευδάργυρο.

— Σήμερα πιστεύεται ότι ο ψευδάργυρος ενεργοποιεί τα ένζυμα που ρυθμίζουν τις λειτουργίες του

τα δέντρα Ουΐλιαμς εξασφαλίζουν αρκετή παραγωγή προερχόμενη σχεδόν από αχλάδια παρθενοκαρπικά.

— Όπως φάνηκε τουλάχιστο στο εσωτερικό της Καλλιφόρνιας επικρατούν ειδικές κλιματικές συνθήκες όπου η παρθενοκαρπία είναι αξιόλογη για να υπολογίζει ο δεντροκαλλιεργητής, ένα εισόδημα ικανοποιητικό. Θα έλεγε κανείς ότι η παρθενοκαρπική παραγωγή γενικάς επηρεάζεται πρωτίτως από τις ειδικές καιρικές συνθήκες της χρονιάς στην υπόψη περιοχή και την ζωηρότητα του δέντρου.

— Πολλές ποικιλίες αχλαδιάς παράγουν αχλάδια παρθενοκαρπικά άλλες σε μεγαλύτερο και άλλες σε μικρότερο ποσοστό. Για την χώρα μας, επειδή δεν έχουμεπειραματικά δεδομένα και συγκεκριμένες παρατηρήσεις το τι συμβαίνει για κάθε περιοχή καλόν είναι να φυτεύονται οι συνιστώμενοι επικονιαστές ε' όλους τους αχλαδώνες. Το ίδιο ισχύει και για την Ουΐλιαμς. Έστω και εάν μερικές χρονιές πιθανόν να έχουμε αυξημένη καρπόδεση προερχόμενη από μια ευνοϊκή σταυρογονιμοποίηση σε συνδυασμό με την παρθενοκαρπία.

δέντρου. Ο ψευδάργυρος φαίνεται ότι συντελεί στον σχηματισμό της τρυπτοφάνης ήτοι της ουσίας εκείνης από την οποία σχηματίζεται η αυξίνη. Η αυξίνη είναι εκείνη που συντελεί στο κανονικό ξεκίνημα της νέας βλάστησης των φυτών κατά την Άνοιξη και γενικά στην κανονική ανάπτυξη των φύλλων και των βλαστών. Η έλλειψη της αυξίνης συντελεί στην ανθόπτωση και την μικροκαρπία. Την μικροκαρπία την συναντά κανείς στις κορυφές ασθενικών κλάδων όπου παρα-

τηρείται τροφοπενία ψευδαργύρου υπεύθυνη για την απουσία της αυξίνης.

— Τα συμπτώματα τροφοπενίας ψευδαργύρου επισημαίνονται ενωρίς την Άνοιξη. Στις ήπιες μορφές τροφοπενίας ψευδαργύρου παρατηρεί κανείς στα φύλλα να παρουσιάζουν διακεκομμένη χλώρωση ή να εμφανίζουν κίτρινες λωρίδες και ακανόνιστες κηλίδες μεταξύ των νεύρων τα οποία παραμένουν πράσινα. Πάντως η διακεκομμένη χλώρωση δεν σφείλεται: πάντοτε σε τροφοπενία ψευδαργύρου. Σε πολλά είδη οπωροφόρων το πιο ασφαλές γνώρισμα τροφοπενίας ψευδαργύρου είναι οι ρόδακες (τούφες φύλλων) που περιβάλλουν σε πυκνή ή αραιά διάταξη τους βλαστούς και τους κλαδίσκους του άρρωστου δέντρου. Αυτό συμβαίνει επειδή οι οφθαλμοί αντί να δώσουν κανονικούς νέους βλαστούς, δίνουν τούφες φύλλων τους γνωστούς «ρόδακες» που αποτελούνται από φύλλα ακώμιαλα στενά και δύσκαμπτα και πάντοτε μικρότερα σε μέγεθος από τα φυσιολογικά. Τα συμπτώματα αυτά όσο πλησιάζει το θέρος δεν γίνονται ορατά. Αυτό εξηγείται επειδή είναι δυνατό να αναπτυχθούν υγιείς βλαστοί από οφθαλμούς του κλαδίσκου οι οποίοι βρίσκονται πιο κάτω απ' εκείνους από τους οποίους εκτύχθησαν οι ρόδακες των μικρών φύλλων, και έτσι λοιπόν οι υγιείς βλαστοί αποκρύπτουν τις κορυφές των κλάδων που φέρουν τα μικρά φύλλα κλπ.

— Εάν το κατώτερο τμήμα του δέντρου έχει υγιείς βλαστούς μπορεί να καρποφορεί κανονικά, ενώ το ανώτερο τμήμα δεν φέρει καρπούς ή οι καρποί του δεν είναι κανονικοί. Η τροφοπενία ψευδαργύρου μειώνει το μέγεθος των καρπών παντός είδους, ιδίως των ευρισκόμενων προς την κορυφή των κλάδων. Επίσης επηρεάζει δυσμενώς την ποιότητα και την συντη-

ρησιμότητα των καρπών (ροδάκια δερύκοκκα μήλα κλπ.). Έτσι λοιπόν τα ροδάκινα όταν ωριμάσουν και συλλεγούν παρουσιάζουν μαλακές και καστανές θέσεις στην σάρκα με αποτέλεσμα να γίνουν ακατάλληλα για την αγορά ή την κονσερβοποίηση.

— Επίσης η φυλλοδιαγνωστική μπορεί να μας δώσει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τον βαθμό της τροφοπενίας του ψευδαργύρου.

Θεραπεία

— Η πιο ικανοποιητική μέθοδος εφαρμογής του ψευδαργύρου φαίνεται να είναι η διενέργεια ψεκασμού κατά την περίοδο του ληθάργου πριν διογκωθούν οι οφθαλμοί χρησιμοποιώντας πυκνό διάλυμα θειικού ψευδαργύρου. Εάν τα δέντρα υποφέρουν πολύ και οι νέοι βλαστοί ξηραίνονται στις κορυφές τους, συνιστάται διάλυμα περίπου 5% σε ηπιότερες περιπτώσεις αρκεί διάλυμα 3%. Μπορεί κανείς να χρησιμοποιεί διάλυμα 1 - 2% εφόσον γίνεται εφαρμογή κάθε έτος ή 3% εφόσον εφαρμόζεται ο ψεκασμός κάθε δεύτερο έτος. Ο ψεκασμός γίνεται στο «ξύλο» τουλάχιστο 15 μέρες πριν ή μετά από το κλάδεμα και οπωσδήποτε ένα μήνα μετά από ψεκασμό με χειμερινούς πολτούς.

— Μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς και άλλες ενώσεις ψευδαργύρου ανάλογα με την εποχή το είδος του δέντρου κλπ. Ακόμα μπορεί να χορηγήσει στο έδαφος τις διάφορες χημικές ουσίες που περιέχουν ψευδαργύρο.

— Κατά την Άνοιξη όταν το δέντρο έχει αποκτήσει αρκετό φύλλωμα και οι χυμοί κυκλοφορούν εντατικά, συνιστάται ο ψεκασμός με χηλικές μαρπές ψευδαργύρου (σχεστρέν) ακολουθώντας πάντοτε τις οδηγίες των παρασκευαστών οίκων.

Ο μαρασμός της ακλαδιάς

(Συνέχεια από τη σελ. 169)

Οι WESTWOOD και LOMBARD επίσης κατήρτισαν ένα πίνακα που περιλαμβάνει διάφορα είδη που ανήκουν στα γένη PURUS, AMELANCHIER, CRATAEGUS και τα οποία ήδη ερευνώνται για την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων της ακλαδιάς συμπεριλαμβανόμενου και του μαρασμού.

Βιβλιογραφία

1. Butjer, L.P. and H. Schneider 1960 Proc. Amer. Soc. Hort. Sci. 76: 85-97.
2. Blodgett, E.C., H. Schneider and M.D. Aichele 1962: Phytopathology 52: 679 - 684.
3. Hartmann H.T., W.H. Griggs and C.J. Hansen 1963: Proc. Amer. Soc. Hort. Sci. 82: 92 - 102.
4. Hartmann H.T. and C.J. Hansen 1958: Calif. Agr. 12(10): 14-15.
5. Hartmann H.T. and Kester D.E. 1975: In, Plant Propagation Principles and Practices, Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs New Jersey, pp. 533 - 585.
6. Hibino, H.G., H. Kaloostian and H. Schneider 1971: Virology 43: 34 - 40.
7. Schneider H. 1970: Phytopathology 60: 204 - 207.
- T. Shalla T. and L. Chiarappa 1961: Bul. Calif. Dept. Agr. 50: 213 - 217.
9. Westwood M.N. and L.A. Brooks 1963: Proc. Inter. Plant Prop. Soc. 13: 261 - 268.
10. Westwood and P.B. Lombard 1983 Fruit Varieties Journal 37: 24 - 27.
11. Ψαρρός ΕΕ 1981: Ασθένειες των Καρποφόρων δέντρων σελ

Αγροτική πολιτική στα πλαίσια σοσιαλιστικής

κυβέρνησης

— Τον περασμένο Μάιο είδε το φως της δημοσιότητας το γεωργικό βιβλίο με τίτλο «Αγροτική Πολιτική στα πλαίσια σοσιαλιστικής κυβέρνησης» του συμπολίτη μας κ. Νίκου Μούγκρη δικηγόρου και πολιτευτή του ΠΑΣΟΚ. Ο συγγραφέας ζώντας τα προβλήματα του αγρότη και ιδιαίτερα του δεντροκαλλιεργητή από κοντά, γνωρίζει από «πρώτο χέρι» το κύκλωμα και τις διαδοχικές φάσεις της δεντροκαλλιέργειας από την στιγμή που θα εγκατασταθεί ένας οπωρώνας ως την στιγμή που θα πωληθούν τα φρούτα δηλαδή από την παραγωγή ως την κατανάλωση. Καρπός της αγάπης και του ενδιαφέροντος για τον αγρότη είναι το αναφερόμενο βιβλίο.

— Το βιβλίο χωρίζεται στα εξής πέντε κεφάλαια: 1) «Αγροτική πολιτική των ως τώρα Κυβερνήσεων», 2) «Μεθόδευση υλοποίησης του προγράμματος», 3) Κόστος υλοποίησης της μεθόδευσης, 4) είναι δυνατή η υλοποίηση της μεθόδευσης και 5) κοινός φορέας συνεταιριστικών οργανώσεων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το πέμπτο κεφάλαιο που αφυρά τον τρόπο λειτουργίας του «κοινού φορέα» συνεταιριστικών οργανώσεων εμπορίας αγροτικών προϊόντων και προμήθειας εφοδίων. Η ιδέα του «κοινού φορέα» εμπορίας φρούτων και λαχανικών δεν είναι καινούργια για την περιοχή μας. Από το 1965 απασχόλησε πολλά προοδευτικά στελέχη, ενώσεις συν-μών και κοινοπραξιών παραγωγών των Νομών Ημαθίας και Πέλλης και φυσικά και τον συγγραφέα.

— Ο συγγραφέας υπεύθυνα και

με ρεαλισμό εκθέτει τις απόψεις και προτείνει λύσεις για την μορφή που πρέπει να πάρει ο «κοινός φορέας εμπορίου φρούτων» για να σημειώσει επιτυχία.

— Για τους αναγνώστες της «Νιόστας» επιλέξαμε μερικές σελίδες σχετικά με την σύσταση και λειτουργία του κοινού φορέα ελπειδή

του ΝΙΚΟΥ Δ. ΜΟΥΓΚΡΗ

το θέμα αυτό είναι πάντοτε «σπουδαίο και καυτό» και δεν χάνει καμία φορά την επικαιρότητα.

Α' Σύσταση κοινωνικών φορέων για ένα αγροτικό προϊόν ή ομοειδή

Πρωτίμως τη σύσταση κοινού φορέα για ένα προϊόν ή ομοειδή, γιατί θα έχουμε έτσι: ένωση πολλών ενώσεων συνεταιρισμών σε ένα ενιαίο φορέα με συγκεκριμένη δραστηριότητα. Τα όργανα του κοινού φορέα θα έχουν άμεσα ενδιαφέρον και θα γίνεται μαζικά γνήσια αυτοδιαχείριση. Αντίθετα στην περίπτωση που θα γίνει κοινός φορέας διάθεσης διάφορων γεωργικών προϊόντων, όπως για παράδειγμα: πορτοκαλών, σταριών, καπνού, ψαριών κλπ. Θα έχει μεγάλο πλάτος στις δραστηριότητες του ο φορέας. Τα όργανά του θα εκπροσωπούνται από παραγωγούς, διάφορων προϊόντων κ: ένα τέτοιο μωσαϊκό θα είναι αδύ-

νατο να λύσει τα προβλήματα της ποικίλης παραγωγής.

Β' Σύσταση κοινωνικών φορέων άμεσα μόνον από Ενώσεις με πείρα

Η διάθεση γεωργικών προϊόντων κι η αγορά γεωργικών εφοδίων και μηχανημάτων, είναι πράξεις εμπορικές. Πράξεις που χρειάζονται τη γνώση της αγοράς, ειδικές γνώσεις και πείρα εμπορική, επομένως σωστά στελεχωμένους φορείς. Εμείς τώρα κάνουμε το πρώτο ξεκίνημα. Ζωντανεύουμε τους συνεταιρισμούς, κάνουμε νέες ενώσεις συνεταιρισμών. Πρέπει πρώτα να μάθουν και να μάθουν πολλά και μέλιστα όχι σε βάρος της τσέπης των παραγωγών. Πρέπει να στελεχωθούν και να δομηθούν σαν πρωτοβάθμιες οργανώσεις και δευτεροβάθμιες. Δεν είναι λογικό και δεν επιτρέπεται μαζιές να στήσουμε κοινό φορέα.

Είνα: επικίνδυνο. Μπορεί δέδια να μπουν σαν μέλη μια ή δυο ενώσεις νεοσύστατες σε φορέα με πολύ περισσότερες ενώσεις έμπειρες, ώριμες, ικανές.

Οι ενώσεις που έχουν κά'ει εξαγωγές, που δραστηριοποιήθηκαν στην εσωτερική αγορά, είναι έτοιμες να ανέβουν στο σκαλοπάτι του κοινού φορέα και να πετύχουν. Αυτές θα αποδείξουν τη μεγάλη σημασία και προσφορά του κοινού φορέα. Αυτές θα γίνουν οι δάσκαλοι που θα διδάξουν και θα φωτίσουν το συνεταιριστικό κίνημα. Πολύ σύντομα θα ακολουθήσουν άλλες, σταδιακά, από το δεύτερο κύμα

χρόνο. Οι κοινοί φορείς θα καταλάβουν την Ελλάδα.

Γ' Γιατί προτείνω άμεση συνεργασία των κοινωνικών φορέων μεταξύ τους και μακροπρόθεσμα σύσταση εθνικών κεντρικών φορέων

Οι κοινοί φορείς, σαν γίνονται, θα αποτελούν ισχυρές δυνάμεις στην αγορά. Γρήγορα οι διοικήσεις τους και τα στελέχη τους θα νοιώσουν τη δύναμη αυτή.

Φυσικό είναι κι ανθρώπινο ν' αρχίσει ένας καλοπροαίρετος ανταγωνισμός μεταξύ τους. Πιός θα πληρώσει με καλύτερες τιμές τα προϊόντα στους παραγωγούς και ποιος θα διαθέσει σε μικρότερες τιμές τα εφόδια. Όσο όμως κι αν είναι καλοπροαίρετος ο ανταγωνισμός κι όσο κι αν φαίνεται πως θα ωφελήσει τους παραγωγούς, οι κίνδυνοι είναι πολύ μεγάλοι. Θα τροφδοστούν τις αγορές με ποσότητες άσχετες με τη δυνατότητα που θα έχουν για απορρόφηση, με τον θάνατο κίνδυνο να υποδιδάξουν οι ίδιοι τις τιμές των προϊόντων τους. Θα δημιουργούν ζήτηση στα εφόδια που θα θέλουν να αγοράσουν με αποτέλεσμα το ανέδασμα των τιμών τους. Θα καταλάβουν θάνατο τελικά πως το χρυσό κλειδί της επιτυχίας είναι η συνεργασία μεταξύ τους. Αντί όμως να περιμένουμε να δρουν αυτοί το κλειδί της επιτυχίας, φρόνιμο είναι να το δώσουμε απ' την αρχή. Ο καλύτερος τρόπος συνεργασίας είναι η σύσταση μιας κοινής επιτροπής για ρύθμιση της διάθεσης των αγροτικών προϊόντων και αγοράς εφοδίων κ.λ.π. Σ' αυτή την κοινή επιτροπή, πρέπει να το ξέρουμε α-

πό τώρα πως θα δημιουργούνται προβλήματα, γιατί θα συσκέπτονται άνθρωποι με τις αδυναμίες τους. Μα προτιμότερα είναι τα προβλήματα στην κοινή επιτροπή από τα προβλήματα στους κοινούς φορείς και στη τσέπη των παραγωγών. Γρήγορα, με τη λειτουργία κοινών φορέων και επιτροπών, θα συνειδητοποιηθεί η ανάγκη να συσταθεί ένας κεντρικός φορέας για κάθε προϊόν ή ομοειδή προϊόντα, που θα παράγονται, όπως και παραπάνω γράφω, παναλλαδικά, σε μεγάλες ποσότητες. Για παράδειγμα, στην Πελοπόννησο για το πορτοκάλι και το λεμόνι νομίζω πως ένας ή δυο φορείς με συνεργασία είναι αρκετοί. Για την Άρτα μια μόνο ένωση ή ένας κοινός φορέας σε συνεργασία με τους κοινούς φορείς της Πελοποννήσου. Για το σιτάρι όμως ή τον καπνό κ.λ.π., είναι απαραίτητος ο κεντρικός φορέας. Ο φορέας αυτός θα στηρίζεται στη δικαστική αρχή του κινήματος της αυτοδιαχείρισης, μέλη του θα είναι οι κοινοί φορείς. Όργανά τους όπως και στους κοινούς φορείς, η γενική

συνέλευση-διοίκηση-εποπτικό. Η Γενική Συνέλευση θα αποτελείται από εκπροσώπους των κοινών φορέων. Τα μέλη της διοίκησης και του εποπτικού συμβουλίου θα εκλέγονται μόνον από μέλη της συνέλευσης. Θα έχουμε έτσι μια ολόκληρα καθαρή αυτοδιαχείριση από το συνεταιρισμό ως τον κεντρικό φορέα. Βέβαια δεν αποκλείονται οι επιστήμονες, οι τεχνοκράτες. Θα έχουν κι αυτοί τη θέση τους και τη συμμετοχή τους. Είναι απαραίτητοι. Θα είναι πολύτιμοι βοηθοί. Όμως δεν θα διαχειρίζονται αυτοί την παραγωγή. Σ' όλο αυτό το σύμπλεγμα παραγωγής, επεξεργασίας, μεταποίησης, διάθεσης, η διαχείριση ανήκει στον παραγωγό. Αυτός θα παράγει, αυτός θα μεταποιεί αυτός θα πουλάει. Αυτός με άλλα λόγια θα είναι αφεντικό στη παραγωγή του και υπεύθυνος γι αυτή. Εδώ πρέπει να προσθέσω ότι χρειάζομαστε γεωπόνους, γεωπόνους, γεωπόνους και πάλι γεωπόνους. Χωρίς αυτούς δεν έχει ευθύνη καμιά για την παραγωγή ο παραγωγός.

ΜΗ ΞΕΧΑΣΕΤΕ:

Το καλύτερο δώρο για τις γιορτές

ένα χρήσιμο βιβλίο:

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΥΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

Ο «Πυρσός» στη ΔΙΖΟΝ

(Συνέχεια από τη σελ. 168)

ται εκδρομή. Είναι μέλη της αποστολής και θα τους ανατεθούν ευθύνες. (Σιδερωμα - ράψιμο - επιμέλεια στο γύψο και όποια δουλειά τους ανατεθεί).

Σχετικά με τον προϋπολογισμό αποφασίστηκε να διατεθούν 210.000 δραχ. για αυτοκίνητο, 250.000 για έξοδα της αποστολής καθ' οδόν (μετάδοση - επιστροφή), 140.000 για μουσικούς, 30.000 για συμμετοχή στο Φεστιβάλ, 20.000 για ασφάλεια και 100.000 για το θεατρικό. Σύνολο 750.000 δραχμές!

Το Υπουργείο Πολιτισμού ανέκρινε επιχορήγηση 350.000 δραχμών. Τις πήραμε με πολλή καθυστέρηση μετά μια περίεργη περιπέτεια του εντάλματος πληρωμής. Πάντως τις υπολογίζουμε και ήταν μια ανακούφιση. Τα υπόλοιπα τα δόξαμε από δω και από κει και από το ταμειακό αποθεματικό μας, προϊόν διαφόρων εκδηλώσεων. Βέβαια δεν έλλειψαν και τα γραμμάτια. Κάπου 250.000. Τις γράψαμε στη μερίδα του Προέδρου του συλλόγου κ. Άλκη Παπαδόπουλου με εγγυητή τον υποφαινόμενο.

Γεγονός είναι ότι την Νάουσα δεν την επιβαρύνουμε. Όσοι θέλησαν να μας βοηθήσουν τους αφήσαμε για άλλη φορά.

Θα πρέπει να πω πως για τις παραπάνω αποφάσεις και όποιες άλλες πάρθηκαν σωστές όλες, όπως αποδείχτηκε από τα πράγματα αξίζει ένα εύγε στο Δ. Σ. και μάλιστα στα καινούργια του μέλη που αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία. Παλιοί είμαστε δυο.

Αρχηγός της αποστολής ορίστηκε η αφεντιά μου. Διαχειριστής, ο Ταμίας του συλλόγου συνάδελφος κ. Αντώνιος Τασώνας. Ενώ συμμετείχαν στην αποστολή ο Πρόεδρος κ. Άλκης Παπαδόπουλος και το μέλος Καραμπινέσης Ζαφείριος.

Αλληλογραφία

Του Κ. Καπνιστή

SCATNHOSTSR 37

D — 62 WIESBADEN

Γερμανία

Προς το περιοδικό Νιάουστα

Αξιότιμοι κύριοι,

Από την «Φωνή της Νάουσας» πληροφορήθηκα για την κυκλοφορία του νέου τεύχους του περιοδικού «Νιάουστα».

Παρακαλώ όπως με εγράψης συνδρομητή του περιοδικού, αποστέλοντάς το εις την ανωτέρω μου διεύθυνση εις Δ. Γερμανίαν.

Θα χαίρομαι εάν με προηθεύατε και τα ήδη κυκλοφορήσαντα εις το παρελθόν τεύχη.

Τον λογαριασμόν παρακαλώ όπως τον στείλετε στην ανωτέρω μου διεύθυνση ή στον αδελφόν μου Κύριον Θωμάν Καπνιστήν 17ης Οκτωβρίου 13 εις Νάουσαν.

Μετά τιμής

Κ. ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ

Του Φ.Λ. Λάππα

Καρνεάδου 23

Αθήνα

Αγαπητοί Φίλοι,

Έλαβα προ ημερών τα τρία τεύχη (αρ. 17 του 1981, 22 του 1983 και 23 του 1938) του περιοδικού σας η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» και σας ευχαριστώ.

Ήταν για μένα μια εξαιρετικά ευχάριστη έκπληξη. Η έκδοση του περιοδικού είναι πολύ επιμελημένη κι αξιόλογη. Το περιεχόμενό του θαυμάσιο. Τα άρθρα του, ιστορικά, λαογραφικά, επιστημονικά, λογοτεχνικά, καταπονητικά για την παλαιότερη και σύγχρονη Νάουσα, είναι ένα - ένα διαλεγμένα με πολύ προσοχή.

Αυπούμαι που δεν γνώριζα την έκδοση του περιοδικού σας από καιρό. Σας παρακαλώ να μου στείλετε αν είναι δυνατόν όλα τα τεύ-

χη σας από το 1980 μέχρι σήμερα καθώς και τηριολόγό σας. Παράλληλα συνεχίζετε να μου στέλνετε κάθε νέο τεύχος. Θα τα περιμένω με χαρά.

Με την ευκαιρία θα ήθελα ν' αναφερθώ σε μια ανακρίβεια (σφαιρόμενη προφανώς σε ελλειπή πληροφόρηση, λόγω του παράτατος του χρόνου) στο τεύχος αριθμ. 17 Οκτωβρίου - Νοεμβρίου 1981 (σελ. 155) περί Λαμπείου Γυμνασίου. Εκεί αναφέρεται ότι το 1922 μετά την κηδεία του Γρηγορίου Λάππα οι αδελφοί του Κωνσταντίνος και Γεώργιος που θέλησαν να κάνουν ένα μεγάλο ευεργέτημα στην Νάουσα για να τιμήσουν κλαύτερα τη μνήμη του αδελφού τους, επείσθησαν από τον λόγιο και διδάσκαλο Σταύρο Χωμό να αναγείρουν ένα σύγχρονο εξατάξιο Γυμνάσιο αντί της εκκλησίας που σκέπτονταν να κτίσουν.

Η πραγματικότητα είναι η εξής: Ο Γρηγόριος Λάππας δεν απέθανε ούτε κηδεύθηκε στη Νάουσα το 1922, αλλά στο Κάιρο το 1919.

Ο Κωνσταντίνος Λάππας και ο πατέρας μου Γεώργιος ήλθαν από την Αίγυπτο στη Νάουσα το 1920 οπότε και απεφάσισαν ν' αναγείρουν το Γυμνάσιο παρά τις αντιδράσεις πολλών τότε τοπικών παραγόντων. Ασφαλώς όπως γράφετε ένας λόγιος και διδάσκαλος σαν τον Σταύρο Χωμό θα συνέβαλε οπωσδήποτε στο να ξεπεραστούν οι αντιδράσεις.

Αγοράσθηκαν μερικά κτήματα η μελέτη ανέγερσης ανατέθηκε στο διακεκριμένο τότε αρχιτέκτονα της Θεσσαλονίκης Γιάννα και το Λάππειο Γυμνάσιο εγκαταστάθηκε το 1922.

Αυτά για την αποκατάσταση της ιστορικής ακρίβειας και σας ευχαριστώ και πάλι.

Φιλικάτα

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΛΑΠΠΑΣ

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται
Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικὸ σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα
τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
Του Τάκη Μπάιτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημοσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας